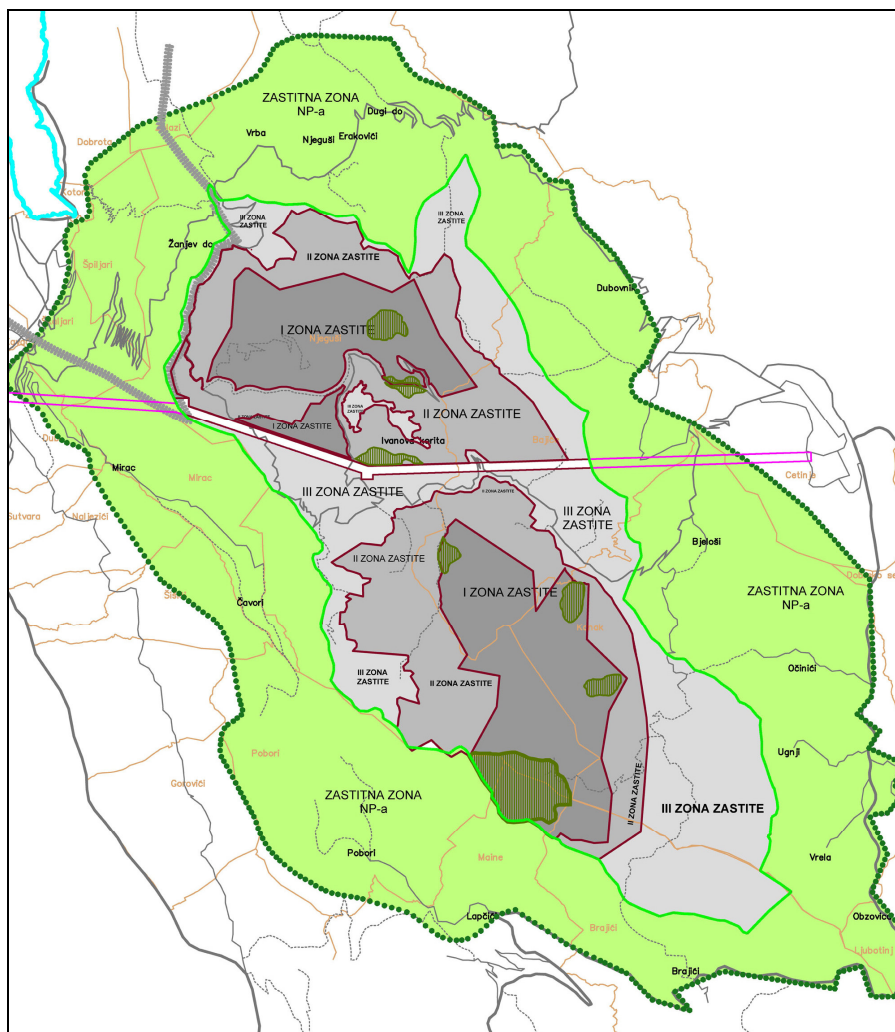

IZVJEŠTAJ O STRATEŠKOJ PROCENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

PROSTORNOG PLANA POSEBNE NAMJENE NP "LOVČEN"

- Predlog Izvještaja -

Podgorica, februar 2013.

NARUČILAC IZRADE: **Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Crne Gore**

NOSILAC IZRADE: **REPUBLIČKI ZAVOD ZA URBANIZAM I
PROJEKTOVANJE – RZUP, ad, Podgorica**

AUTORI: **dr Dejan Filipović, dipl.prostorni planer
dr Boško Josimović, dipl.prostorni planer**

Izvršni direktor RZUP ad:

Dušan Džudović, dipl.ing.arhitekture

INŽENJERSKA KOMORA CRNE GORE
ENGINEERS CHAMBER OF MONTENEGRO

Broj:01-90/3
Podgorica, 08.02.2013. godine

Inženjerska komora Crne Gore, rješavajući po Zahtjevu privrednog društva "REPUBLIČKI ZAVOD ZA URBANIZAM I PROJEKTOVANJE" A.D. PODGORICA, za izdavanje licence za izradu planske dokumentacije, na osnovu člana 134 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Sl. list CG", br.51/08 i 34/11), člana 196 Zakona o opštem upravnom postupku ("Sl. list RCG", br. 60/03) i člana 1 Uredbe o povjeravanju dijela poslova Ministarstva održivog razvoja i turizma, Inženjerskoj komori Crne Gore, br. 06-1016/4 ("Sl. list CG", br. 30/12), donosi

RJEŠENJE

Izdaje se

L I C E N C A
za izradu planskog dokumenta

Privrednom društvu "REPUBLIČKI ZAVOD ZA URBANIZAM I PROJEKTOVANJE" A.D. PODGORICA, za izradu PLANSKIH DOKUMENATA.

Licenca se izdaje na period od pet godina.

O B R A Z L O Ž E N J E

Inženjerska komora Crne Gore postupajući po Zahtjevu br. 03-90/1 od 06.02.2013. godine, koji je podnesen u ime "REPUBLIČKI ZAVOD ZA URBANIZAM I PROJEKTOVANJE" A.D. PODGORICA, za utvrđivanje ispunjenosti uslova za sticanje licence za izradu planske dokumentacije, na osnovu člana 35. Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Sl. List CG", br.51/08 i 34/11), i Pravilnika o načinu i postupku izdavanja i oduzimanja licence i načinu vođenja registra licenci ("Sl. list CG", br 68/08), utvrdila je da:

- privredno društvo posjeduje Potvrdu o registraciji kod Centralnog registra Privrednog Suda reg.br. 4-004814/023, za – arhitektonsku djelatnost.
- ima u radnom odnosu odgovorne planere i planere – Svetlanu Jovanović, dipl.prost.planer., Gogić Branku, dipl. prostorni planer, Aleksandru Džudović, dipl.inž.arh., Dušana Džudovića, dipl.inž.arh., Tamaru Vučević, dipl.inž.arh., Sanju Ristić, dipl.inž.arh., Petrović Ilinku, dipl.inž.građ., Sonju Filipović-Šišević, dipl.inž.el., Slobodana Medenicu, dipl.inž.el.,
- ispunjava uslove za sticanje tražene licence.

Na osnovu izloženog, odlučeno je kao u dispozitivu ovog Rješenja.

Uputstvo o pravnom sredstvu: Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Ministarstvu održivog razvoja i turizma u roku od 15 dana od dana prijema rješenja, preko Stručne službe Inženjerske komore Crne Gore.

Obradila:
Mirjana Bučan, dipl. pravnik

Dostavljeno:
-Podnosiocu zahtjeva;
-U spise predmeta;
-Ministarstvu održivog razvoja i turizma;
-a/a

PREDSJEDNIK KOMORE
Prof. dr. Branislav Glavatović, dipl.inž.geol.

S A D R Ž A J

UVOD

- I KRATAK PREGLED SADRŽAJA I GLAVNIH CILJEVA PLANA I ODNOS
PREMA DRUGIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA**
- II OPIS POSTOJEĆEG STANJA PRIRODNE I ŽIVOTNE SREDINE I
NJENOG MOGUĆEG RAZVOJA**
- III IDENTIFIKACIJA PODRUČJA ZA KOJA POSTOJI MOGUĆNOST DA
BUDE IZLOŽENO ZNAČAJNOM RIZIKU**
- IV POSTOJEĆI PROBLEMI U POGLEDU ŽIVOTNE SREDINE U VEZI SA
PLANOM ILI PROGRAMOM**
- V OPŠTI I POSEBNI CILJEVI STRATEŠKE PROCENE I IZBOR
INDIKATORA**
- VI PROCENA MOGUĆIH UTICAJA PLANSKIH REŠENJA NA ŽIVOTNU
SREDINU**
- VII MERE ZAŠTITE PREDVIĐENE U CILJU SPREČAVANJA, SMANJENJA I
OTKLANJANJA NEGATIVNOG UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU**
- VIII PREGLED RAZLOGA KOJI SU POSLUŽILI KAO OSNOVA ZA IZBOR
VARIJANTNIH REŠENJA KOJE SU UZETE U OBZIR**
- IX PRIKAZ MOGUĆIH ZNAČAJNIH PREKOGRANIČNIH UTICAJA NA
ŽIVOTNU SREDINU**
- X PROGRAM PRAĆENJA STANJA (MONITORING) ŽIVOTNE SREDINE U
TOKU SPROVOĐENJA PLANA**
- XI PRIKAZ KORIŠĆENE METODOLOGIJE**
- XII PRIKAZ NAČINA ODLUČIVANJA**
- XIII ZAKLJUČNA RAZMATRANJA**

UVOD

Zakonom o strateškoj proceni uticaja ("Sl. List RCG", br.80/05) definisana je obaveza sprovođenja postupka strateške procene uticaja na životnu sredinu za planove i programe iz oblasti urbanističkog ili prostornog planiranja.

Strateška procena uticaja na životnu sredinu je instrument kojim se opisuju, vrednuju i procenjuju mogući značajni uticaji planskih rešenja na životnu sredinu do kojih može doći implementacijom plana, u ovom slučaju Prostornog plana posebne namene Nacionalnog parka "Lovćen", i određuju mere za smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi. U savremenom planiranju prostora, uvođenjem Izveštaja o strateškoj proceni uticaja, ekološka dimenzija prožima čitav proces izrade planskih dokumenata i integrisana je u planska rešenja, čime planovi postaju kvalitetniji i usklađeniji sa konceptom održivog razvoja.

Izveštaj o strateškoj proceni je deo dokumentacije u postupku Strateške procene uticaja planova na životnu sredinu. Strateška procena se vrši za planove ili programe kad postoji mogućnost da njihova realizacija izazove značajnije posledice na životnu sredinu. Strateška procena se vrši na bazi pet osnovnih principa: princip održivog razvoja, princip integralnosti, princip predostrožnosti, princip hijerarhije i koordinacije i princip javnosti.

Primenom Strateške procene uticaja u planiranju otvara se prostor za sagledavanje nastalih promena u prostoru i uvažavanje potreba predmetne sredine. Planiranje podrazumeva razvoj, a nova strategija održivog razvoja zahteva zaštitu životne sredine. Ako Projektna analiza nije bila u mogućnosti da usmerava razvoj usled njene ograničene uloge u planiranju, primena Strateške analize bi trebalo da omogući postavljanje jednog novog sistema vrednosti, uz uvažavanje saznanja o narušenom prirodnom sistemu. Strateška analiza integriše socijalno-ekonomske i biofizičke segmente životne sredine, povezuje, analizira i procenjuje aktivnosti različitih interesnih sfera i usmerava politiku, plan ili program ka rešenjima koja su, pre svega od interesa za životnu sredinu.

Sprovođenje strateške procene uticaja zasniva se na sledećim načelima:

- Što ranije uključivanje strateške analize u proces izrade politika, planova i programa, a svakako pre nego što se donesu konačne odluke;
- Ispitivanje ekoloških efekata alternativnih rešenja, što će pomoći da se utvrdi kako promene politika, planova i programa mogu smanjiti ekološki rizik;
- Fleksibilnost – metodologija sprovođenja strateške analize nije univerzalno propisana, već se na osnovu opštih preporuka primenjuje metodologija prilagođena konkretnim okolnostima;
- Obuhvat analize mogućih ekoloških efekata treba da bude u saglasnosti sa razmerama očekivanih efekata;
- Koristiti postojeće mehanizme za analizu ekoloških efekata, uključujući javnost, vrednovati učinak analize i pripremiti izveštaj sa rezultatima.

Nosilac izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu prostornog plana posebne namene NP "Lovćen" je Republički zavod za urbanizam i projektovanje ad iz Podgorice u saradnji sa preduzećima "MonteCEP" dsd iz Kotora i "Centar za planiranje urbanog razvoja - CEP" doo iz Beograda. U izradi Izveštaja angažovani su eksperti za pojedine oblasti koje razmatra Strateška procena uticaja na životnu sredinu, a u cilju dobijanja što potpunijeg i kvalitetnijeg Izveštaja.

Jedna od prednosti izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu ogleda se u tome što procedura izrade Izveštaja prati izradu prostornog plana posebne namene NP "Lovćen" što pruža mogućnost efikasnijeg uticaja na planska rešenja i blagovremeno dostavljanje eventualnih primedbi u cilju unapređenja i zaštite životne sredine.

Jedan od osnovnih razloga za izradu i donošenje PPPN NP "Lovćen" je revizija postojećeg Plana iz 1997.godine odnosno stvaranje planskih pretpostavki za realizaciju razvojnih projekata (turističkih, infrastrukturnih, poljoprivrednih i dr). Plan treba da obezbedi stvaranje uslova za zaštitu, uređenje i korišćenje područja Lovćena na principima održivog razvoja, a naročito za zaštitu i očuvanje prirodnih dobara od izuzetnog nacionalnog značaja, kao i drugih značajnih prirodnih resursa i posebno vrednih kulturno-istorijskih dobara.

I KRATAK PREGLED SADRŽAJA I GLAVNIH CILJEVA PLANA I ODNOS PREMA DRUGIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA

Prema Zakonu o uređenju prostora i izgradnji objekata (Sl. List CG, br.51/08 i 34/11), prostorni plan posebne namene izrađuje se i donosi za teritoriju ili delove teritorije jedne ili više lokalnih samouprava sa zajedničkim prirodnim, regionalnim ili drugim obeležjima koji su od posebnog značaja za Crnu Goru i koji zahtevaju poseban režim uređenja i korišćenja (nacionalni park, prirodni rezervat, rekreaciono-turističko područje i dr) kakav je u ovom slučaju prostor nacionalnog parka "Lovćen".

Prostorni plan posebne namene (PPPN) predstavlja planski dokument kojim se usklađuju planske postavke sa stanjem na terenu, zatim sa potrebama pojedinih korisnika na ovom prostoru, stanovnika i poslovnih subjekata, a posebno sa razvojnim opredeljenjima sa državnog, regionalnog i lokalnog nivoa. Ovaj planski dokument predstavlja osnov kojim će nadležne državne i opštinske službe izdavati obaveštenja o mogućnostima i ograničenjima za uređenje prostora.

Prostorni plan posebne namene predstavlja jedan od ključnih instrumenata za realizaciju ideje o održivom razvoju područja NP "Lovćen", zasnovane na principima Agende 21 i drugih deklaracija, konvencija, povelja i strateških dokumenata koji obavezuju Republiku Crnu Goru i njene opštine da ih poštuju i primenjuju kako u planiranju tako još više u ostvarivanju planskih rešenja koja se odnose na zaštitu i korišćenje prirodnih resursa i vrednosti, uređenje prostora i njegovih osnovnih namena (poljoprivredno, šumsko, vodno i građevinsko zemljište) i prostorni razvoj čitavog područja nacionalnog parka.

Realizacijom planiranih aktivnosti u prostornom planu neophodno je obezbediti optimalne uslove za funkcionisanje celokupnog prostora, kako u komunikacijskom tako i u sadržajnom smislu, a merama zaštite onemogućiti njegovu degradaciju, kroz precizno definisanje uslova za korišćenje prostora, izgradnju novih i unapređenje postojećih sadržaja i objekata.

I.1. Pravni i planski osnov

Prostorni plan posebne namene NP "Lovćen" je strateški planski dokument koji u prostorni razvoj uključuje ekonomske, socijalne i ekološke komponente razvoja, daje smernice za neposrednu primenu i razradu planskih rešenja i uspostavlja okvir za odobravanje i realizaciju projekata u pogledu lokacije, prirode, obima i uslova funkcionisanja. Sam status područja asocira na područje od posebnog značaja i potencijalne tražnje. S druge strane područje Nacionalnog parka ima niz negativnih elemenata koje se, pre svega, ogledaju u njegovoj potpunoj atrofiranosti i neuključenosti u ekonomski život okruženja.

Pravni osnov za izradu prostornog plana NP "Lovćen" sadržan je u odredbama člana 21. Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata kojim je propisano da se Prostorni plan posebne namjene izrađuje i donosi za područje nacionalnog parka, odnosno teritoriju koja je od posebnog značaja za Crnu Goru i koji zahtijevaju poseban režim uređenja i korišćenja.

Pored osnovnog, sistemskog, Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, pravni osnov za izradu PPPN NP "Lovćen" predstavljaju i odredbe koje su sadržane u drugim zakonima i podsistemskim aktima. Osnov zaštite životne sredine u Izveštaju o SPU proizilazi iz pravnih akata, među kojima su najznačajniji:

- Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Službeni list CG, br.80/05);
- Zakon o životnoj sredini („Službeni list CG”, broj 48/08),
- Zakon o integrisanom sprječavanju i kontroli zagađivanja životne sredine (Sl. List RCG, br.80/05);
- Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata (Sl. List CG, br.51/08, 34/11);
- Zakon o vodama, (Sl. list CG, br.17/07);
- Zakon o zaštiti prirode („Službeni list CG”, broj 51/08 i 21/09),
- Zakon o šumama (Sl. List RCG, br.55/00);
- Zakon o lovstvu (Sl.List RCG, br.47/99);
- Zakon o nacionalnim parkovima („Službeni list CG”, broj 56/09),
- Zakon o zaštiti spomenika kulture (Sl. List CG, br.49/10);
- Zakon o kvalitetu vazduha (Sl. List CG, br.48/07);
- Zakon o ratifikaciji Kjoto protokola (Sl. List CG, br.17/07);
- Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini (Sl. List CG, br.45/06);
- Zakon o upravljanju otpadom (Sl.list RCG, br.80/05);
- drugi zakoni i podzakonski akti.

Planski osnov za izradu prostornog plana posebne namene NP "Lovćen" sadržan je u Prostornom planu Crne Gore do 2020.godine kojim se utvrđuju osnove dugoročne organizacije i uređenja prostora. Planom su određeni državni ciljevi kao i mere prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno-istorijskim razvojem. PPCG čini planski dokument višeg reda sa kojim PPPN NP "Lovćen" treba biti usklađen. Ovo obavezuje na poštovanje osnovnih opredeljenja i utvrđenih politika u PPCG uz mogućnost njihove dalje razrade kroz planove nižeg reda. Planski osnov za izradu Izveštaja o SPU predstavlja Prostorni plan posebne namene NP "Lovćen".

I.2. Obuhvat i granice Prostornog plana posebne namene

Obuhvat prostornog plana posebne namene NP "Lovćen" sadrži:

- *područje Nacionalnog parka "Lovćen"*. Granica nacionalnog parka "Lovćen" definisana je Zakonom o nacionalnim parkovima Crne Gore (Sl.list CG Broj 56/09). Nacionalni park obuhvata površinu 6.220 ha, od čega u okviru teritorije opštine Cetinje 5.650 ha i teritorije opštine Budva 570 ha. Područje Nacionalnog parka "Lovćen" ne zalazi u opštinu Kotor, već samo njegova zaštitna zona.

- *zaštitnu zonu Nacionalnog parka*. Zaštitna zona Nacionalnog parka obuhvata površinu 8530 ha, od čega u okviru teritorije opštine Cetinje 5.010 ha, opštine Budva 2.090 ha i opštine Kotor 1.430 ha.
- *koridor žičare Kotor-Lovćen-Cetinje*. Površina koridora žičare sa početnim stanicama izvan Nacionalnog parka iznosi oko 80 ha.

Ukupna površina obuhvata Plana iznosi 14.830 ha. Od toga, površina NP "Lovćen" sa zaštitnom zonom iznosi 14.750 ha a koridor žičare 80 ha.

Granica Nacionalnog parka "Lovćen" počinje od raskrsnice puteva na mestu Krstac, odakle ide na jugoistok grebenom do puta Krstac - Ivanova Korita, a zatim istim putem istočno od vrha Janšine - grebenom do kote 1276 i dalje preko kote 1383, 1465, 1451 i 1402 do puta iznad Grabove prodoli, gde izlazi na put Dolovi - Velja glava, zatim grebenom Velja glava izlazi na Babinu glavu - kota 1474 i grebenom Koložunjskih greda do kote 1427 i kote 1315 (Kolovijeri) grebenom do kote 1278 na Murakovac - kota 1387, grebenom nad Reskovicom do Mainskog vrha - kota 1324, grebenom nad širokom stranom na kotu 1210, grebenom Minske gradine iznad Velje strane na kotu 1180 i 1118 (Korita), kote 1174, zatim preko vrha Rome strane - kota 1187 - kote 939 na Ugnjima, preko Brštanovih krša na kotu Goli vrh iznad Osoja do Stanišine glave - kota 1104, severnim grebenom Gole strane do okuke puta za Konjsko preko puta za Ivanova Korita, jugoistočnim grebenom na Krst - kota 1177, na kotu 1091 (Kruška), grebenom nad naseljem Gornič do kote 1080 (Klačnik) i kote 1183 (Goliš), preko Stare Lazine na kotu 1151, preko Krivača na kotu 1187, dalje na kotu 1195, severnim grebenom Golog brda na kotu 1273, jugozapadnim grebenom i stazom na prevoj Šavnik i Vrh kape - kota 1302, preko Završja na kotu 1286 Raduljica, zatim po postojećoj granici Nacionalnog parka "Lovćen" i ivicom šume južno od Njeguša - Petrova ljut - kota 985 izlazi na Krstac.

I.3. Ciljevi i zadaci plana

Polazeći od ciljeva i pravaca razvoja definisanih planovima i programima na nivou Republike, ciljevi su definisani na osnovu analize postojećeg stanja, odnosno potencijala i ograničenja koja je neophodno prevazići, odnosno relativizovati.

Osnovni ciljevi se mogu definisati kao:

- Dalji razvoj područja, pre svega delatnosti, koje su i do sada bile osnova razvoja, turizma i poljoprivrede.
- Formiranje adekvatne infrastrukturne mreže okruženja, posebno pravaca koji su danas zanemareni.
- Unapređenje integralnog razvoja turizma. Cetinje i Budva, pa i Kotor nemaju konkurentske, već komplementarne sadržaje za podsticaj turističke privrede.
- Usporavanje demografske koncentracije u centrima, ulaganjem u delatnosti koje ne zahtevaju urbane uslove, pre svega turizam i poljoprivredu.
- Definisanje politike usporavanja demografskog odliva i gašenja privredne matrice ruralnog područja. Izvršiti izbor užih područja gde je moguće formirati punktove kao potencijalna žarišta na ovom prostoru. To su pre svega naselja uz frekventne putne pravce i naselja sa delimično sačuvanom demografskom strukturom.

U Prostornom planu, pored osnovnih, definisani su i *posebni ciljevi* razvoja. Sagledavajući postojeće stanje kao posebni ciljevi se mogu izdvojiti:

- Aktiviranje Nacionalnog parka na formiranoj osnovi. To je prije svega kulturno-istorijsko nasljeđe okruženja, prirodna osnova Parka i Mauzolej.
- Usmjeravanje turističke ponude u okviru Nacionalnog parka, razvojem pažljivo odabranih i smišljenih sadržaja ugostiteljsko-turističke djelatnosti.
- Poboljšanje ponude na bazi zanatstva sa prepoznatljivim elementima ovog područja uz forsiranje integralne ponude okruženja.
- Liberalniji režim prema stočarstvu, kada je riječ o stanovništvu koje koristi ove prostore.
- Poboljšanje infrastrukturnih sistema u okviru Nacionalnog parka i u kontaktu sa neposrednim okruženjem.

Prilikom definisanja ciljeva razvoja, uređenja i zaštite prostora potrebno je voditi računa o uslovima i režimima korišćenja ovog područja uz poseban akcenat na prostor Nacionalnog parka "Lovćen". U nacionalnim parkovima prioritet je:

1. očuvanje prirode, razvijanje naučno-edukativnog i izletničkog turizma koji mora biti kontrolisan i organizovan;
2. oplemenjivanje i uređivanje postojećih stacionarnih, servisnih, uslužnih i drugih kapaciteta prvenstveno u granicama postojeće zauzetosti prostora, usklađeno sa interesima zaštite prirode i kulturnih dobara;
3. uklanjanje ili promjena sadržaja koji su u konfliktu sa zaštitom prirode i okolinom, a lokacija novih po pravilu treba da bude izvan parka, kako bi se podstakao razvoj naselja izvan granica Parka.

Prilikom definisanja strategije razvoja, uređenja, korišćenja i zaštite područja NP "Lovćen" potrebno je Planom dugoročno ostvariti sledeće zadatke :

- stvaranje jedinstvene funkcionalne i prostorne celine i uključivanje područja u razvoj šireg okruženja;

- planiranje razvoja u skladu sa zahtijevima koje nameću očuvanje, unapređenje i zaštita posebnih prirodnih vrijednosti područja, te neophodnost obezbjeđenja stabilnosti ekosistema prostora;
- usaglašavanje načina i režima korišćenja prostora sa njegovim prirodnim karakteristikama i naglašenom potrebom očuvanja, unapređenja i zaštite elemenata prirodne sredine područja-zemljišta, voda i vazduha, šuma, flore i faune;
- očuvanje i isticanje specifičnih pejzažnih i ambijentalnih vrijednosti prostora, kao prepoznatljivog estetskog izraza područja;
- opredeljivanje za usmeren i uravnotežen razvoj postojećih i novih aktivnosti, po sadržaju i intenzitetu prilagođenih tradiciji područja i zahtevima zaštite;
- definisanje potreba i mogućnosti izgradnje adekvatnih sistema saobraćajne i druge tehničke infrastrukture, koji su osnovni preduslov za razvoj područja;
- utvrđivanje mogućnosti za razvoj izabranih turističkih lokaliteta, kao i uslova za gradnju u području samog Nacionalnog parka;
- unapređenje kvaliteta života stanovništva, razvojem neophodnih društvenih djelatnosti i obezbjeđenje odgovarajuće ponude u pogledu vrste i kvaliteta usluga namjenjenih drugim korisnicima prostora;
- ukazivanje na probleme koji zahtijevaju kompleksna i dugoročna istraživanja fenomena Nacionalnog parka;
- stvaranje podloge za prezentaciju i popularizaciju vrijednosti Nacionalnog parka široj javnosti.

Cilj izrade Prostornog plana posebne namene je da se predvidi organizacija i međusobno usaglašavanje postojećih i planiranih namena i njihovo funkcionalno unapređenje. Opšti strateški ciljevi, definisani su na osnovu iskazanih razvojnih problema područja, istraženih i procenjenih razvojnih potencijala i naročito prirodnih resursa, interesa Crne Gore na ovom području i lokalno izraženih interesa i potreba.

Ostvarivanje prethodno navedenih zadataka i sprovođenje definisanih ciljeva zaštite u svakodnevnoj praksi i očuvanje ekološkog karaktera područja Nacionalnog parka "Lovćen" garantuje dugoročnu stabilnost i uspešnost u njegovom upravljanju.

I.4. Principi i koncept zaštite životne sredine

Prilikom izrade Plana i Izveštaja o strateškoj proceni uticaja moraju se definisati odgovarajući principi i koncept zaštite životne sredine za plansko područje. U Planu se, u skladu sa važećim zakonima, utvrđuju zajednički interesi, ciljevi i zadaci razvoja i zaštite prostora i prirodnih vrednosti, politike prostornog razvoja, kao i kriterijumi i koncepcija organizacije, uređenja i korišćenja prostora. *Osnovni principi*, na kojima se zasniva strateška procena, sadržani su u članu 3. Zakona o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, i to su: princip održivog razvoja, princip integralnosti, princip predostrožnosti, princip hijerarhije i koordinacije, i princip javnosti.

U osnovne principe razvoja i zaštite prostora spadaju:

1. Izrada, donošenje i implementacija Prostornog plana kao integralnog planskog instrumenta za kontinualno upravljanje dugoročnim razvojem, zaštitom i uređenjem područja Nacionalnog parka Lovćena;
2. Namensko korišćenje i racionalno upravljanje prostorom u skladu sa ekološkim potencijalom i kroz primenu prostorno-planskih mera;
3. Stvaranje prostornih uslova za uređenje i korišćenje planskog područja – zoning u funkciji zaštite i razvoja, a posebno stvaranje uslova za izgradnju objekata u funkciji posebne namjene prostora. Ovo podrazumijeva da budu u funkciji razvoja (turizma, poljoprivrede, usluga i drugih kompatibilnih aktivnosti) i poboljšanja demografske slike ali striktno poštujući nosive kapacitete predmetnog prostora kao i njegove ambijentalne osobenosti;
4. Zaštita prirodnih dobara i kulturno istorijske baštine – stvaranje uslova da se normativna zaštita planski sprovodi, što podrazumijeva da mjere zaštite imaju ekonomsku opravdanost i socijalnu prihvatljivost;
5. Očuvanje, unapređenje i zaštita posebnih prirodnih vrijednosti NP Lovćen (zemljište, voda, vazduh, šume, flora i fauna i dr.) i obezbjeđenje stabilnosti ekosistema poboljšanjem njihovog sastava, strukture i kvaliteta;
6. Uspostavljanje sistema efikasnog monitoringa stanja u prostoru kako bi se pratile sve aktivnosti koje bi mogle da ugroze zaštićena prirodna i kulturno-istorijska dobra na području Plana. Praćenje uključuje i poštovanje režima korišćenja zemljišta i izgradnje, blagovremeno preduzimanje svih mjera u cilju prevencije aktivnosti koje bi mogle da ugroze osnovni potencijal ovog područja.

Koncept zaštite životne sredine na području NP "Lovćen" obuhvata:

- Zaštitu životne sredine na bazi racionalnog korišćenja prirodnih resursa – vode, vazduha, zemljišta, biljnih i životinjskih vrsta, pejzaža i šumskog potencijala;
- Ograničavanje postojećih aktivnosti sa negativnim uticajima na kvalitet životne sredine;
- Unaprijeđenje kvaliteta životne sredine opremanjem objektima zadovoljavajućih komunalno-higijenskih uslova (obezbeđivanje pitke vode, izgradnja kanizacionog sistema, adekvatno kanisanje komunalnih otpadnih voda, tretman otpada, itd.);
- Uspostavljanje sistema procene uticaja budućih objekata i delatnosti na životnu sredinu koja svojim aktivnostima mogu izazvati negativne uticaje na postojeći kvalitet elemenata životne sredine;
- Permanentno praćenje kvaliteta životne sredine (voda, vazduh, zemljište, nivo buke, biodiverzitet) i kontrola i procena rezultata, tj. monitoring i oditing životne sredine; u pogledu ostvarivanja ovih aktivnosti.

I.5. Planirani sadržaji u Prostornom planu posebne namjene NP Lovćen

Na buduću organizaciju prostora Parka od snažnog uticaja je njegovo neposredno i šire okruženje. Sjeverozapadni dio zaštitne zone Parka je dio Prirodno i kulturno-istorijskog područja Kotora – koje je upisano na UNESCO-vu Listu svetske kulturne baštine. Bokokotorski zaliv je i na Listi najljepših zaliva svijeta. Na istočnoj strani je Istorijsko jezgro Cetinja - Prijestonice Crne Gore, koje je zbog svojih kulturnih vrijednosti u postupku upisa na UNESCO-vu Listu svetske kulturne baštine.

Kvalifikacija područje Lovćena u kategoriju Nacionalnog parka proizašla je iz integralnog sagledavanja prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti područja. Uvažavajući ove činjenice prostor NP Lovćen i njegove zaštitne zone sagledan je cjelovito i jedinstveno tretiran, a preloženim rješenjima budući sadržaji i aktivnosti su distribuirani ravnomjerno i disperzivno. Poseban vid zaštite prirodne i kulturno-istorijske baštine planiran je i za neposredno okruženje, tj. zaštitnu zonu, koja ima ulogu da amortizuje uticaje i štiti od mogućeg pritiska koje međugradsko okruženje može izazvati na ovo područje.

Osovinu sistema predstavlja transferzala Kotor – Cetinje, koja počinje ulaskom u Bokotorki zaliv, od strane Dubrovnika, pa duž obale uz istorijska primorsko-pomorska naselja duž obale do Starog grada Kotora, starim kolskim putem preko Njeguša, ivicom visoravni masiva Lovćena preko Brajića do Cetinja. Sve zone i lokaliteti u zonama funkcionalno su povezani sistemom postojećih i planiranih kolskih puteva, biciklističkih i pješačkih i staza. Tome treba dodati i planiranu žičaru na potezu Dub – Kuk – Ivanova korita – Cetinje, uz razmatranje mogućnosti da se uspostavi žičara od Ivanovih korita ka široj zoni Mauzoleja.

U jedinstven sistem povezana su sva značajna kulturno-istorijska mjesta: Cetinje - Njegošev mauzolej – Ivanova korita - Njeguši - Kotor - Budva. Posjetu pomenutih destinacija moguće je realizovati žičarom, mrežom kolskih puteva različitih kategorija, pretežno opštinskih, koji pružaju mogućnost kružnog obilaska lokaliteta, a prema interesovanju.

Motivi posjete Nacionalnom parku, osim posjete Njegoševom mauzoleju, vezani su za prirodne, pejzažne i ambijentalne vrijednosti ovog prostora. To su prije svega geomorfološke karakteristike kraškog terena, raznovrsna flora i vegetacija, složena i bogata po vrstama i endemskim oblicima fauna, kao i prirodni i antropogeni pejzaž.

U zoni Nacionalnog parka planiran je i regulisan način obnove i revitalizacije katuna, kao i pitanje upravljanja površinama parka u pogledu šumarstva i poljoprivrede.

Park Lovćenu ima brojne potencijale rekreativnog turizma. Osnovni oblici ljetnje zabave i rekreacije (i sportova) na Lovćenu bili bi izletnički turizam, vožnja bicikla, šetnje i planinarenje po planinskim putevima i stazama. Zimi Lovćen pruža određene mogućnosti učenja, zabave i rekreacije na snijegu (sankanje i djelimično skijanje) u neposrednoj blizini velikih turističkih centara na Primorju.

Osim za osnovne oblike rekreacije, na Lovćenu se pružaju izuzetne mogućnosti za sportski turizam. Motiv sportista, osim boravka u čistoj prirodi, bili bi treninzi, sportska takmičenja i "visinske pripreme".

Takođe, važan dio turističke ponude koju pruža Lovćen je i zdravstveni turizam. Ovaj oblik turizma bazirao bi se na ljekovitim svojstvima planinsko-primorske klime, nadmorske visine i šuma, a na posredan način i kroz ljepotu prirodnih i antropogenih pejzaža. Pored liječenja prirodnim faktorima u klimatskim lječilištima mogli bi se ponuditi programi kompletne medicinske rehabilitacije i preventive.

Bogatstvo Lovćena u florističkom i faunističkom smislu i karakteristična geološka građa pružaju mogućnost za odvijanje određenih naučnih i obrazovnih djelatnosti, kao što su: razgledanje prirodnih fenomena, naučnoistraživački rad, naučni skupovi. Takođe, bogatstvo, raznolikost i stanje u kojem se nalazi arhitektonska baština pruža mogućnosti za njeno dalje proučavanje dok se u procesu obnove stvaraju uslovi za njenu punu valorizaciju.

Područje zaštitne zone, iako izvan granica NP, čini se njim jedinstvenu prostornu cjelinu tako da ima veliki značaj i zahtijeva određeni režim zaštite. U ovoj zoni potrebno je obezbijediti zaštitu zemljišta, šuma, flore i faune, očuvanje pejzažnih

i ambijentalnih vrijednosti uz revitalizaciju starih seoskih naselja i sanaciju puteva.

Kao zone i objekti posebne zaštite uključene su sve cjeline kao i pojedinačna prirodna i kulturna dobra.

Na području k.o. Njeguši (k.p. 4654/5, 4694/2, 4695, 4930/2, 4698/4) u zoni Širovnika predviđena je lokacija posebne namjene, za potrebe Ministarstva odbrane. Neophodno je svaku gradnju i kasnije korišćenje objekata uskladiti sa uslovima zaštite prirodnih vrijednosti u I zoni zaštite.

Mreža naselja i centara

Planirana struktura mreže naselja rezultat je evolucije postojećih odnosa kroz planirane aktivnosti u prostoru i tako uspostavljenih novih odnosa. Na širokom potezu uspostavlja se balansirani odnos razvoja centara okolnog područja (Cetinja, Kotora, Budve).

U zoni Nacionalnog parka uspostavljena je mreža naselja sljedećih kategorija:

- Primarni turistički centar na Ivanovim koritima;
 - Sekundarni turistički centar katun Majstori sa predjelom netaknute prirode Konjsko (rezervat bukove šume);
 - Tercijalni turistički centri na ulazu u Park - naselja Bjeloši i Krstac;
 - Katuni turističkog značaja - Dolovi sa Lokvama, Veliki Bostur, Kuk;
- (svi katuni u zoni NP ambijentalno-arhitektonskog značaja)

Na prostoru zaštitne zone Parka najveće naselje su Njeguši, sekundarni centar ruralnog karaktera u opštini Cetinje.

Stalna naselja u zaštitnoj zoni parka su: Očinići, Ugnji, Vrela, Obzovica, Brajići, Lapčići, Podi, Mirac, Žanjev do, Dubovik.

Ključne postavke koncepta organizacije prostora NP Lovćen

Uvažavajući nalaze iz Dokumentacione osnove, preporuke i smjernice iz državnih planova i strategija, inicijative sa lokalnog nivoa i projekcije po sektorskim nivoima, kao ključne postavke koncepta organizacije odnosno zaštite, uređenja i korišćenja NP Lovćen se definišu:

1. zaštita prirodnih vrijednosti, kulturnog predjela i graditeljske baštine NP i okruženja,
2. unapređenje i specijalizacija turističke ponude za cjelogodišnje korišćenje potencijala NP (boravak, kulturne i sportske aktivnosti, izleti, žičara...),
3. poboljšanje strukture šumskog fonda, kroz biološku rekonstrukciju autohtonih vrsta i vraćanje autentičnog ambijenta,
4. unapređenje poljoprivrede kroz razvoj stočarstva i proizvodnja tipičnih prerađevina od mlijeka i mesa te podrška aktiviranju katuna u NP i okruženju,
5. poboljšanje funkcionalnih veza sa okruženjem, imajući u vidu položaj između Cetinja, Kotora i Budve,
6. zadovoljavajuće rješavanje vodosnadbijevanja,
7. stvaranje preduslova za izgradnju žičare od Kotora preko Krsca i Ivanovih korita do Cetinja;
8. stvaranje preduslova za izgradnju dalekovoda 400 KV od Primorja do Pljevalja;

Dalji razvoj prostora Nacionalnog parka Lovćen i njegovog okruženja treba temeljiti na slijedećem:

- **prirodna i kulturno-istorijska baština NP Lovćen koja simbolizuje biće i duh Crne Gore**

Očuvana priroda i obnovljeno graditeljsko nasljeđe predstavlja ključ razvoja turističkog proizvoda NP Lovćen, gde se poseban naglasak daje integralnom upravljanju prirodnim i kulturnim nasljeđem, kao i turističkih aktivnosti sa umjerenim ljudskim uticajem na okolinu. Područje NP Lovćen je u višegodišnjem razvoju usmjeravalo svoje napore na očuvanje prije svega prirodnih karakteristika prostora. Da bi se postigli ciljevi i održivost Parka i njegovog prostora, kao i očuvanost cjelokupnog ekosistema, budući razvoj treba postaviti na način da poštuje prirodno i kulturno-istorijsko nasljeđe kroz odgovornu upotrebu resursa i pruži podršku na povećanju doživljaja gostima sa kvalitetnom interpretacijom prostora.

- **turistička ponuda usmjerena na odabrane lokacije (za smještaj i prateće sadržaje)**

Očuvanje i razvoj glavnih turističkih područja NP Lovćen, okoline i baštine je izuzetno važno jer je to osnovni dio atraktivnosti destinacije i odražava se na cjelokupni imidž. Razvoj turizma bazirati u već formiranim naseljskim strukturama i to na ulaznim punktovima kao i u centru NP Lovćen (Njeguši – Ivanova korita – Bjeloši). S tim u vezi može se planirati:

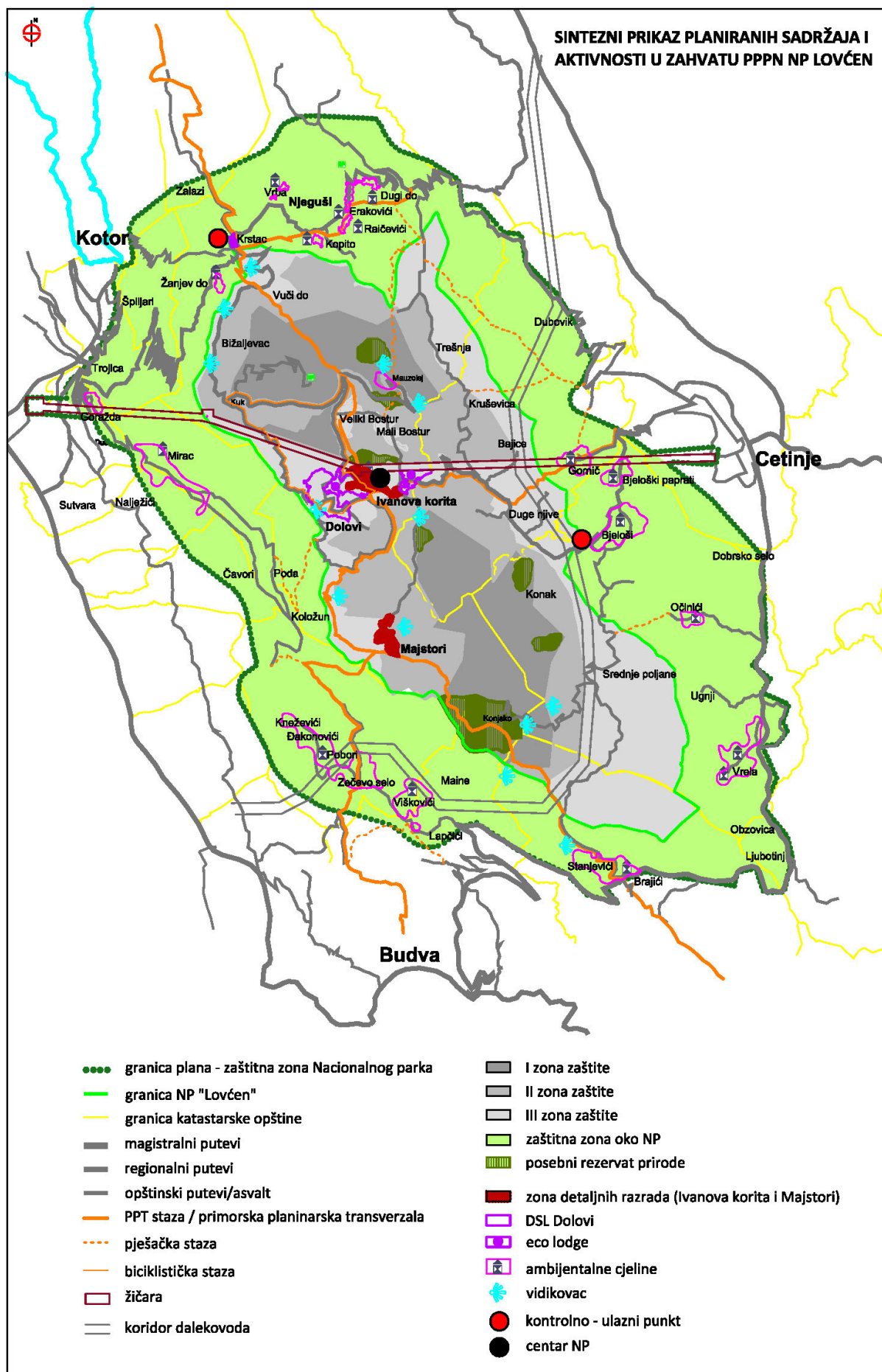
- rekonstrukcija centra naselja Njeguši sa formiranjem javnog prostora;
- na pristupima Parku (sa kotorske, cetinjska i budvanske strane) i stanicama žičare lokacije pogodne za manje smještajno-ugostiteljske objekte
- zone obnovljenih katuna i postojećih kućišta, lokacije vidikovaca.

- **unapređenje i proširenje ponude autentične poljoprivredne i zanatske proizvodnje**

Poljoprivreda će i dalje biti osnovna djelatnost šire, zaštitne, zone NP "Lovćen" u okviru koje dominira stočarstvo podržano sitnijom ratarskom proizvodnjom koja odgovara prirodnim karakteristikama područja. Kako za intenzivni uzgoj stoke tipa farmi ovdje ne postoje valjani uslovi, razvoj ove privredne grane **treba posmatrati samo kao dopunsku aktivnost i izvor prihoda ovog područja, i u cilju proizvodnje poznatog sira i mesa (kastradina i pršuta)**. Danas najveći broj katuna na području NP "Lovćen" ili propada ili se napušta. Jedan ali na žalost ne jedini i ne glavni uzrok za napuštanje katuna je nesavremeni pristup mnogim od tih katuna (npr. do Majstora, Kuka, Trešnje, Kruševica itd.). Samo u većim i dobro pristupačnim katunima još je malo života i tradicije, ali se i u tim katunima brzo mijenja nekadašnji njihov izgled. Zato problem katuna i katunske privrede treba što prije riješiti i ponovo podići na stari nivo.

NP Lovćen bez katuna bi izgubio na atraktivnosti i kvalitetu pa se Planom predviđa potpuna revitalizacija svih katuna na Lovćenu i dobroj pristupačnosti do njih sa svih strana. Prioritet treba staviti na Dolove, najveći katun na prostoru NP "Lovćen", katun Majstori i Kuk, kao i katun Trešnja koji bi realizacijom puta Trešnja - Kruševica još više dobio na značaju.

- **stimulativna poreska i svaka druga politika** (stočarstvo, šumarstvo, ratarstvo, zanatstvo, ...) kojom se posredno i neposredno održava i obnavlja autentičnost

- **poboljšanje infrastrukturnih sistema sa afirmativnom politikom probijanja i održavanja puteva ali i sa restriktivnim pristupom u pogledu formiranja novih saobraćajnica kroz zaštićene zone NP**
- **uvodjenje naknada za degradaciju uslijed gradnje infrastrukturnih sistema i kompenzacionih mjera vlasnicima uslijed zoniranja prostora radi sprovođenja određenih režima zaštite**

Obrađivačima Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu bio je dostupan Predlog Prostornog plana posebne namene nacionalnog parka "Lovćen" koji je po sadržaju usaglašen sa zakonskom regulativom.

I.6. Odnos sa drugim planovima i programima

U toku izrade Strateške procene uticaja na životnu sredinu, radni tim obrađivača je obavio analizu: postojećeg stanja (stvoren i prirodni uslovi), programskih opredeljenja korisnika prostora, postojećeg načina korišćenja prostora i uticaja u zonama gde se mogu javiti konflikti, kao i sagledavanje ulaznih podataka iz sledećih planova i strateških dokumenata:

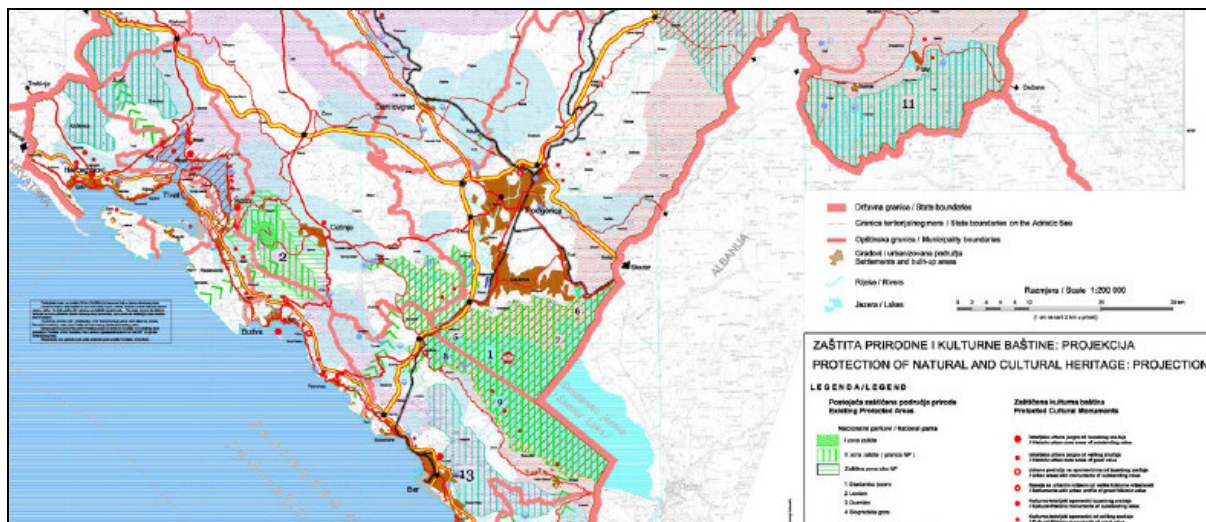
- Prostornog plana Crne Gore do 2020.god,
- Nacionalne strategije održivog razvoja Crne Gore,
- Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kv sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kv sa optičkim kablom Italija-Crna Gora.

I.6.1. Prostorni plan Crne Gore do 2020.god

Osnovne postavke Prostornog plana Crne Gore definišu koncept dugoročnog prostornog razvoja Republike na koji utiču brojni komplementarni procesi. Prostor Crne Gore predstavlja osnovu za razvoj stanovništva, osmišljeno korišćenje prostornih potencijala i očuvanje pejzažnih i bioloških raznolikosti, pri čemu regionalne posebnosti čine osnovu za postizanje lokalne, regionalne i međunarodne prepoznatljivosti Crne Gore i njenih sastavnih područja.

Radi očuvanja životne sredine i posebnih pejzažnih vrijednosti sa posebnom pažnjom se treba odnositi prema **ekološkom koridoru duž primorskih planina** (Orjen, **Lovćen** i Rumija) **i zelenim koridorima koji ga spajaju sa obalom** (djelovi obale Boke Kotorske – Orjen i **Lovćen**).

U Prostornom planu se navodi da *čvorišta ekosistema* čine posebno zaštićene oblasti sa statusom nacionalnih i regionalnih parkova. Samim tim, nacionalni park Lovćen identifikovan je kao značajno čvorište ekosistema ali i koridor koji obezbeđuje kontinuitet ekosistema. Prostor NP "Lovćen" pripada Središnjem regionu Crne Gore odnosno tzv. razvojnoj Cetinjskoj zoni za koju se precizirane sledeće sintezne ocjene postojećeg stanja odnosno smjernice za naredni period.

Središnji region nailazi na velike i brojne razvojne i prostorno-ekološke probleme. Migracije stanovništva i deagrarizacija su karakteristične za ovo područje, i javljaju se u ruralnim naseljima sjeverozapadnog dijela. Može se reći da je deagrarizacija i depopulacija prisutna u svim djelovima ruralnog područja. Kao glavni ekološki problemi se mogu izdvojiti teškoće u ostvarivanju šire i sistematske zaštite, inače ranjivih i osjetljivih ekosistema, a posebno kada je u pitanju nacionalni park "Lovćen".

PPCG je definisao *razvojne zone*, među kojima je područje *Cetinjske zone* definisano kao razvojno u obuhvatu PPPN NP "Lovćen". Za potrebe izrade Strateške procene uticaja na životnu sredinu urađen je izvod za ovu razvojnu zonu, gde su u PPCG definisane sledeće politike za prostorno planiranje

Resursi i potencijali: Kulturno-istorijsko nasljeđe Crne Gore i specifični karakter gradskog ambijenta (prostornog i kulturnog); postojeći kompleks elektroindustrije koji već duži period ne radi; tehnički građevinski kamen; formirane funkcije servisa i opremljenost zone.

Prioriteti razvoja: Funkcije prijestonice, kulturnog i akademskog centra državnog i šireg značaja, usko povezane sa funkcijama Podgorice; visokospecijalizovani programi na polju očuvanja kulturnih i istorijskih vrijednosti (starog urbanog jezgra Cetinja); specijalizovana turistička ponuda Nacionalnog parka „Lovćen“ i njegovih razvojnih zona (Ivanova korita, Mauzolej na Lovćenu i dr.).

Ograničenja: Zabrana lociranja po okolinu štetne i teške industrije; stroga ograničenja za novogradnju i kontrola arhitektonskih oblika, da bi se zadržala prostorna dimenzija i zaštitio karakter urbanog ansambla.

Konflikti: Vodeći konflikt javlja se između zahtjeva za očuvanje kulturnog nasljeđa i trendova daljeg privrednog razvoja. Konflikt je moguć između „modernih“ arhitektonskih pristupa i karaktera zaštićenog urbanog tkiva. Oštar konflikt je uspostavljen i između neplanske urbanizacije i poljoprivrednog plodnog zemljišta, čija je količina značajno smanjena.

Pragovi: Izgradnja sistema odvođenja atmosferskih i otpadnih voda sa uređajem za prečišćavanje, mora se smatrati prvim pragom koji treba prevazići na putu daljeg razvoja prioriternih funkcija i grada u cjelini. Snabdijevanje vodom, posebno tehnološkom, kao i nedostatak radne snage u neposrednom gravitacionom području je prag koji takođe treba prevazići, kako bi se omogućio razvoj primarnih funkcija. Oskudna količina ravnog zemljišta za razvoj grada,

kombinovana sa zahtjevima očuvanja poljoprivrednog zemljišta i prirodnog i kulturnog pejzaža, predstavlja prostorni i tehnički prag za širenje grada. Alternativni pravac razvoja grada, može se usmjeriti ka nižim djelovima okolnih brda.

Zahtevi okruženja: Zaštita slobodnog prirodnog pejzaža oko grada i panorama duž prilaznih puteva od Podgorice i Budve, kao i duž panoramskih ruta prema Lovćenu i Kotoru; zaštita stvorenih seoskih ambijenata; kontrola svih faktora koji prouzrokuju zagađivanje vazduha; obezbjeđenje odgovarajućeg deponovanja čvrstog otpada, evakuacije otpadnih voda, a posebno atmosferskih voda koje povremeno izazivaju plavljenje dijela Cetinjskog polja, uz primjenu odgovarajućih tehničkih rješenja.

Kontrola seizmičkog rizika, tehničkih akcidenata i elementarnih nepogoda: Smanjenje povredljivosti svih komponenti urbanog sistema, uz sprovođenje dodatnih mjera zaštite istorijskih i kulturnih vrijednosti;

Preduslovi: Kontrola namjene i korišćenja zemljišta; povezivanje sa Nikšićem, izgradnjom magistralnog puta; poboljšanje pristupačnosti naselja u gravitacionom području i njihovo opremanje minimumom servisa.

U nacionalnim parkovima prioritet je:

- Očuvanje prirode, razvijanje naučno-edukativnog i izletničkog turizma koji mora biti kontrolisan i organizovan;
- Oplemenjivanje i uređivanje postojećih stacionarnih, servisnih, uslužnih i drugih kapaciteta prvenstveno u granicama postojeće zauzetosti prostora, usklađeno sa interesima zaštite prirode;
- Uklanjanje ili promjena sadržaja koji su u konfliktu sa zaštitom prirode i okolinom, a nove locirati po pravilu izvan parkova, te tako podstaći razvoj naselja izvan granica parka

U PPCG od ključne važnosti za prostor Nacionalnog parka "Lovćen" navedeni su koncepti zaštite kulturne i prirodne baštine kao i prostorni koncept razvoja turizma. Imajući u vidu da se ovaj izvod iz PPCG radi za potrebe Strateške procene uticaja na životnu sredinu daće se samo smernice koje se odnose na prirodnu baštinu.

Za sve kategorije zaštite prirodne baštine potrebno je uraditi Programe zaštite sa revizijom postojećih i predlogom proglašenja budućih područja zaštite, koji bi se ugradili u prostorno-plansku dokumentaciju nižeg reda. Pri reviziji granica postojećih zaštićenih područja prirode, na osnovu poznatih saznanja i rezultata dobijenih ciljanim istraživanjima, razmotriće se ne samo opcije za izmjenu granica radi isključivanja određenih dijelova, već i opcije za proširivanje granica zaštićenih područja.

Pored primjene standardnih tehnika evaluacije, te saznanja iz tradicionalne prakse, kroz prethodno navedene revizije (zaštićenih područja prirode, spiska zaštićenih vrsta biodiverziteta) biće analizirana primjena IUCN – ovih kriterijuma i standarda: za definisanje adekvatnih kategorija upravljanja zaštićenim područjima prirode i za primjenu kriterijuma za crvene liste / zaštićene biljne i životinjske vrste na nacionalnom nivou.

Područja pod posebnom zaštitom sa statusom nacionalnih parkova čine **osnovne tačke mreže ekosistema** u Crnoj Gori.

Crnogorski dio Jugoistočnih Dinarskih planina uglavnom se nalazi u Sjevernom regionu i čini dio velikog biokoridora Jugoistočnih Dinarskih planina („Dinarski luk“), koji se proteže od Alpa do Prokletija i Sarp-Pindor masiva. U području Prokletija, ovaj biokoridor je takođe povezan sa velikim regionalnim biokoridorom zvanim „Zeleni pojas“. Zbog specifičnog režima korišćenja ove zone u prošlosti, ona je postala sklonište i koridor važan za biodiverzitet. Dobro poznati **koridor obalskih planina Orjen – Lovćen – Rumija** povezan je sa ovim koridorom.

Osnovni strukturni elementi pejzažne jedinice planinski grebeni Orjen, Lovćen i Rumija su visoki, strmi, kraški grebeni koji se izdižu iznad mora, oštro razdvajaju Primorje i Središnji region i pružaju jedinstvene, široke vidike. Takođe su impresivni pogledi sa mora prema ovim stjenovitim vijencima.

Karakterističan izgled pejzažu daju ekosistemi mediteransko-submediteranskih kamenjara koji se odlikuju velikim diverzitetom flore. Primorske bukove šume predstavljene su reprezentativnim sastojinama. U višim zonama lokalno se javljaju sastojine munike koje su zakonom zaštićene (Lovćen – 300 ha). Ovo područje je prepoznatljivo i po Nacionalnom parku "Lovćen". Od problema tj. Ograničenja koja se mogu javiti na ovom području izdvajaju se šumski požari, devastacija šumskih ekosistema i erozivni procesi na južnim padinama.

I.6.2. Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore

Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore (NSOR) definiše vizije i postavlja dugoročne smernice održivog razvoja Crne Gore, dok je vremenski horizont Akcionog plana NSOR za period do 2012.god. Priprema NSOR predstavlja prvi korak dugoročnog procesa koji podrazumeva kontinuirano praćenje i periodičnu reviziju dokumenta (identifikovanih problema, postavljenih ciljeva i predloženih mera).

Polazeći od vizija održivog razvoja Crne Gore i identifikacije problema u oblastima zaštite životne sredine i upravljanja resursima, ekonomskog i društvenog razvoja, definisani su *opšti ciljevi NSOR*. Ekonomski razvoj, životna sredina i prirodni resursi i društveni razvoj predstavljaju tri stuba održivog razvoja; u okviru Strategije definisani su specifični ciljevi, odnosno *prioritetni zadaci* za sve konkretne sektore osnovnih elemenata održivog razvoja:

II Životna sredina i prirodni resursi:

- zaštita biodiverziteta i očuvanje prirodnih vrednosti: povećati nacionalno zaštićena područja na 10% teritorije i zaštititi najmanje 10% obalnog područja do 2009. godine; uspostaviti efikasan sistem upravljanja zaštićenim područjima prirode; unaprediti zakonski okvir za zaštitu biodiverziteta, jačati kadrovske kapacitete i izgraditi delotvoran sistem za monitoring biodiverziteta.
- vode: obezbediti dovoljne količine ispravne vode za piće; uvođenje integralnog upravljanja slivnim područjima uz neophodne pravne i institucionalne promene i unapređenje kontrole kvaliteta i monitoringa voda.
- vazduh: očuvanje i poboljšanje kvaliteta vazduha, naročito u urbanim područjima.
- zemljište: unapređenje upravljanja zemljišnim resursom i prevencija uzroka degradacija i oštećenja zemljišta.

- šume: dobijanje sertifikata o održivom šumarstvu (po FSC metodologiji); obnavljanje i sanacija degradiranih šuma.
- sistem upravljanja životnom sredinom: uspostavljanje efikasnog zakonskog i institucionalnog okvira zaštite životne sredine (posebno vezano za slobodan pristup informacijama, sprovođenje EIA, SEA i IPPC zakona i jačanje ostalih regulatornih i tržišnih instrumenata upravljanja životnom sredinom).
- prostorno planiranje: donošenje novih i ažuriranje postojećih prostornih planova na svim nivoima (od Prostornog plana Republike do opštinskih planova) i integracija zahteva održivosti u prostorno plansku dokumentaciju, kao i zaštita prirodnog i kulturnog pejzaža.
- klimatske promene i zaštita ozonskog omotača: ispunjavanje preuzetih obaveza po međunarodnim konvencijama vezano za klimatske promene i smanjenje upotrebe supstanci koji oštećuju ozonski omotač.
- otpad: dalje usklađivanje regulative sa propisima EU uz jačanje kapaciteta za pravilno postupanje sa otpadom i jačanje baze podataka.

Iako su izloženi brojnim pritiscima, biodiverzitet i ostale prirodne i pejzažne vrijednosti Crne Gore u znatnoj su mjeri očuvani. Najznačajniji pritisci na ove vrijednosti uključuju (direktno) iskorišćavanje prirodnih resursa, intenzivan i neuravnotežen razvoj pojedinih sektora (turizam, urbanizacija i sl.), konverziju prirodnih staništa u poluprirodna i vještačka, zagađenje i dr. Značajni su izazovi vezani i za zaštitu biodiverziteta. Priroda i pejzaž mora i obalnog područja. Odgovore na ove izazove treba tražiti u **zaštiti posebno vrijednih staništa i integralnom upravljanju** cijelim područjem.

Postojeći zakonski i institucionalni okvir ne obezbjeđuje zadovoljavajući nivo efikasnosti u izvršavanju obaveza u oblasti zaštite prirode i biodiverziteta. Pored nedovoljnog nivoa izvršavanja domaćih propisa brojne su i obaveze iz međunarodnih ugovora (konvencije i protokoli) koje čekaju odgovarajuća rješenja. Nacionalna strategija zaštite biodiverziteta, kao obaveza po Konvenciji o biodiverzitetu (CBD), još uvijek nije urađena (odobrenje GEF projekat, realizacija predstoji).

Značajne slabosti i problem u upravljanju izraženi su i kod nacionalnih parkova i kod ostalih zaštićenih područja prirode, pri čemu su upravljači ustanovljeni samo za kategoriju NP. Poseban izazov u zaštiti biodiverziteta i prirodnih vrijednosti predstavlja razrješavanje konflikata između očuvanja prirode i razvoja. Da bi razvojne odluke bile održive (gledano na dugi rok), neophodno je u razrješavanje tih konflikata uključiti mehanizme kojima se procjenjuju uticaji na biodiverzitet. Drugim riječima, potrebno je osigurati veći stepen integracije saznanja o biodiverzitetu i prirodnim vrijednostima u sektorske planove, programe i strategije, a u slučaju nepouzdatih ili nedovoljnih informacija, treba primijenjivati *princip predostrožnosti*. Generalna preporuka NSOR CG jeste da prostorno lociranje velikih razvojnih kapaciteta i projekata ne smije biti u koliziji sa očuvanjem integriteta zaštićenih područja prirode, posebno onih koja imaju međunarodni značaj (što je do sada često bio slučaj, kako na nivou planova tako i na nivou konkretno realizovanih projekata).

Prioritetni zadatak Nacionalne strategije održivog razvoja je i uspostavljanje efikasnog sistema upravljanja zaštićenim područjima prirode (usklađen sa IUCN kategorijama upravljanja, uz obezbjeđenje participativnog pristupa upravljanju).

Radi ostvarivanja ovog zadatka potrebno je preduzeti niz akcija, uključujući definisanje mreže zaštićenih područja i stavljanje pod režim zaštite novih ekosistema, formiranje upravljača za sva zaštićena područja prirode, donošenje novih planova upravljanja (u skladu sa IUCN preporukama) i dosljedno sprovođenje postojećih (uz jačanje kapaciteta nadležnih institucija), donošenje i sprovođenje Nacionalne strategije, izmjenu relevantnih propisa i usaglašavanje sa zakonodavstvom EU, implementaciju prioriteta iz izvještaja SAP BIO, i uspostavljanje adekvatnog programa monitoringa.

I.6.3. Detaljni prostorni plan za koridor dalekovoda 400 kv sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kv sa optičkim kablom Italija-Crna Gora

Na osnovu analize planske dokumentacije u toku rada na DPP-u, analizirane su varijante koridora na osnovu kojih se utvrdio uži koridor dalekovoda i zaštitnih zona kao i granica zahvata plana.

Detaljnou analizom geografskih podloga i ostale relevantne dokumentacije, uzimajući u obzir trenutno stanje i položaj postojećih objekata u elektroenergetskom sistemu, kao i planirane proizvodne i prijenosne objekte EES-a, konfiguraciju terena, položaj naselja, prirodne i kulturne vrijednosti, te druge karakteristične sadržaje područja obuhvaćenog ovim planom, odabrana je varijanta predmetnog elektroenergetskog objekta, pri čemu su na pojedinim područjima razmatrana brojna podvarijantna rješenja.

Obzirom na značajnu udaljenost između početne i krajnje tačke (dužina trase iznosi cca 150 km), kao i činjenicu da se u jednom dijelu razmatra zajednički koridor za dva fizički odvojena dalekovoda, trasa je podijeljena u tri glavne deonice: Lastva – Čevo, Čevo – Šavnik i Šavnik – Pljevlja. Od značaja za prostor NP "Lovćen" bila je deonica **Lastva Grbaljska – Čevo**.

Na području oko NP Lovćen razmatrane su tri varijante trase, od kojih su dvije predložene Programskim zadatkom (**istočna varijanta kroz NP Lovćen i zapadna iznad Kotora**), **a trećom je dodatno razmotrena mogućnost obilaska NP Lovćen sa istočne strane iznad Budve**. Uvidom u situaciju na terenu, uvažavajući karakter terena, prirodnu i kulturnu baštinu, potencijalni turistički značaj pojedinih lokaliteta, vizualni efekt trase, vidikovce, mogućnost rješavanja imovinsko-pravnih odnosa u fazi realizacije objekta, prolazak kroz naselja, odnosno zadovoljavajuću udaljenost od stambenih objekata i dr, predložena je nulta trasa dalekovoda na predmetnoj prvoj dionici od Lastve do Čeva.

a) Zapadna podvarijanta preko Kotora

Od predložene lokacije konvertorskog postrojenja/trafostanice na lokaciji Lastva Grbaljska trasa se usmjerava prema sjeverozapadu kroz područje obraslo šumom ispod naselja Kaluđerovići i Gorovići, te prati planirani koridor brze saobraćajnice Tivat-Budva na udaljenosti od oko 200-400 m.

U blizini naselja Bratešići trasa se lomi i usmjerava prema sjeveru sve do podnožja brda Branjevine, sa istočne strane naselja Mirac, pri čemu trasa prelazi

preko puta Lastva – Sutvara – Kotor i položena je istočno od naselja Šišići i Nalježići. Na tom dijelu trasa ulazi u zaštitnu zonu NP Lovćen.

U nastavku trasa nastavlja u smjeru sjeveroistoka izrazito strmim i nepristupačnim terenom sve do lokacije u blizini puta Krstac – Ivanova Korita koja se nalazi u II zoni NP Lovćen. U tom dijelu trasa je položena paralelno sa navedenim putem na udaljenosti od cca 50 – 100 m. Zbog izrazito nepovoljne konfiguracije terena, te izbjegavanja naselja Žanjev Do, Krstac, Vratnica, Njeguši odabrana trasa predstavlja jedini mogući izbor za realizaciju predmetnog objekta, pri čemu nije moguće izbjeći prolazak kroz II zonu NP Lovćen.

U nastavku, od lomne tačke južno od naselja Njeguši, na udaljenosti od oko 100 m od najbližih objekata, trasa se usmjerava prema naselju Vučji Do, gdje siječe put Čekanje – Resna. U tom dijelu trasa prolazi stjenovitim područjem uglavnom bez rastinja i stambenih objekata.

Nadalje, trasa je položena paralelno sa spomenutim putem na udaljenosti od 50-200 m, te se nakon približno 1,6 km lomi u smjeru sjeveroistoka sve do nove lomne tačke locirane u blizini naselja Resna s njegove jugoistočne strane.

Od navedene lomne tačke, trase se razdvajaju – jedna se usmjerava prema postojećem DV 400 kV Podgorica 2 – Trebinje na lokaciji jugoistočno od naselja Čevo, dok druga nastavlja u smjeru sjevera do spomenutog postojećeg 400 kV dalekovoda na lokaciji zapadno od naselja Čevo. Na tim lokacijama planira se spoj novih dalekovoda na postojeći, te samo jedan jednostruki dalekovod nastavlja prema Pljevljima.

Dužina ove trase iznosi oko 30 km i duža je za oko 1,5 km od varijante c) koja prolazi kroz Lovćen.

Glavnu karakteristiku ove trase predstavlja blizina dalekovoda putu Krstac – Ivanova Korita, odnosno negativan vizualni efekt u smislu izloženosti velikog dijela trase, od naselja Šišići pa sve do Njeguša, kako sa mnogobrojnih vidikovaca na Lovćenu, tako i sa područja od Tivta do Lastve, Kotora i drugih lokacija u ovom dijelu Primorja, uzrokovano nepovoljnom konfiguracijom terena u području iznad Kotora. Naime, na ovom dijelu trase dolazi do izražaja značajan uticaj izrazito nepovoljnog reljefa na odabir trase koji, uz tehnička ograničenja vezana za realizaciju stubnih mjesta, onemogućava izmicanje trase na manje atraktivno područje.

S obzirom na nepristupačan teren bilo bi potrebno izraditi izrazito zahtjevan pristupni put uzduž padine brda Branjevine od podnožja do vrha što bi dodatno narušilo prirodni ambient. Takođe, nemogućnost obilaska II zone NP Lovćen te prolazak u blizini naselja Njeguši, kao i blizina velikog broja naselja u području od Lastve do Njeguša predstavlja dodatni negativni aspekt ove trase. Takođe treba napomenuti da bi odabir ovog koridora za izgradnju 400 kV otežalo, ako ne i onemogućilo, polaganje koridora za nove 110 kV dalekovode od nove TS Lastva prema Tivtu i Kotoru, osobito ako se uzme u obzir i planirani put od Budve prema Tivtu koji također prolazi u blizini odabranog koridora dalekovoda.

b) Istočna varijanta iznad Budve – dio predložene varijante

Od predložene lokacije konvertorskog postrojenja/trafostanice na lokaciji Lastva Grbaljska trasa je identična konačno odabranoj trasi opisanoj pod tačkom c), sve do lokacije u podnožju brda Okovica/Murakovac. U nastavku se trasa oštro lomi prema istoku u dužini od oko 800 m, a nakon toga se lomi prema jugoistoku prolazeći podnožjem brda Raskavica sve do lokacije iznad naselja Lapčići gdje intenzivna gradnja stambenih objekata ugrožava mogući koridor za izgradnju

dalekovoda. Nakon toga trasa je položena izrazito nepristupačnim terenom padinama brda Široka strana, iznad puta Budva – Cetinje, sve do podnožja brda Kuliješ i ukrštanja sa trasom DV 110 kV Cetinje - Budva. Zbog nepristupačnog terena bilo bi potrebno izraditi izrazito zahtjevan pristupni put uzduž padine brda Široka strana od podnožja do vrha što bi dodatno narušilo prirodni ambijent.

U nastavku trasa se oštro lomi prema sjeveru ulazeći u II zonu NP Lovćen i nastavlja, uz nekoliko lomnih tačaka, sve do trase opisane u tački c) na lokaciji južno od naselja Dubovik. Pri tom trasa prolazi uglavnom nenaseljenim brdovitim područjem obraslim djelomično šumom i niskim rastinjem.

U cijelom ovom dijelu trasa prolazi kroz II zonu NP Lovćen jer zaobilazanje ove zone nije moguće realizovati zbog izrazito nepristupačnog terena neprimjerenog za realizaciju trase sa tehničkog aspekta, naročito zbog činjenice da se u ovom dijelu koridor sastoji od dva paralelna dalekovoda.

Dužina ove trase iznosi cca 34,5 km i duža je za oko 6 km od konačne trase c).

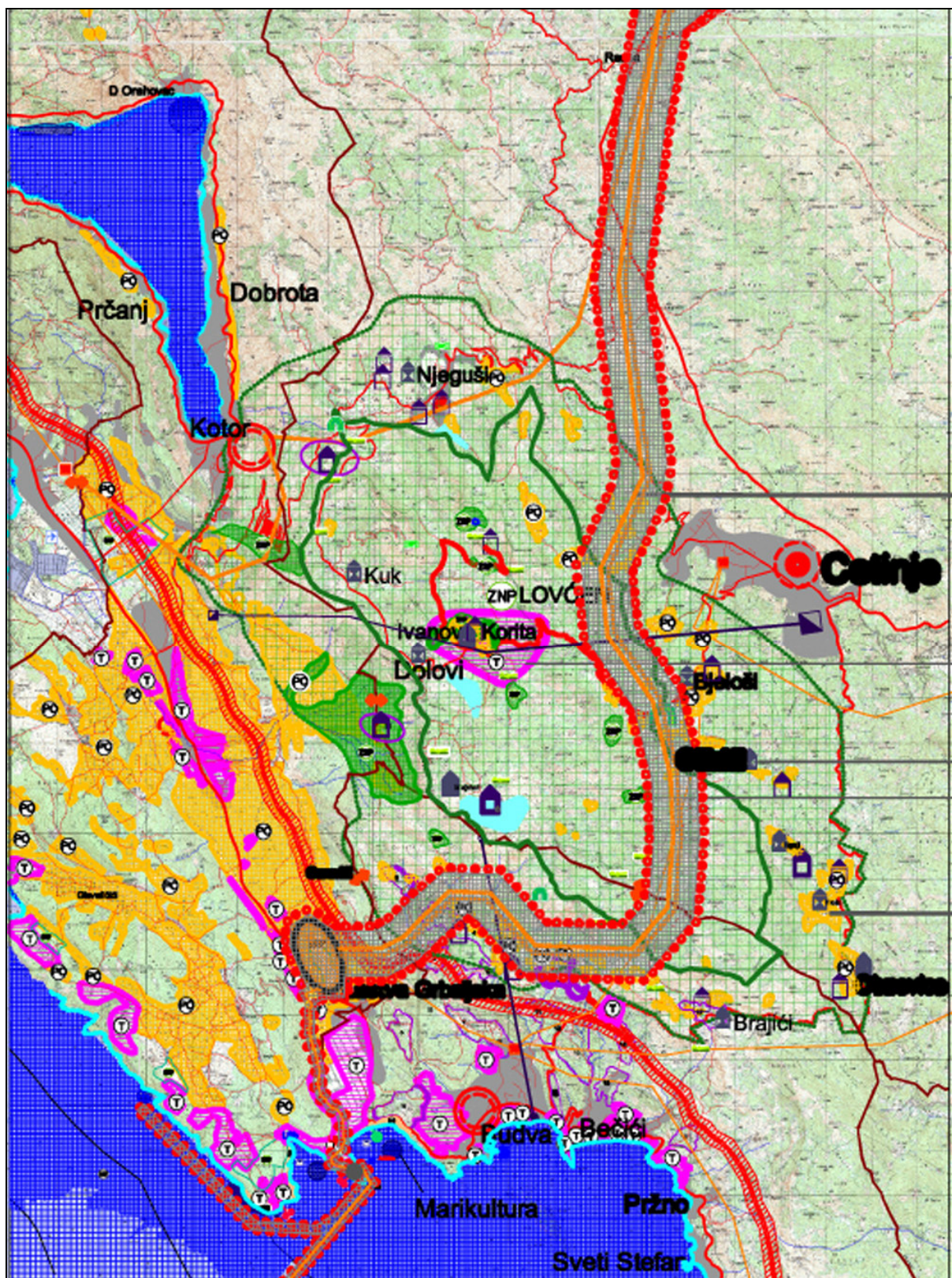
Glavnu karakteristiku ove trase predstavlja povećana dužina što, osim nepovoljnog ekonomskog aspekta, takođe nameće pitanje pozicije konvertorskog postrojenja/trafostanice na lokaciji Lastva Grbaljska. Treba napomenuti da je ova trasa na dijelu prolaska kroz drugu zonu NP duža za 2,3 km, u odnosu na odabranu nultu trasu. Pored navedenog, blizina planiranih turističkih zona u području naselja Lapčici i Pobori može uzrokovati potencijalne probleme prilikom rješavanja imovinsko pravnih odnosa. Takođe blizina puta Budva – Cetinje, odnosno negativan vizualni efekt u smislu izloženosti velikog dijela trase, od naselja Lapčici pa sve do ulaska u II. zonu NP Lovćen, kako pojedinim vidikovcima na Lovćenu, tako i uočljivosti sa područja Budve i drugih lokacija u ovom dijelu Primorja predstavlja dodatni negativni aspekt ove trase. Kao i u varijanti a), na delu trase na području Lapčica i iznad ceste Budva – Cetinje, dolazi do izražaja uticaj izrazito nepovoljnog reljefa na odabir trase koji, uz tehnička ograničenja vezana za realizaciju stubnih mjesta i potrebnu širinu koridora, onemogućava izmicanje trase na manje atraktivno područje, odnosno u III zonu NP Lovćen.

c) Istočna podvarijanta kroz NP Lovćen

Od predložene lokacije konvertorskog postrojenja/trafostanice na lokaciji Lastva Grbaljska trasa se usmjerava prema istoku padinama brda Trebaljevica, u dužini od oko 1,5 km. Ovaj dio trase vidljiv je sa strane Primorja i magistralnog puta Tivat – Budva, a nakon toga trasa se lomi prema sjeveroistoku, zapadno od naselja Zečevo selo i Pobori, čime se izbjegava prolaz kroz potencijalno turistički atraktivno područje, a istovremeno se postiže zaklonjenost trase spomenutim brdom sa većine pozicija.

U nastavku se trasa usmjerava prema sjeveru strmim nepristupačnim terenom bez rastinja do područja u blizini naselja Majstori u II zoni NP Lovćen. Nadalje trasa prolazi jugoistočno od naselja Majstori, na udaljenosti od cca 500 m krševitim terenom obraslim vrlo rijetkim niskim rastinjem ne zadirući pri tom u vrijedne prirodne, kulturne i istorijske resurse na tom području, a zaobilazi i zonu potencijalnog turističkog razvoja u okolni Ivanovih korita. Na ovom području ima relativno velik broj pristupnih puteva, tako da bi se potreba za njihovom izgradnjom minimizirala radi očuvanja prirodnog ambijenta.

Trasa se dalje usmjerava prema sjeveru sijekući trasu planirane žičare Cetinje – Lovćen u blizini puta Cetinje – Bjeloši – Ivanova Korita. U nastavku se usmjerava prema naselju Dubovik, zatim prema sjeveru do naselja Resna kroz nenaseljene terene djelimično obrasle šumom.

Na isti način kao što je opisano u tački a), na ovoj lokaciji trase se razdvajaju i usmjeravaju prema postojećem 400 kV dalekovodu. Dužina ove trase iznosi oko 28,5 km i predstavlja najkraću trasu od Lastve do Čeva.

Glavne karakteristike ove trase predstavljaju: dobra zaklonjenost sa većine pozicija u Primorju i vidikovaca na Lovćenu, velika udaljenost od većine naselja, prolazak uglavnom neatraktivnim terenom. Dužina trase u II zoni NP iznosi 6,7 km. Ova trasa isključuje prolazak kroz prostor Svetske prirodne i kulturne baštine Kotora i Kotorskog zaliva, nema uticaja na prelijepe i jedinstvene vizulne doživljaje pogleda sa Lovćena prema Kotoru i zalivu.

Ova podvarijanta je bez obzira na značajne tehničke prednosti ocjenjena kao neprihvatljiva, jer prolazi centralnim dijelom Nacionalnog parka Lovćen, što bi se negativno odrazilo na biodiverzitet i zaštitu prirode.

I.7. Rezultati prethodnih konsultacija sa zainteresovanim organima i organizacijama

Tokom izrade Prostornog plana posebne namene NP "Lovćen" zatraženi su uslovi od svih relevantnih i nadležnih institucija, javnih i komunalnih preduzeća, ministarstava i zavoda. Svi uslovi i mišljenja koja su stigla bila su uključena u izradu prostornog plana, i bila stavljenja na raspolaganje obrađivačima Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu.

Konsultacije sa zainteresovanim organima su obavljene u fazi davanja mišljenja i tokom javnog uvida nacрта Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu.

I.8. Principi i koncept zaštite životne sredine

Prilikom izrade Plana i Izveštaja o strateškoj proceni uticaja moraju se definisati odgovarajući principi i koncept zaštite životne sredine za plansko područje. Osnovni principi, na kojima se zasniva strateška procena, sadržani su u članu 3. Zakona o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, i to su: princip održivog razvoja, princip integralnosti, princip predostrožnosti, princip hijerarhije i koordinacije, i princip javnosti.

Koncept zaštite životne sredine na području NP "Lovćen" obuhvata:

- Zaštitu životne sredine na bazi racionalnog korišćenja prirodnih resursa – vode, vazduha, zemljišta, biljnih i životinjskih vrsta, pejzaža i šumskog potencijala;
- Ograničavanje aktivnosti sa negativnim uticajima na kvalitet životne sredine;
- Unaprijeđenje kvaliteta životne sredine opremanjem objektima zadovoljavajućih komunalno-higijenskih uslova (obezbjeđivanje pitke vode, izgradnja kanizacionog sistema, adekvatno kanisanje komunalnih otpadnih voda, tretman otpada, itd.);
- Uspostavljanje sistema procjene uticaja budućih objekata i djelatnosti na životnu sredinu koja svojim aktivnostima mogu izazvati negativne uticaje na postojeći kvalitet elemenata životne sredine;
- Permanentno praćenje kvaliteta životne sredine (voda, vazduh, zemljište, biodiverzitet) i kontrola i procjena rezultata, tj. monitoring i oditing životne sredine; u pogledu ostvarivanja ovih aktivnosti.

I.9. Koncept prostorne organizacije i planirane intervencije

Polazište za definisanje strategije razvoja u PPPN je status područja, koji eksplicitno nameće kontrolisanje aktivnosti. Konceptcija prostornog uređenja područja Parka temelji se na potrebi zaštite, uređenja i korišćenja prirode i njenih temeljnih fenomena na način da se ne ugrožavaju i da se očuva ekološka ravnoteža postojećih ekosistema. S tim u vezi, na prostoru Parka dozvoljene su samo one aktivnosti koje ne ugrožavaju izvornost biljnog i životinjskog svijeta i vegetacije te njegove hidrografske, geomorfološke i pejzažne vrijednosti.

Uvažavajući nalaze iz dokumentacione osnove, preporuke i smjernice iz državnih planova i strategija, inicijative sa lokalnog nivoa i projekcije po sektorskim nivoima, kao ključne postavke koncepta organizacije odnosno zaštite, uređenja i korišćenja NP Lovćen se definišu:

- zaštita prirodnih vrijednosti, kulturnog predjela i graditeljske baštine NP i okruženja,
- unapređenje i specijalizacija turističke ponude za dvosezonsko korišćenje potencijala NP (boravak, sportske aktivnosti, izleti, žičara...),
- poboljšanje strukture šumskog fonda, kroz biološku rekonstrukciju autohtonih vrsta i vraćanje autentičnog ambijenta,
- unapređenje poljoprivrede kroz razvoj stočarstva i proizvodnja tipičnih prerađevina od mlijeka i mesa te podrška aktiviranju katuna u NP i okruženju,
- poboljšanje funkcionalnih veza sa okruženjem, imajući u vidu položaj između Cetinja, Kotora i Budve,
- zadovoljavajuće rješavanje vodosnadbijevanja,
- stvaranje preduslova za izgradnju žičare od Kotor preko Krsca i Ivanovih korita do Cetinja;
- stvaranje preduslova za izgradnju dalekovoda 400 KV od Primorja do Pljevalja;

Kvalifikacija područje Lovćena u kategoriju Nacionalnog parka proizašla je iz integralnog sagledavanja prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti područja. Uvažavajući ove činjenice prostor NP Lovćen i njegove zaštitne zone sagledan je cjelovito i jedinstveno tretiran, a preloženim rješenjima budući sadržaji i aktivnosti su distribuirani ravnomjerno i disperzivno. Poseban vid zaštite prirodne i kulturno-istorijske baštine planiran je i za neposredno okruženje, tj. zaštitnu zonu, koja ima ulogu da amortizuje uticaje i štiti od mogućeg pritiska koje međugradska okruženje može izazvati na ovo područje.

Na buduću organizaciju prostora Parka od snažnog uticaja je njegovo neposredno i šire okruženje. Sjeverozapadni dio zaštitne zone Parka je dio Prirodno i kulturno-istorijskog područja Kotor – koje je upisano na UNESCO-vu Listu svetske kulturne baštine. Bokokotorski zaliv je i na Listi najljepših zaliva svijeta. Na istočnoj strani je Istorijsko jezgro Cetinja - Prijestonice Crne Gore, koje je zbog svojih kulturnih vrijednosti u postupku upisa na UNESCO-vu Listu svetske kulturne baštine.

Motivi posjete Nacionalnom parku, osim posjete Njegoševom mauzoleju, vezani

su za prirodne, pejzažne i ambijentalne vrijednosti ovog prostora. To su prije svega geomorfološke karakteristike kraškog terena, raznovrsna flora i vegetacija, složena i bogata po vrstama i endemskim oblicima fauna, kao i prirodni i antropogeni pejzaž. U zoni Nacionalnog parka planiran je i regulisan način obnove i revitalizacije katuna, kao i pitanje upravljanja površinama parka u pogledu šumarstva i poljoprivrede.

Nacionalni park "Lovćen" ima brojne potencijale rekreativnog turizma. Osnovni oblici ljetnje zabave i rekreacije (i sportova) na Lovćenu bili bi izletnički turizam, vožnja bicikla, šetnje i planinarenje po planinskim putevima i stazama. Zimi Lovćen pruža određene mogućnosti učenja, zabave i rekreacije na snijegu (sankanje i djelimično skijanje) u neposrednoj blizini velikih turističkih centara na Primorju. Osim za osnovne oblike rekreacije, na Lovćenu se pružaju izuzetne mogućnosti za sportski turizam. Motiv sportista, osim boravka u čistoj prirodi, bili bi treninzi, sportska takmičenja i "visinske pripreme". Takođe, važan dio turističke ponude koju pruža Lovćen je i zdravstveni turizam koji bi se na ljekovitim svojstvima planinsko-primorske klime, nadmorske visine i šuma, a na posredan način i kroz ljepotu prirodnih i antropogenih pejzaža.

Bogatstvo Lovćena u florističkom i faunističkom smislu i karakteristična geološka građa pružaju mogućnost za odvijanje određenih naučnih i obrazovnih djelatnosti, kao što su: razgledanje prirodnih fenomena, naučnoistraživački rad, naučni skupovi. Takođe, bogatstvo, raznolikost i stanje u kojem se nalazi arhitektonska baština pruža mogućnosti za njeno dalje proučavanje dok se u procesu obnove stvaraju uslovi za njenu punu valorizaciju.

Na teritoriji i zaštitnoj zoni Nacionalnog parka "Lovćen", poljoprivredna kao i ukupna privredna djelatnost je relativno skromna. Skromnom obimu poljoprivredne i privredne djelatnosti u najvećoj mjeri doprinosi konfiguracija i orografija terena, dok poljoprivredne površine (livade, pašnjaci, obradive

površine) i zemljišta pod raznim privrednim i neprivrednim objektima čine oko 30% teritorije. Kada se govori o poljoprivredi može se izdvojiti određeni broj proizvođača zdrave ekološke hrane, proizvodnja prepoznatljivog njeguškog sira i pršuta visokog kvaliteta.

Šumarstvo obuhvata uzgoj, zaštitu i iskorišćavanje šuma, koje su značajan prirodni resurs, kako sa stanovišta njihovih opštekorisnih funkcija, tako i sa ekonomskog stanovišta. U okviru Nacionalnog parka nema privrednog korišćenja šuma, niti se ona planira.

U skladu sa kriterijumima: zastupljene prirodne vrijednosti (zbog kojih je ovo područje stavljano pod zaštitu u kategoriji *nacionalni park*), zastupljenosti vrsta i staništa po osnovu Bernske konvencije¹ i EU direktive o staništima, kao i prostorne distribucije postojeće i planirane infrastrukture², utvrđene su granice:

- I zone zaštite u kojoj se sprovode mjere koje odgovaraju režimu zaštite prvog stepena – *stroga zaštita*³,
- II zone zaštite u kojoj se sprovode mjere koje odgovaraju režimu zaštite drugog stepena – *aktivna zaštita*⁴ i
- III zone zaštite u kojoj se sprovode mjere koje odgovaraju režimu zaštite trećeg stepena – *održivo korišćenje*⁵.

Zbog promena u uslovima za njihovo upravljanje⁶, ali i samoj zakonskoj definiciji rezervata prirode, svi prethodnim Planom definisani opšti i posebni rezervati prirode ovim novim Planom se predlažu da budu svrstani u kategoriju *posebni rezervat prirode*⁷. Pored prostorne distribucije vrsta i staništa koje su identifikovane po osnovu Bernske konvencije (EMERALD sajt Lovćen) i direktive EU o staništima, dodatno su uzete u obzir i tzv, ustaljene funkcionalno-ekološke veze koje obezbeđuju integritet zona zaštite između uglavnom ranije identifikovanih rezervata - I zone zaštite unutar NP-a. Po svom karakteru, te zone nisu od najvećeg ekološkog značaja za očuvanje vrsta/staništa koje se nalaze u njima, već za međusobno povezivanje drugih, ekološki značajnijih zona, a time i za obezbeđenje ekološkog integriteta NP "Lovćen". Ne zanemarujući ostale tipove staništa, za obezbeđenje ekološkog integriteta NP "Lovćen" posebno se ističu šume, odnosno *šumska staništa* koja su već identifikovana po osnovu Bernske konvencije za EMERALD sajt Lovćen i po osnovu direktive EU o staništima⁸. Isti su uzeti u obzir za prostorno definisanje najvažnijih zona zaštite: I i II zonu zaštite.

¹ EMERALD sajt Lovćen

² Žičara Kotor–Lovćen–Cetinje, dvosistemski 400kV dalekovod Lastva Grbaljska–Pljevlja, drumska saobraćajnica Cetinje–Ivanova korita–Kotor

³ Shodno odredbama iz člana 54 Zakona o zaštiti prirode, stav 1, alineja 1

⁴ Shodno odredbama iz člana 54 Zakona o zaštiti prirode, stav 1, alineja 2

⁵ Shodno odredbama iz člana 54 Zakona o zaštiti prirode, stav 1, alineja 3

⁶ IUCN-ova uputstva I preporuke koje su nastale u periodu od 1994 do 2011 a odnose se uopšte na sve kategorije upravljanja zaštićenim područjima prirode ali i među njima i ona uputstva koja se direktno odnose na kategorije opšti i posebni rezervat (1a i 1b)

⁷ Član 38 iz Zakona o zaštiti prirode: Posebni rezervat prirode je lokalitet kopna ili mora, odnosno kopna i mora sa neizmijenjenom ili neznatno izmijenjenom prirodom, od naročitog značaja zbog jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti, a koje obuhvata stanište ugrožene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva, bez naselja ili sa rijetkim naseljima u kojima čovjek živi usklađeno sa prirodom, koje se štiti radi očuvanja prirodnih uslova

⁸ Identifikovana šumska staništa sa (i) EU HD 92/47: 91K0 Ilirske šume *Fagus sylvatica*, 91W0 Mezijske bukove šume i 95A0 Visoke oromediteranske šume munike i molike i (ii) sa Rezolucije 4 Bernske konvencije 41.1. Beech forests, 41.7. Thermophilous and supra-Mediterranean oak woods, 41.8. Mixed Thermophilous forests & 42.7. High oro-mediterranean pine forests

II OPIS POSTOJEĆEG STANJA PRIRODNE I ŽIVOTNE SREDINE I NJENOG MOGUĆEG RAZVOJA

Analiza postojećeg stanja prirodne sredine i ocena osnovnih činioca životne sredine predstavlja jedan od ključnih koraka, koji su generalno potrebni da bi se postigli ciljevi svake strateške procjene uticaja na životnu sredinu. Da bi se procena uticaja na životnu sredinu pravilno izvršila, od velike važnosti je da se uzmu u obzir posebno prirodne komponente područja. Prirodni činioci su u ovom Izveštaju dominantni imajući u vidu karakter područja Plana. Predstavljeni osnovni činioci definišu karakteristike prirodne i životne sredine na području Lovćena. Oni predstavljaju osnovu na kojoj se vrši strateška procena uticaja.

Podaci predstavljeni u daljem tekstu daju generalan pregled osnovnih činioca, koji je izvršen sa raspoloživim materijalom, kako bi se stvorila osnovna slika i omogućilo pokretanje procesa procjene uticaja na životnu sredinu paralelno sa procesima planiranja budućih aktivnosti na ovim prostorima. Ova slika će zahtijevati preciznije studije i analize u sljedećim fazama planiranja i projektovanja, čime će se obezbijediti detaljniji podaci koje treba obuhvatiti prilikom utvrđivanja urbanističkih i tehničkih karakteristika objekata, a time i mera zaštite životne sredine.

Nacionalni park "Lovćen" obuhvata centralni i najviši deo lovćenskog masiva. Smešten je u jugozapadnom delu Crne Gore između Skadarskog basena, Bokotorskog zaliva i Budvanske rivijere. Izdiže se u neposrednoj blizini mora, zatvarajući tako duge i vijugave bokeljske zalive, čineći zaleđe drevnom pomorskom gradu Kotoru.

Područje Nacionalnog parka nalazi se na nadmorskoj visini iznad 750 mnv, od čega 194 ha na visini iznad 1500mnv.

Na relativno uzanom prostoru sreću se brojni i raznovrsni oblici reljefa, naglašeni u središnjem delu planine, gde se Lovćen najviše izdigao Štirovnikom i Jezerskim vrhom. Padine planine su kamenite, sa brojnim škrapama, jamama i dubokim vrtačama, dajući krajolicima specifičan izgled.

Zahvaljujući svom položaju na granici dve sasvim različite prirodne celine, mora i kontinenta, Lovćen trpi uticaje oba klimatska tipa. S duge strane, orografija Lovćena uslovljava uticaj planinske klime. Ovi različiti uticaji uslovili su pojavu veoma bogatog i raznovrsnog biljnog i životinjskog svijeta.

Geografski položaj

Planina Lovćen se nalazi na jugu primorskog lanca visokih planina dinarskog sistema i neposredno uz primorje naglo se diže do svojih najvišočijih vrhova. Geografski položaj Lovćena prema susjednim planinama Orjenu (1895 m.n.v.) na severozapadu i Rumiji (1595 m.n.v.) na jugoistoku, između kojih se nalaze niži planinski masivi, određuje njegovo pružanje u pravcu sjeverozapad-jugoistok.

Nekad se pod pojmom planine Lovćen podrazumijevao samo Jezerski vrh i područje Ivanovih korita i Štirovnika. Područje Lovćena i njegove podgorine predstavlja znatno širi prostor u trouglu bokokotorski zaliv – budvansko polje – Cetinje. Njegov geografski položaj se približno poklapa sa geološko-tektonskim i geomorfološkim položajem, a sa hidrogeološkim aspekta to je znatno širi prostor na sjeverozapadu od Orahovačke Ljute, prema jugoistoku do Skadarskog jezera.

Fotografija – pogled na vrh Štirovnik

Geološke karakteristike

Geološka građa prostora planine Lovćen ukazuje na dosta burnu geološku evoluciju sa znatnim i dosta različitim uslovima u dva odvojena regiona, koji danas pripadaju dvema geotektonskim jedinicama – Zoni visokog krša i Cukali zoni.

Veći deo prostora planine pripada Zoni visokog krša, izgrađenoj uglavnom od mezozojskih karbonatnih sedimenata krečnjaka i dolomita i njihovih prelaznih varijeteta. Karakteristična za tektoniku terena ovog prostora je najvažnija i najveća razlomna struktura kroz planinu Lovćen. Mezozojski karbonatni kompleks Zone visokog krša je od sjeveroistoka ka jugozapadu navučen na litološki kompleks Cukali zone. Te dvije jedinice razdvaja regionalni razlom čiji je prostorni položaj regionalno gledano dinarski, a lokalno odstupa od dinarskog pravca zbog složenih naprezanja i pokreta ovog dijela litosfere Dinarida. Planina Lovćen i njeni obodni tereni izgrađeni su od brojnih stratigrafsko-ficijalno-litoloških članova mezozojske i kenozojske starosti. Mezozoik je predstavljen stijenama trijasa, jure i krede.

Donji trijas se javlja oko sela Brajića, a predstavljen je dolomitima i krečnjacima čija je debljina procijenjena na oko 100 m. Srednji trijas je zastupljen u ataru sela Brajića, Obzovice, Ugnja, na istočnom rubu cetinjkog polja i jugozapadnoj padini planine. U ovim terenima su izdvojeni brojni litološki članovi čija je moćnost procijenjena na oko 400 m.

Srednji i gornji trijas je zastupljen slojevitim i pločastim krečnjacima sa proslojcima rožnaca i dolomita, a javlja se duž jugozapadnih padina Lovćena u Cukali zoni. Debljina ove serije je procijenjena na oko 200 m. Gornji trijas je predstavljen sedimentnim stijenama-dolomitima, krečnjačkim dolomitima, dolomitičnim krečnjacima, a srijeću se i karbonatne breče. Debljina ovog kompleksa koji pripada Zoni Visokog krša je preko 600 m.

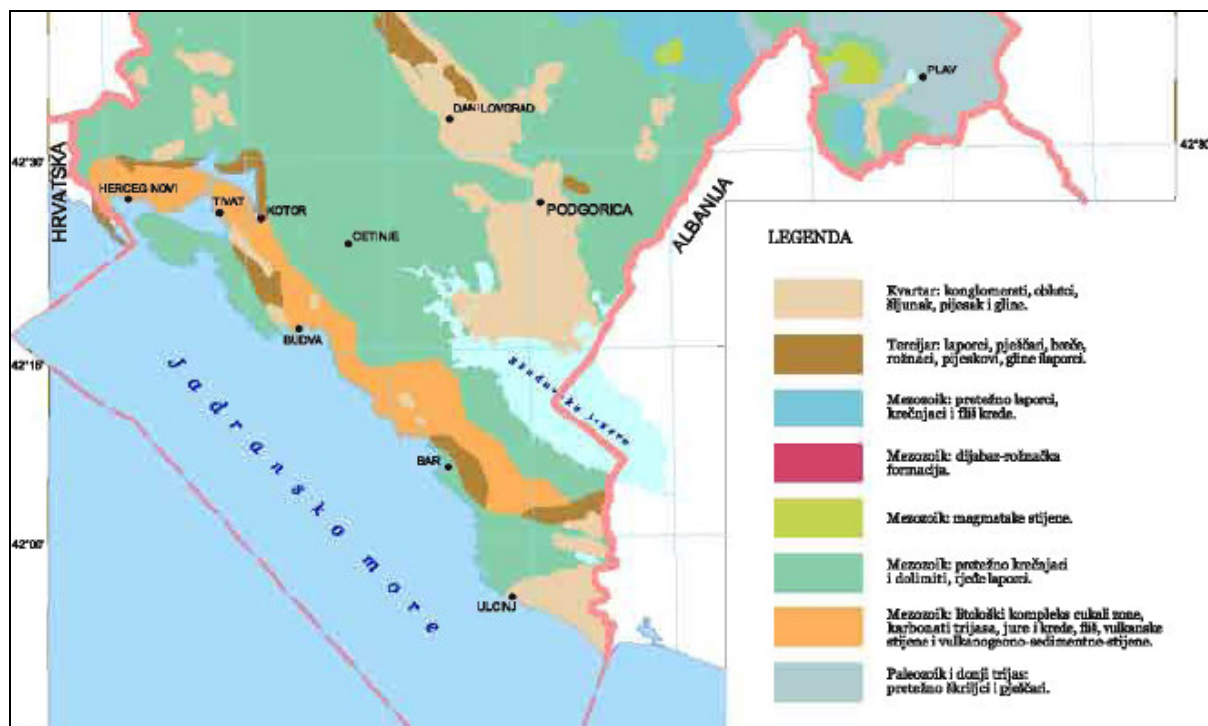
Jura u dijelu terena koji pripada Cukali zoni predstavljena je sedimentnim stijenama među kojima su najzastupljeniji kalkareniti, rožnaci, mikriti, karbonatne breče i dolomiti. Ovaj litološki kompleks je debljine oko 250 m.

Donja jura u Zoni Visokog krša predstavljena je brojnim sedimentima litološkim članovima koji izgrađuju karbonatnu i lovćensko-ledničku faciju. Karbonatnu faciju sačinjavaju stratifikovani krečnjaci, rjeđe dolomitični ili laporoviti krečnjaci procijenjene debljine oko 400 m. Lovćensko lednička facija je predstavljena tankoslojevitim krečnjacima sa proslojcima rožnaca i dolomita, procijenjene debljine oko 200 m. Tereni Štirovnika, Jezerskog vrha i Ivanovih korita su izgrađeni od stijena donje jure.

Srednjejurske sedimente je teško odvojiti od gornjojurskih. To su uglavnom stratifikovani krečnjaci koji su zastupljeni u masivu Štirovnika i Jezerskog vrha, kao i terena sjeverno od planine Lovćen. Procijenjena debljina im je oko 700 m.

Gornjojurski masivni i bankoviti krečnjaci izgrađuju krajnje zapadne i sjeverozapadne padine Lovćena prema Kotorskom zalivu, procijenjene debljine oko 500 m. Donja kreda je predstavljena rožnacima i silifikovanolaporovitim sedimentima koji izgrađuju zapadne i jugozapadne djelove planine prema Tivatskom, Mrčevom i Budvanskom polju, procijenjene debljine oko 50 m. U Zoni visokog krša, u terenima šireg obodnog dijela planine Lovćen prema sjeveru i sjeveroistoku, donja kreda je predstavljena stratifikovanim krečnjacima i dolomitičnim krečnjacima debljine oko 300 m.

Gornja kreda je predstavljena složenom litološkom serijom koju čine stratifikovani kalkareniti, mikriti, rožnaci, krečnjaci, krečnjačke breče i izgrađuju jugozapadne padine Lovćena procijenjene debljine i preko 300 m. Širi obodni djelovi Lovćena (Zona visokog krša) izgrađeni su od gornjokrednih stratifikovanih krečnjaka, rjeđe dolomitičnih krečnjaka i dolomiti procijenjene debljine preko 1500 m. Duž jugozapadnih i zapadnih padina planine Lovćen izdvojena je litološka serija sedimenata debljine oko 200 m, starosti od gornje krede do srednjeg eocena. Usku zonu sa sjevera od Orahovca na jug do Mirca, čine jako cementovane krečnjake breče čija je starost određena kao kreda-paleogen, procijenjivane moćnosti 150-220 m.

Litološko-stratigrafska karta Crne Gore (iz Prostornog plana Crne Gore do 2020.god)

Kenozoik je predstavljen kvartarnim sedimentima u široj i užoj zoni Lovćena. To su glacijalni, glaciofluvijalni, jezerski, fluvijalni, deluvijalni i aluvijalni, zrnasti, poluzaobljeni, zaobljeni i nezaobljeni sedimenti sa pojavom raznovrsnih glina ili bez njih. Glacijalnih sedimenata ima na najvišim kotama Lovćena, prema istoku do Cetinjskog polja, na sjeveru do Njeguškog polja, a na zapad i jugozapad se spuštaju do kote 800 m. Cetinjsko i Njeguško polje je zaplavljeno glaciofluvijalnim sedimentima.

Fluvijalnih sedimenata ima duž povremenih i stalnih površinskih tokova u široj zoni Lovćena koji u nižim terenima prelaze u aluvijalne sedimente u zoni Tivatskog, Mrčevog, Budvanskog polja i u dolini Orahovštice. Jezerski sedimenti su predstavljeni raznovrsnim glinama, a sreću se u uvali Blatište, u jezeru ispod Jezerskog vrha i dijelu Njeguškog polja.

Deluvijalni sedimenti su predstavljeni drobinama na brdskim stranama i uvalama i vrtačama u kojima ima naslaga crvenice, kao i raznovrsnih glina.

Geomorfološke karakteristike

Prostorni položaj planine Lovćen u geomorfološkom smislu se poklapa sa njegovim geografskim položajem. Geološki sastav i tektonski sklop terena, uz sadejstvo površinskih sila, dao je geomorfološku sliku Lovćena sa svim svojim karakteristikama i osobenostima.

Lovćen je primorska planina, udaljena od mora samo 4-5 km, sa najvišom kotom na Štirovniku 1749 m, što uslovljava izražene nagibe terena prema sjeverozapadu, zapadu i jugoistoku, odnosno pad terena i do ispod 100 m.n.v. Prema sjeveru i sjeveroistoku planina Lovćen postepeno prelazi u površ Stare Crne Gore; prema istoku, preko površi Stare Crne Gore, teren se postepeno spušta ka Bjelopavlovičkoj ravnici na 50.m.n.v.; dok se prema jugoistoku, preko Cetinskog polja, spušta u Zetsku ravnicu (Zetsko-skadarska depresija).

Karta erozije (iz Prostornog plana Crne Gore do 2020.god)

Prostor Lovćena je izgrađen od karbonatnih sedimenata veoma pogodnih za proces karstifikacije. Uz sadejstvo klimatskih uslova, koji su naročito za vreme mezozoika i kenozoika pogodovali ovom procesu, stvoren je teren sa svim pojavama, procesima i oblicima krasa. Lovćen inače pripada holokarstu jugoistočnih Dinarida, poznatom po dubini i rasprostranjenju karstifikacije.

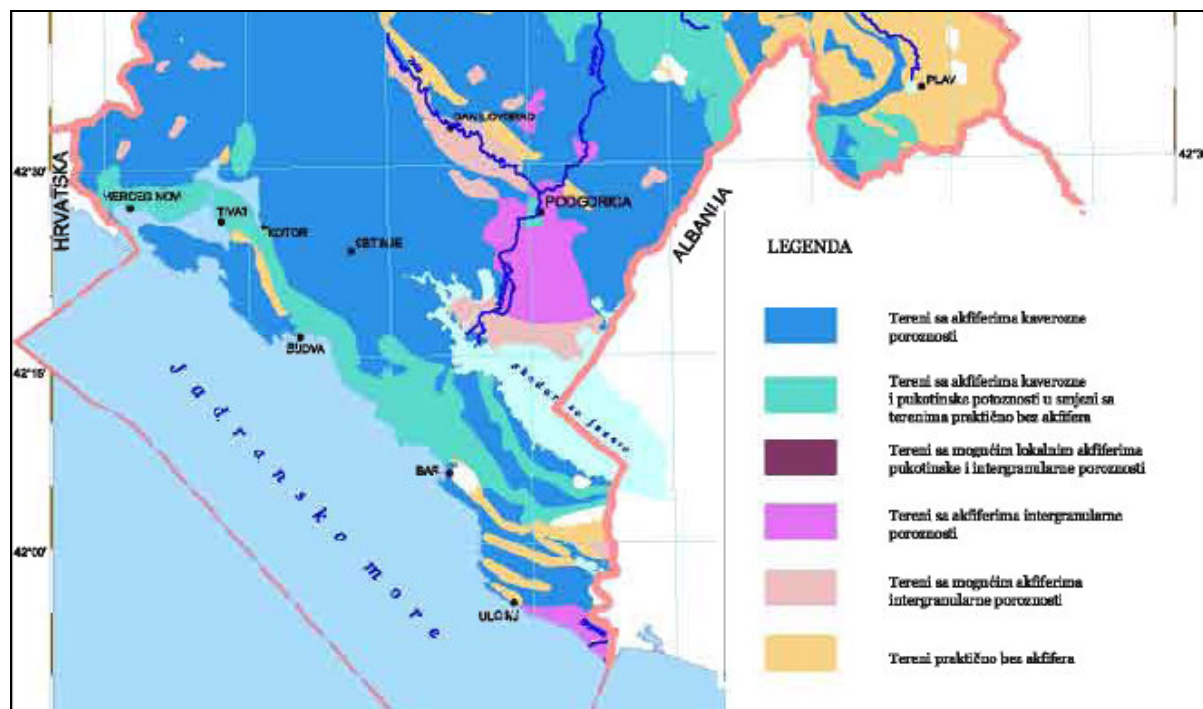
Na ovom terenu zastupljene su karstne površi (dio karstne površi Stare Crne Gore), karstna polja (Njeguško), skraćene suve, viseće i slijepe doline, vrtače i uvale, škrabe, jame i pećine, povremeni i stalni izvori, karstna vrela, izvori bočate vode, estavele, prisutne su razbijene karstne izdani, podzemna hidrogeološka razvođa kao i svi podzemni oblici i pojave karsta. Prisutni su tragovi glacijalne erozije u obliku glacijalnih sedimenata – morena.

Na tragove fluvijalne erozije ukazuju skraćene, suve, viseće i slijepe doline, a na zapadnim i jugozapadnim padinama fluvijalna erozija je i sada prisutna. Tragovi jezerske erozije su vidljivi na obodu jezera pod Jezerskim vrhom, po obodu vrtače Blatište i u Njeguškom polju.

Hidrogeološke karakteristike

Hidrogeološke karakteristike planine Lovćen posljedica su geološke građe, klimatskih i geomorfoloških karakteristika i njegovog geografskog položaja.

Sa aspekta šire hidrogeološke cjeline, prostor planine Lovćen ograničen je pravcima koji idu sa sjevera od izvorišta bočatog izvora Orahova ljuta uz jug i jugoistok obodom tivatskog, mrčevog i budvanskog polja do Bečićke rijeke, sa juga pravcem Brajići – izvorište Podgorskih vrela i vodotok Orahovštice, sa jugoistoka od ušća Orahovštice dijelom Skadarskog jezera do izvorišta Rijeke Crnojevića i sa sjeveroistoka pravcem Rijeke Crnojevića – Petrov Do – Orahovska ljuta.

Hidrogeološka klasifikacija stena (iz Prostornog plana Crne Gore do 2020.god)

Na prostoru Lovćena se nalazi podzemna vododelnica između sliva Jadranskog mora i sliva Skadarskog jezera.

Po hidrogeološkim osobinama stijenskih masa na posmatranom prostoru se mogu izdvojiti:

1. Hidrogeološki kolektori sa intergranularnom poroznošću; to su kvartarni sedimenti, poluzaobljeni i zaobljeni komadi, uglavnom glacijalni, glaciofluvijalni i deluvijalni sedimenti dobre vodopropustljivosti.
2. Hidrogeološki kolektori sa pukotinskom i kaveroznom poroznošću: to su mezozojski krečnjaci i krečnjačke breče. Dobre su vodopropustljivosti, pa na ovim terenima nema površinskih voda, već se formira tipična kraška izdan. Na ovakvom terenu su prisutni svi vidovi holokarsta.
3. Stijene specifičnih hidrogeoloških osobina su gornjotrijaski dolomiti, dolomitični krečnjaci i donjotrijaski dolomiti. Zavisno od visine, one su ili hidrogeološki kolektori sa pukotinskom i kaveroznom poroznošću ili hidrogeološki izolatori.
4. Hidrogeološki kompleksi sa intergranularnom poroznošću u kolektorskom dijelu kompleksa; to su kvartarne crvenice, zastupljene su u manjim vrtačama i karakteriše ih intergranularna poroznost u kolektorskom dijelu pa su ove stijenske mase vodopropustne.
5. Hidrogeološki kompleksi sa pukotinskom i kaveroznom poroznošću u kolektorskom dijelu kompleksa; to su laporoviti sedimenti, rožnaci koji pripadaju donjoj kredi, zastupljeni su na južnim šelovima terena, i dobro su vodopropusni.
6. Hidrogeološki izolatori: to su srednjotrijaski katinglomera, laporci i srednjotrijaski sedimenti, vulkanogeni slojevi kao i donjotrijaski laporoviti krečnjaci sa proslojcima. Ove stijene su veoma dobar izolator. Zastupljene su na krajnjem sjevernom i sjeverozapadnom dijelu Lovćena i odlikuju se spiranjem i jaružanjem. Prostor Lovćena ima stalna izvorišta na kontaktu hidrogeoloških kolektora u povlati i izolatora u podini na južnim i jugozapadnim djelovima.

Hidrogeološke pojave i procesi

Na prostoru Lovćena u karbonatnim stijenama koje su karstifikovane i tektonski izrasjedane i izdijeljene pukotinama, preovlađuje karstni tip izdani.

Ovaj prostor je poznat po izrazito velikoj količini padavina, posmatrano u srednjem višegodišnjem režimu padavina. Od ukupne godišnje sume padavina oko 70% se infiltrira u podzemlje.

Podinu karstnih izdani čine nepropustljivi flišni sedimenti i vulkanogeni sedimenti srednjotrijaske starosti. Dubina do podinskih barijera je velika. Povremeni i stalni izvori se na Lovćenu nalaze na različitim nadmorskim visinama. Obično su naselja locirana u blizini izvora. Na najvišim kotama su izvori na obodu Jezerskog vrha i Štirovnika i po obodu uvale Ivanova korita.

Na katunima se u jame i sniježnice (iznad 1000 m.n.v.) hvatao snijeg – bunaraste jame u kojima se snijeg čuva pokriven bukovim lišćem. Na prostoru Lovćena u karbonatnim stijenama koje su karstifikovane, izrasjedane i izdijeljene pukotinama preovlađuju razbijene karstne izdani, koje čine cjelinu sa susjednim terenima na istoku, jugoistoku i jugu do Skadarskog jezera, Orahovštice, na zapadu do kotorskog zaliva i jugozapadu do budvanskog i bečićkog polja.

Klimatske karakteristike

Položaj planine Lovćen opredijelio je specifičnu klimatsku sliku područja. Na relativno malom prostoru susrijeću se uticaji sredozemne, planiske i umjereno-kontinentalne klime.

U podgorini Lovćena prema primorju dominira sredozemni uticaj, na visokim vrhovima uticaj planinske kontinentalne klime, a u kraškoj podgorini uticaj umjereno-kontinentalne klime.

Temperatura vazduha. Srednja temperatura vazduha za decembar iznosi -2.2°C . Planiski vrhovi imaju prosječnu mjesečnu temperaturu za decembar -2°C , a niži djelovi planine oko 2°C . Sa porastom nadmorske visine od primorskog dijela ka višim terenima Lovćena temperatura naglo opada.

Apsolutna minimalna temperatura za stanicu Ivanova korita iznosi -19°C u martu. Apsolutna maksimalna temperatura za stanicu Ivanova korita iznosi 30°C za mjesec avgust.

Srednja godišnja temperatura vazduha je od 4°C na planinskim vrhovima do 10°C na primorskoj strani.

Srednje trajanje perioda sa srednjom dnevnom temperaturom vazduha većom od 0°C je od 265 dana na planinskim vrhovima, do 300 dana u kontinentalnom dijelu, a južni dio planine ima stalno temperaturu vazduha iznad 0°C .

Srednji godišnji broj dana sa temperaturom većom od 25°C je na najvišim planinskim predjelima oko 20 dana, a južni i periferni dio oko 80-100 dana godišnje.

Padavine. Deo Crne Gore kome pripada i područje Lovćena je posmatrano regionalno, među prvima u Evropi po srednjoj godišnjoj količini padavina. To je uslovljeno geografskim položajem Lovćena, konfiguracijom terena i opštom cirkulacijom atmosfere.

Srednja godišnja količina padavina na području NP "Lovćen" iznosi $2500-3600\text{ l/m}^2$. Najveće promjene u količini padavina su sa povećanjem nadmorske visine u zoni okrenutoj moru, a sjeverne strane imaju konstantno oko 3500 l/m^2 godišnje.

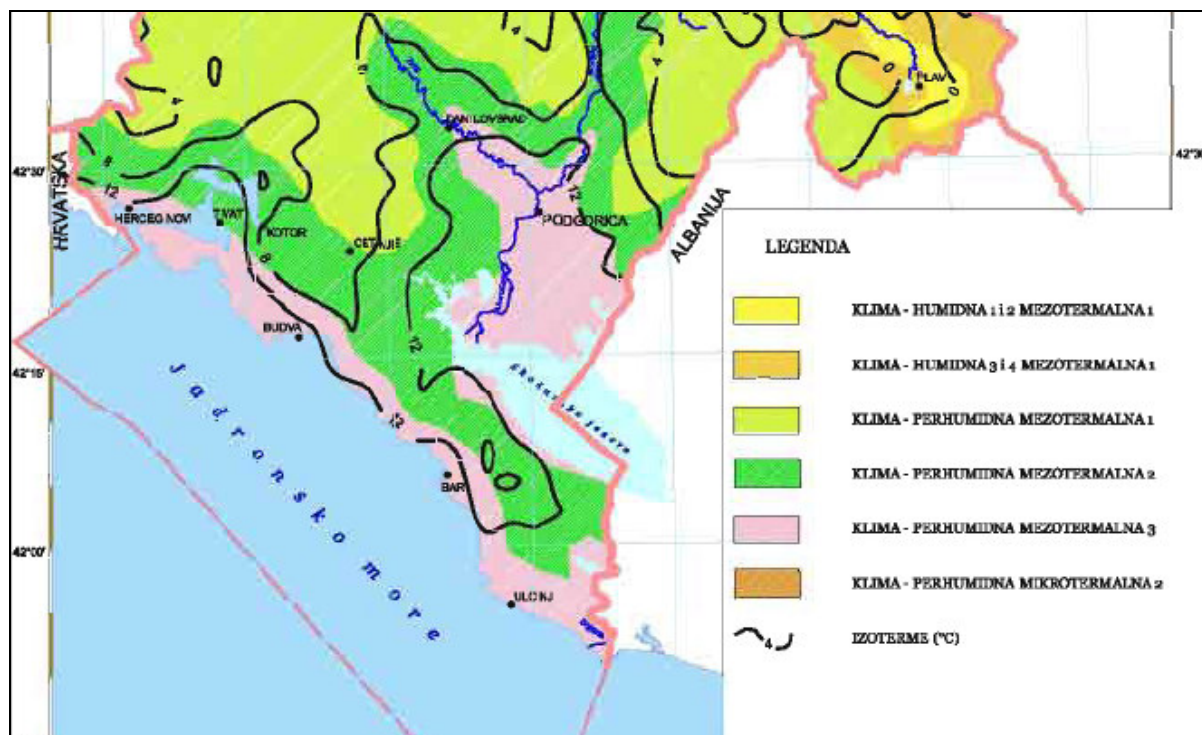
Srednja količina padavina za period april-septembar iznosi do 600 l/m^2 na južnim padinama, do 900 l/m^2 u višim planinskim predjelima.

Oko 70-100 dana godišnje na Lovćenu je sa srednjim brojem dana sa padavinama preko 10 m/l^2 .

Srednja maksimalna visina sniježnog pokrivača iznosi za centralni dio Nacionalnog parka 110-150 cm, na najvišim terenima 200 cm, a na perifernim djelovima oko 70 cm.

Maksimalna visina sniježnog pokrivača za Ivanova korita iznosi 216 cm u januaru mjesecu. Maksimalan broj dana sa snijegom za Ivanova korita iznosi 19 dana u februaru.

Područje Lovćena je poznato po čestoj i jakoj grmljavini.

Klimatske zone (iz Prostornog plana Crne Gore do 2020.god)

Vetrovi. Područje Lovćena je izloženo uticaju juga, toplog i vlažnog vjetera s mora, i bure koja duva sa sjevera, s kopna na more, i hladan je i suv vjetar. Ivanova korita se nalaze u uvali, pa su znatno pošteđena od jake bure, tako da se i sniježni pokrivač u ovoj uvali duže zadržava. Na Ivanovim koritima veoma jak vjetar duva maksimalno 5 dana u mjesecu maju, a jak vjetar (preko 6 Bofora) maksimalno 15 dana, takođe u maju. Dominantni vetrovi su jugozapadni, severoistočni i južni.

Pedološke karakteristike

Na prostoru Nacionalnog parka "Lovćen" zastupljene su dvije grupe zemljišta, i to grupa smeđih zemljišta i grupa crnice ili buavice.

Grupa smeđih zemljišta. Smeđa zemljišta su obrazovana na flišu i krečnjacima sa proslojcima rožnaca, glinica i laporovitih sedimenata. Ovu grupu zemljišta karakteriše površinski tamniji i dublji sloj i svetliji horizont smeđe boje, koji nijesu baš u svakom slučaju jasno izdiferencirani kao kod zemljišta na terasama. Na osnovu geološke podloge, uticaja erozije i antropogenog faktora, izdvojeni su sledeći tipovi smeđih zemljišta:

1. Smeđe zemljište na karbonatno-silikatnoj podlozi – erodirano.

Zauzima površinu od Sv. Trojice do Nalježića, greben od Goražda do Krimelja i površinu od Goliša i sela Mezalina do Donjih Pobora i izvorišni dio sliva Drenovštice.

2. Smeđe zemljište na karbonatno-silikatnoj podlozi – antropogeno.

Stvoreno je u krečnjačkom terenu u vidu "manjih oaza". To je terasiran teren na kome se uz krečnjake javljaju proslojci glinaca i laporovitih krečnjaka. Ima ga iznad Njeguša i u perifernoj zoni Nacionalnog parka "Lovćen", u Poborima,

tamno smeđe boje, dobrih osobina, sa sadržajem humusa koji varira.

Ovo zemljište je poljoprivredno i iskorišćava se kao njivsko, livadsko, a rjeđe kao pašnjak i voćnjak.

3. *Smeđe mediteransko zemljište na flišu – erodirano.*

Zastupljeno je u perifernoj zoni Nacionalnog parka "Lovćen". U flišnim sedimentima zastupljeni su škriljci, peščari, glinci i laporoviti krečnjaci, breče i rožnaci.

4. *Smeđe mediteransko zemljište na flišu – antropogeno*

Zastupljeno je unutar prethodno navedene kategorije zemljišta na istoj podlozi ili na terasiranom terenu. Po načinu postanka, morfološkom izgledu i dubini slično je antropogenom zemljištu na karbonatno-silikatnoj podlozi. Produktivno je i koristi se za oranice i livade, a pogodno je za gajenje voća i vinove loze.

5. *Smeđe zemljište na krečnjaku – erodirano*

Zastupljeno na čistim krečnjacima između Donjih Pobora i Podostroga. Ovo zemljište je plitko, erodirano i veoma stjenovito, obraslo je slabom šikarom i zahtijeva pošumljavanje.

Grupa crnica. Ova grupa zemljišta je na prostoru Lovćena više zastupljena od grupe smeđih zemljišta. Područje Nacionalnog parka je dio krečnjačke visoravni starocrnogorskog holokarsta, a ovo zemljište je razvijeno na erodiranim krečnjacima. Svi tipovi crnice imaju visok sadržaj humusa sa dobrim fizičkim i hemijskim osobinama.

1. *Crnica na krečnjacima vrlo plitka, jako stenovita*

Razvijena je na jedrim krečnjacima i zauzima najviše ogoljele terene Lovćena, Štirovnik, Ruiški Vrh, Hum i Bogojev vrh. Zemljište je zastupljeno u tankom sloju između stijena, obraslo je travom i koristi se kao pašnjak.

2. *Crnica na krečnjacima, šumska, vrlo plitka, jako stjenovita*

Slična je prethodno navedenoj grupi. Ovo zemljište je zastupljeno na lovćenskim stranama iznad Kotora, Mirča i Pobora. Neke površine pod ovom crnicom su pošumljene.

3. *Crnica na krečnjacima, posmešena, šumska, plitka, jako stjenovita*

Ova grupa crnice zastupljena je najvećim dijelom na prostoru Nacionalnog parka. To područje je obraslo šumom, šikarom, a mjestimično je goli kamen sa rijetkom šikarom i pašnjacima. U vrtačama i uvalama ovo zemljište je dubine 20-60 cm, a na vrhovima i stranama i na ravnijem terenu sa većim procentom stijena dubina je znatno manja. Površinski sloj ovog zemljišta je zbog humusa crne boje, a dublji sloj, zbog većeg prisustva gline je mrko-smeš ili crvenksto-smeš.

4. *Crnica (buavica) na krečnjacima, pretaložena*

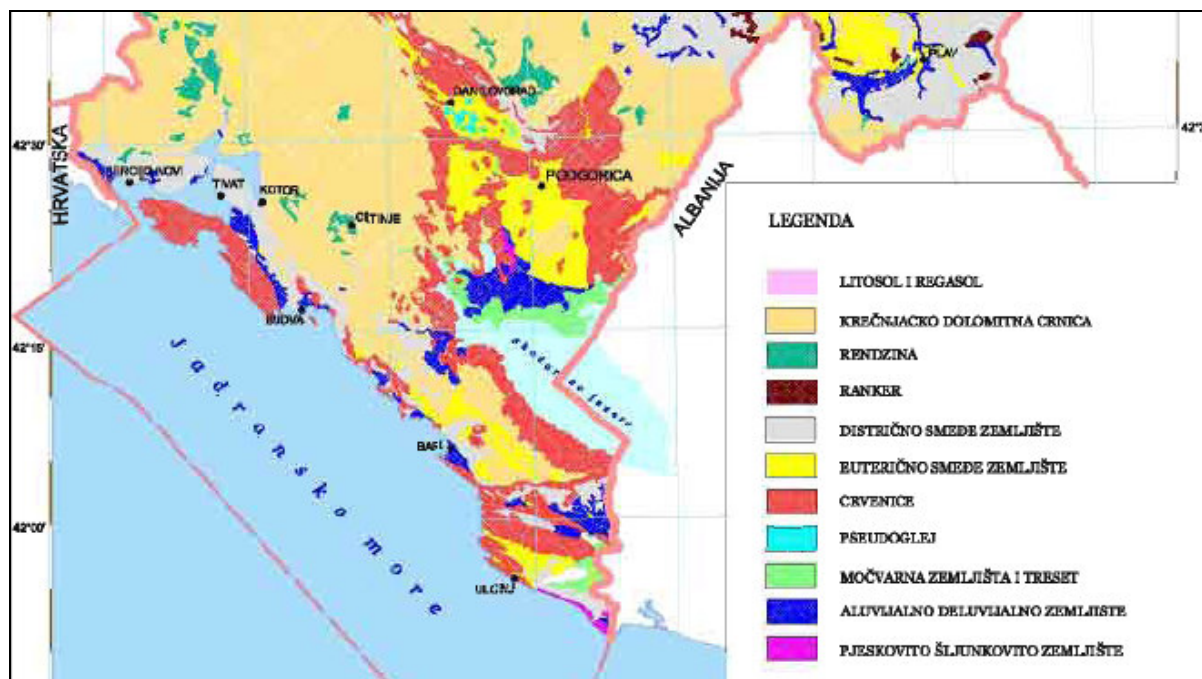
Zastupljena je u vrtačama, dolovima i u regionu šumskih crnica. Ovo zemljište je nastalo spiranjem materijala, u depresijama, plitko je, srednje duboko i duboko, zavisno od lokaliteta.

5. *Rendzina (buavica) na krečnjačkoj drobinu, vrlo plitka, stjenovita*

Ovo zemljište je plitko i prožeto odlomcima karbonatnih stijena. Sa dubinom procenat skeleta raste, a po površini se pojavljuju stijene na mestima gdje je erozija odnela drobinu. Na ovom zemljištu je zastupljena šuma, ili je golet.

6. *Rendzina (buavica) na krečnjačkoj podlozi, pretaložena*

Zastupljena je u manjim poljima i uvalama, nastala spiranjem krečnjačke drobine. Ovo zemljište je zastupljeno u Njeguškom polju, iznad Krsca i Njeguša, Očinića, Bjeloša i Gornića. Ova buavica je nešto dublja i manje je stjenovita. Koristi se za poljoprivredne površine.

Pedološka karta (iz Prostornog plana Crne Gore do 2020.god)

Na prostoru šire zone NP "Lovćen" zastupljene su kategorije zemljišta od III do VIII bonitetne klase. III bonitetna klasa – Njeguško polje, Vrela, to su zemljišta dobrih fizičko-hemijskih osobina. IV bonitetna klasa – Uz zemljišta III klase u Njeguškom polju i Vrelima Obzovica, Ugnji, Očinci, oko Krsca i Ivanović korita, na terasiranom tlu i u vrtačama i dolovima. V i VI bonitetna klasa – na terasiranom terenu od Brajića do Stojanovića, od Lapčića prema Gornjem Poboru, u izvorištu Koložunj oko Mirca i Trolježe i obodom Njeguša (Dugi do, Kopito, Petrova Ljut), ispod Štirovnika, Kuk, Bostur, Dolovi, Trešnja, Duge Njive. VII bonitetna klasa je najzastupljenija na ovom prostoru. To su tereni sa velikim nagibom, grebeni i prevoji stenoviti pašnjaci i šume. VIII klasu boniteta čine veoma strmi tereni, litice i stjenoviti vrhovi Lovćena.

NP "Lovćen" sa širom zonom predstavlja kraški predeo između Cetinjskog i Njeguškog Polja, Ceklinske zaravni i flišnog zaleđa crnogorskog primorja. Glavne poljoprivredne površine su na flišnom terenu i u kraškim poljima. Tu su locirana i naselja.

Manje obradive površine su u uvalama, vrtačama, dolovima kojih ima dosta na Lovćenu. Ostali predio predstavlja kamenjar pod pašnjacima. Mali procenat zemljišta se koristi kao obradivo. Stanovnici ovog prostora su stvarali terase podziđivanjem i nanošenjem sloja zemljišta. Na tim terasama se oduvijek gaji povrće, voće, vinova loza i duvan. Ovih terasa ima u podgorini Lovćena okrenutoj primorju, kao i u kraškim poljima, uvalama i vrtačama po njihovom obodu. Tu su zemljišta duboka, a na terasama i stranama polja plitka i pogodna samo za ispašu. Sada su terasirana zemljišta dosta zapuštena i obrasla šibljem i žbunjem. Dobar dio terena koji je pod šumom i pašnjacima je devastiran i podložen eroziji, čime se stvaraju plitka zemljišta i goli krš. Nešto očuvaniji prostor je od Bjeloša do Ivanovih korita, od Uganja i Brajića prema Trešteničkom Vrh i od Bajica prema Duboviku i Bukovici.

Šumske površine

Dominantni ekosistem u Nacionalnom parku predstavljaju šume koje su u prošlosti bile u dugom periodu izložene procesu regresije usled negativnih antropogenih uticaja. Prema istorijskim podacima nekada su na ovom prostoru rasle brojne šume bukve, javora i munike. Posledica uništavanja šuma sječom i požarima je dovela do degradacije šuma i njihovih staništa. Danas je preko 80% šuma u nacionalnom parku izdanačkog porijekla. U ovim šumama poremećena je biološka ravnoteža, tako da su šume postale veoma nestabilne, umanjene biološke raznovrsnosti (pretežno bukove šume), pogoršana je struktura zemljišta i smanjena je njihova produktivnost.

Od ukupne površine NP "Lovćen" (6.220 ha) pod šumom se nalazi 4.189 ha ili preko 67% površine Nacionalnog parka. I pored široke rasprostranjenosti šuma u području NP "Lovćen", treba naglasiti da je ovdje kao i u ostalim područjima Crne Gore izražen problem sušenja šuma. U tom smislu PPPN se predviđa zaštita i jačanje funkcija šuma koje unapređuju prirodnu sredinu Nacionalnog parka. Osnovna namjena šuma u NP "Lovćen" zahtijeva odnos prema šumama koji se mora sastojati u revitalizaciji osiromašenih prirodnih vrijednosti i jačanju šuma u ovom prostoru

Imajući u vidu funkcije šuma na ovom prostoru, šumski ekosistemi prikazuju se u dva dijela:

1. prvi dio se odnosi na šumske ekosisteme I stepena zaštite (ukupna površina iznosi 1711ha).

U ovom dijelu su izdvojena 4 posebna rezervata prirode i to:

1.1. U prvu grupu su izdvojene izdanačke bukove i četinarske šume na prostoru a) ispod Jezerskog vrha (12,5ha), b) Jezerca (25,4 ha) i c) oko Treštenika - Trešteničkog vrha (obuhvata površinu od 12,4 ha);

1.2. U drugu grupu posebnih rezervata prirode spada visoka bukova sastojina na lokalitetu Konjsko (137,4ha);

1.3. U treću grupu posebnih rezervata prirode svrstana je borova šuma na području Ljubinog potoka prema Blatištu na površini od 18,3ha;

1.4. U četvrtu grupu posebnih rezervata prirode su izdvojene izdanačke bukove šume kod (a) Ručeve lokve (15,9 ha) i (b) Sokola (20,6ha) kod Osmogrka.

Ukupna površina posebnih rezervata prirode u NP Lovćen iznosi 242,5ha.

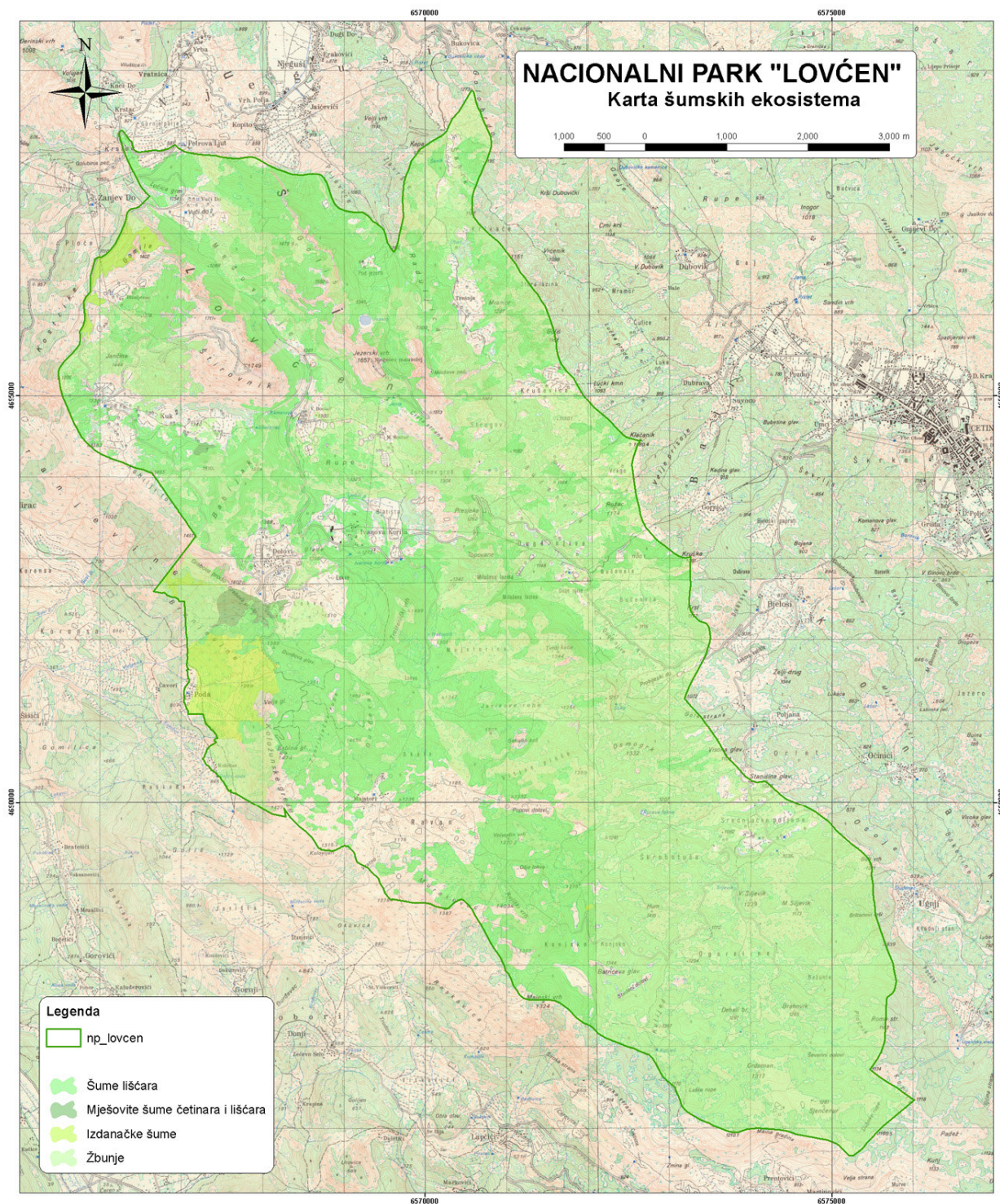
2. drugi dio se odnosi na šumske ekosisteme van rezervata

Šumski ekosistemi I stepena zaštite obuhvataju šire područje Štirovnika i Jezerskog vrha, područje Babljaka, šire područje od Majstorice preko Jasikove rupe, Osmogrka i Skrobotuše do Konjskoga i Studenih dolova.

Ukupna površina I zone zaštite u NP Lovćen iznosi 1711ha. U tu površinu je uključen veći dio (211,7ha) površine posebnih rezervata prirode.

Po zastupljenosti i značaju šume predstavljaju najznačajniji prirodni potencijal Nacionalnog parka "Lovćen".

- Šume pod strogom zaštitom - sa izuzetnom prirodnom vrijednošću koje se prema režimu dijele na stroge prirodne rezervate i prirodne rezervate posebne zaštite. U ovu grupu spadaju šume rezervata izdanackih bukovih šuma sa četinarima, rezervat munike, rezervat visokih šuma bukve, kao i rezervat bora krivulja.

- Valorizacijom posebnih prirodnih vrijednosti NP "Lovćen", Zakonom o zaštiti prirode utvrđena su 4 rezervata I stepena zaštite (opšti rezervati najstrožijeg stepena zaštite).
Ove zone se mogu uključiti u turističko-rekreativne svrhe pod uslovima koji obezbjeđuju zaštitu izvorne prirode.
- šume u šumskim ekosistemima II stepena zaštite. U ovim šumskim kompleksima dozvoljena je njega šuma u cilju stvaranja autohtone prirode potencijalne vegetacije. U njih spadaju izdanačke šume bukve na lokalitetima: Ševarini dolovi, Laške rupe, Ošja lokva, Vojvodin vrh, Vitine

ploce, Skala, Durdevac, Zverinjacke rube, Jasinove rupe, Babljak, Raduljica i Pijavice i šikare bukve u sjeverozapadnom dijelu Parka u blizini Vucjeg dola, Bežaljice i Kuka.

- Zaštitne šume su šume u funkciji zaštite zemljišta, izvorišta voda, zaštite tla od erozije i degradacije i očuvanja izvorne originalnosti i estetske vrijednosti pejzaža određenih djelova Parka.
- Park šume su kompleksi u blizini urbane zone, koji predstavljaju zaštitne šume sa liberalnijom zaštitom. Park šume uglavnom nastaju pretvaranjem ostatka šumskih masiva u zonu intenzivnog pejzažnog uređivanja, a to postepeno mijenja izgled prirodnih sastojina – one prerastaju u uređene parkovske površine. Za obezbjeđenje dostupnosti do dubljih područja park-šume, a takođe u cilju očuvanja njene vegetacije neophodno je predvidjeti sistem pješačkih i biciklističkih staza (maršuta).

Podgorinu i padine Lovćena obrastaju grabove šume i šikare na samoj planini nalazi se jedan tip šumske vegetacije, bukova šuma. Dominantan ekosistem u NP „Lovćen” predstavljaju šume, čineći 67% površine Parka. Na ovim prostorima rasle su brojne šume bukve, javora, munike, koje su nažalost u prošlosti bile izložene regresiji usljed različitih antropogenih uticaja. Listopadne, četinarske i miješane šume i danas rastu, ali dosta devastirane i uglavnom skoncentrisane na užu zonu parka. Posebno mjesto u šumskoj vegetaciji ima asocijacija *Fagetum montenegrinum montanum* Bleč., sa nekoliko subasocijacija: *F. montenegrinum seslerietosum*, *F. montenegrinum viburnetosum*, *F. montenegrinum subalpinum*. Ukupna površina bukovih šuma u užem dijelu Parka procjenjuje se na 1200ha, u visinskom području od 800 – 1500mnnv.

Bukova šuma Lovćena je reliktnog porijekla jer je izgubila vezu sa glavnim arealom u sjevernoj Crnoj Gori, tako da se danas, floristički osiromašena i jako degenerisana, održala na ovoj planini (Tomić – Stanković, 1970). Areal ovih šuma je diskontinuiran i često isprekidan pašnjačkim kamenjarima zajednice *Genisto- Globularietum belidifoliae*, koja je zapravo nastala degradacijom bukove šume, zatim sađenjem šuma crnog bora, livadama, kulturama i naseljima katunskog tipa (Tomić –Stanković, 1970). Pored ovih u bolje očuvanim šumama nađu se elementi zajednice *F. Montenegrinum abietetosum* Bleč. Rezervat visokih bukovih šuma nalazimo na lokalitetu Konjsko, koji se nalazi u jugozapadnom dijelu Parka. Ova zona ima interesantan mikropojas, koji je predstavljen livadama poznatim kao Malo i Veliko Konjsko. Zona bukve sa kulturama četinarara (uglavnom kulture *Pinus nigra*) i rijetkih lišćara nalazi se između Štirovnika, Jezerskog vrha, Babljaka i Goliša i njegova površina iznosi 876ha. Na prostoru iznad izvora Ivanovih korita, koji obuhvata površinu od 63ha (uži dio Studenca), dominira visoka bukova šuma iz koje je jela u prošlosti antropogeno potisnuta.

Ass. *Fagetum montenegrinum* je na Lovćenu ranije imala mnogo veći i kontinuiraniji areal nego danas. Prema legendi Ivanova korita bila su pokrivena gustom šumom bukve od koje su se danas zadržali samo manji šumarci i šikare. Istinitost legende potkrepljuje nalaženje još po nekog trulog panja koji se još nađe između Dolova i Treštenjika. Njihove dimenzije pokazuju da je tu nekada morala rasti visoka i gusta šuma bukve. Stariji stanovnici pamte da je ranije bukova šuma obrastala brežuljke sa obje strane ceste Budva – Cetinje, koji su danas pokriveni gustim šikarama crnog graba. Ove zajednice nadovezuju se na zajednice crnog graba (ass. *Seslerio-ostretum*) i zahvataju visinski pojas 1000–

1650m. Zajednica crnog graba povezuje submediteranski pojas šuma bijelog graba sa još kontinentalnijim pojasom primorske bukve.

Endemična vrsta *Pinus heldreichii* (Syn: *Pinus leucodermis* Antoine) raste na najvišim vrhovima – Štirovnik i Jezerski vrh, pojedinačno ili u grupama kao ostaci istoimenih šuma, a ponegdje i na gornjoj granici bukove šume. Ranije je bio više rasprostranjen, ali je sječom uništen. Rezervat šumske sastojine bora munike zahvata oko 68ha površine. Na Lovćenu je zastupljen mali broj vrsta četinarskog drveća, sa vidno ograničenim arealom. Pošumljavanjem 1978.godine unesene su *Pinus silvestris* (bijeli bor), *Picea excelsa* (smrča), *Larix sp.* (ariš) u istoimenom dijelu zaravani Ivanova korita na lokalitetu Rupe – Blatište – Vrtače na površini od 19,40ha. Kulture bijelog bora i smrče jako su vitalne, dok se ariš suši, što prema mišljenju stručnjaka ukazuje na greške u gazdovanju. Na sredini ovog lokaliteta – mjesto zvano Rupe, na manjem prostoru raste šuma *Pinus mugo* Turra (bor krivulj), kao i na lokalitetu Mali Bostur.

Zanimljivo je pomenuti nekada čestu u lovćenskim bukovim šumama, danas rijetku vrstu, *Taxus baccata* Linné (tisa) koja raste na lokalitetima Vučje rupe i Trešnja.

Evidentno je da se zaštititi u šumskim kulturama mora pristupiti sa posebnom pažnjom, pogotovu zbog činjenice što shodno zakonskim propisima, u ovoj zoni nije moguće vršiti radikalnije zahvate. Isključivo je moguće ograničiti aktivnosti na naučna istraživanja, sanacione i druge neophodne mjere u slučaju požara, pojave biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina.

Biogeografske karakteristike područja - biodiverzitet

Na prostoru NP "Lovćen" i njegovoj proširenoj zoni izdvojeno je 10 asocijacija potencijalne prirodne vegetacije.

1. Rusco-Carpinetum orientalis Blečić i Lakusic.

To su šume i šikare bjelograbica kao dominantne vrste, a prate ih ostale drvenaste i zeljaste vrste karakteristične za ovu zajednicu. Lokacija ove zajednice je podgorina Lovćena i mjestimično se penje uz primorske padine i do 800 m.n.v. U granicama nacionalnog parka nalazi se na sjevernim padinama od NJeguša prema Vrbi, Vrh Polja i Kopito i u vidu fleka u zoni Erakovića i Jaićevića i na jugozapadnim padinama u okolini Pobora i na južnim padinama Lovćena.

2. Paliuretum adriaticum -

Zahvata zapadne padine koje gravitiraju moru, uglavnom u zaštitnoj zoni Parka, u zoni kotorskih strana i u području Čavora.

3. Stipo-Salvietum officianalis Hic.

Osnovna vrsta ove zajednice je pelim koji raste na krčevinama hrastovih i grabovih šuma. Značajna je kao sekundarni sloj vegetacije za zaštitu zemljišta od erozije.

4. Seslerio-Ostryetum Ht. et. Hic.

Ova zajednica je zastupljena na velikom prostoru u perifernoj zoni nacionalnog parka na sjevernim, sjeveroistočnim, jugozapadnim i sjeverozapadnim ekspozicijama. U zoni NP je zastupljena iznad Uganja i penje se u vidu klinova do 1000 m.n.v.

5. Genisto - Globularietum bijidifoliae

To su pašnjački kamenjari planinskog masiva Lovćena na visinama 1100 - 1400 m.n.v. kao što su okolina Ivanovih korita, Majstora i dr.

6. *Fagetum - montenegrinum - seslerie- tosum*

Zahvata veliki prostor u Nacionalnom parku od 1000-1500 m.n.v. U ovoj zajednici ima dosta šuma pašnjaka kod kojih je zapažen problem sušenja šuma i zato se ovoj zajednici mora posvetiti posebna pažnja u smislu šumsko-uzgojnih radova.

7. *Fagetum montenegrinum - Viburnetosum*

Zahvata manje lokalitete u nacionalnom parku u zoni iznad 1500 m.n.v. u dijelu Lučića grma i iznad Gomila.

8. *Fagetum - montenegrinum - abiet tetosum*

Zahvata prostor jugoistočnih i jugozapadnih djelova Nacionalnog parka od 1100-1300 m.n.v. oko Batrićeve glave, Mainskog vrha, i Osje lokve.

9. *Seslerietum argenteae*

Zahvata visoke predjele Lovćena, iznad 1300 m.n.v., iznad Dolova, Kuka, Jezerskog vrha, Štirovnika.

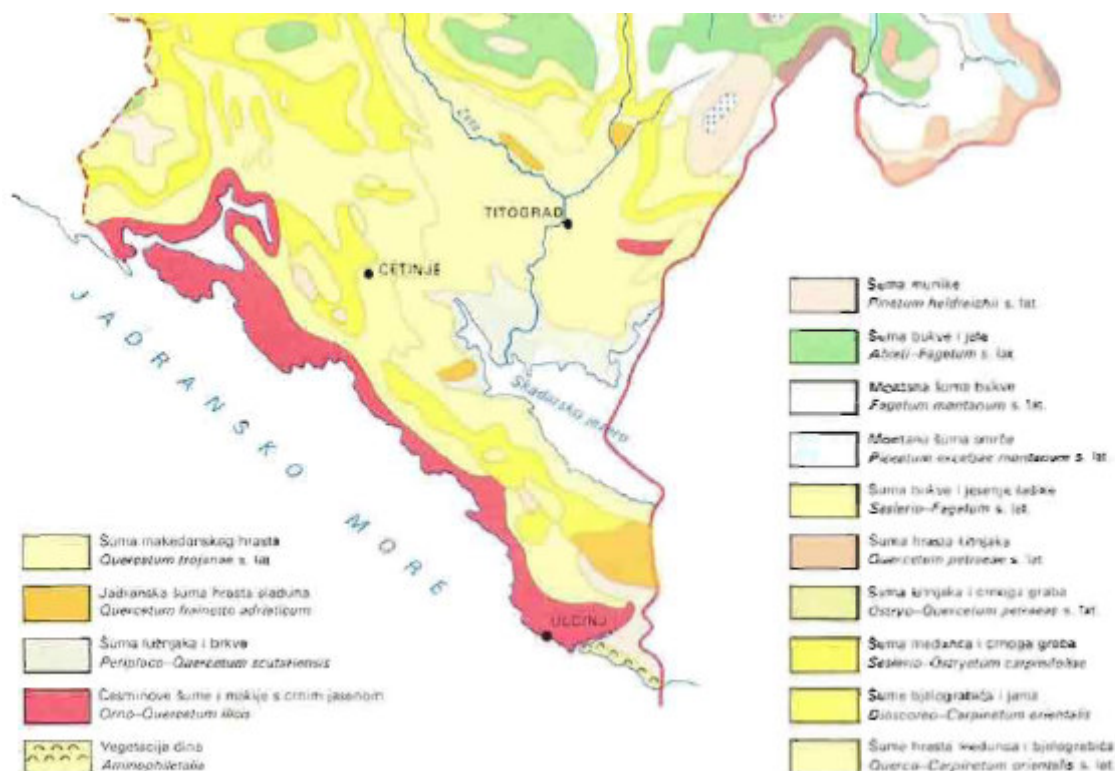
10. *Pinetum heldreichii*

Osnovna vrsta ove zajednice je bor munika koja osim pejzažne ima zaštitnu funkciju i nalazi se pod posebnim režimom zaštite. Zastupljena je na sjeveroistočnim stranama Štirovnika i u zoni Jezerskog vrha, na južnim i jugozapadnim padinama sa tendencijom širenja.

Pinus nigra - kultura Crnog bora

Zastupljen je u zonama Ivanovih korita, Presjeke i Jez.vrha. Crnim borom je pošumljena okolina NJeguša i dio kotorskih strana i stvorena je monokultura što u zoni NP nije preporučljivo.

Osim crnog bora za pošumljavanje Lovćena djelimično je korišćen i bijeli bor, smrča, ariš i gorski javor. U granicama Nacionalnog parka i široj zoni ne treba vršiti unošenje alohtonih vrsta, osim u eksperimentalne svrhe.

Karta vegetacije (iz Prostornog plana Crne Gore do 2020.god)

Biodiverzitet Lovćena i njegova specifičnost izražena u prisustvu endemičnih i reliktnih vrsta objašnjava se kao posljedica historijskog razvitka biljnog svijeta i geoloških promjena prostora ovog prostora od tercijera do danas.

Vegetacija - U zavisnosti od opštih uslova podneblja, njegove orografije, prirode pedološkog supstrata, ekspozicije, na planinskom masivu Lovćena uočljiva je jasna vertikalna (visinska) raščlanjenost vegetacije. Vegetacijska zonalnost više visinskih pojaseva uslovljene su strmim padinama ove planine. Posebna uslovljenost raznolikosti flore vezana je za južne, odnosno sjeverne ekspozicije. Nailazimo na: tipičnu mediteransku zimzelenu vegetaciju – makiju (vrlo usko područje uz obalu mora), klimazonalnu zajednicu bijelog graba (submediteran), klimazonalnu zajednicu crnog graba (prostire se u mediteransko–montanom području, kontinentalnoj podgorini Lovćena i visoko se penje uz padine Lovćena). Slijedi klimazonalna zajednica bukove šume (mediteransko –montano i subalpsko područje) na koju se nastavlja pojas planinskih rudina – goleti, koje obrastaju najviše vrhove planine. Sem klimazonalne vegetacije prisutan je i azonalni tip vegetacije u pukotinama stijena i u tocilima, vegetacija korova, ruderalne i livadske, zatim vegetacija pašnjačkih kamenjara zajednice *Genisto – Globularietum belidifoliae* rudina i gariga, koji može biti uključen u bilo koju vegetacijsku zonu.

Flora - Od ukupno 3481 biljnih vrsta evidentiranih na prostoru Crne Gore, na prostoru masiva Lovćen nađeno je 1158 biljnih vrsta, koje su uključene u 476 rodova i 95 familija, od toga 12 taksona novih za ovo područje. Ipak, postoje kontroverzni podaci o broju vrsta, što je rezultat različitog definisanja istraživačkog područja, kao i selektivnog pristupa u korišćenju podataka iz literature. Specifično obilježje flore lovćenskog područja daju endemične, reliktna i rijetke biljne vrste, u velikoj mjeri zahvaljujući velikoj osunčanosti i spektralnom sastavu svjetlosti. Zahvaljujući raspoloživoj literaturi, od tog broja u radu je obrađeno 47 endemita (4%) i 19 vrsta reliktna starosti (1,6%). Od endemičnih i rijetkih biljnih vrsta navodimo neke: *Silene tommasini*, *Lamium lovcenicum*, *Crepis pantocsekii*, *Micromeria dalmatica*, *Micromeria parviflora*, *Amphoricarpus neumayeri*, *Silene reichenbachii*, *Hieracium waldsteinii*, *Lilium cattaniae*, *Saxifraga federici augusti*.

Utvrđeno je i šest lokalnih endema, čiji je areal ograničen na planinski masiv Lovćen, koji su posebno značajni za očuvanje genofonda i biodiverziteta (*Berteroa gintlai* Rohl., *Edraianthus wettsteinii* Hal. & Bald. subsp. *lovcenicus* Mayer & Blečić, *Dianthus nicolai* Beck. et Szysz., *Lamium lovcenicum* Rohl., *Verbascum abietinum* Borb. var. *lovicense* Rohl., *Serratula radiata* (W.K.) M. B. subsp. *cetinjensis* Rohl. *Edraianthus wettsteinii* subsp. *lovcenicus* (Lovćenski zvončac) je lokalni endem i zakonom zaštićena vrsta, rasprostranjenje mu je ograničeno na južne padine Štirovnika. Pored endemita interesantni za floru i vegetaciju Lovćena su i relikti, biljke velike starosti, koji predstavljaju ostatke nekadašnje drevne flore. Najbrojniji su tercijarni relikti (*Acer obtusatum* Kit., *Corylus colurna* L., *Ilex aquifolium* L., *Ostrya carpinifolia* Scop., *Staphylea pinnata* L., *Taxus baccata* L.). Navedene biljke su cenobionti najočuvanijih i najizvornijih ekosistema Evrope u cjelini. Značajne vrste su još i *Amelanchier ovalis* Medicus., *Carpinus orientalis* Miller, *Carpinus betulus* L., *Celtis australis* L., *Cotinus coggyria* Scop, *Fagus sylvaticus* L., *Hedera helix* L., *Laurus nobilis* L., *Myrus communis* L., *Osyris alba* L., *Vitis vinifera* L. Malobrojni su predstavnici borealnih i kserotermnih relikata. Na Lovćenu je pronađen je borealni relik *Corallorhiza trifida* Chatel (Pulević, 2005).

Područje Lovćena je zbog prisustva značajnih biljnih vrsta identificirano kao Područje značajno za biljke (Important Plant Areas - IPA)

Gljive. Dosadašnja istraživanja makromiceta i mikromiceta Lovćena ukazuju na značajno prisustvo gljiva na ovom području. Kasom na ovom području konstatuje 137 taksona, 134 vrste i tri varijeteta makromiceta. Razdjelu *Basidiomycota* pripada 122 vrste i tri varijeteta dok je 12 vrsta iz razdjela *Ascomycota*. Istraživanja su obavljena na lokalitetima koji se nalaze na planini i kontinentalnoj podgorini. Istraživanjima su obuhvaćene zajednice *Trifolio -Armerietum canescentis*, *Seslerio - Ostryetum*, *Fagetum montenegrinum*, *Genisto - Globularietum bellidifoliae* i u sađenim sastojinama crnog bora (*Pinus nigra*) i bora krivulja (*Pinus mugo*). Najveći broj vrsta makromiceta javlja se u jesenjim mjesecima (septembru i oktobru). Najpovoljniji uslov za njihov razvoj pružaju zajednice *Fagetum montenegrinum* i *Seslerio - Ostryetum*. U prvoj zajednici konstatovano je 68 vrsta odnosno 43% a u drugoj 44 vrste odnosno 28%.

Posebnu vrijednost planine Lovćen imaju vrste koje, prema Crvenoj listi, imaju status ugroženih makromiceta u Evropi. One su svrstane u četiri kategorije (A, B, C, D) koje izražavaju stepen njihove ugroženost i potreban nivo zaštite koji im treba obezbijediti. Na Lovćenu su zabilježene vrste iz A i C grupe. U grupi A zabilježena je vrsta *Boletus satanas* (ludara). Ovoj grupi pripadaju gljive kod kojih brojnost populacija rapidno opada na velikom prostranstvu, a koje su u mnogim zemljama iščezle, i neophodna je zaštita najvećeg intenziteta. U grupi C zabilježene su vrste *Boletus appendiculatus* (šiljatonogi vrganj), *Hericium clathroides* (bukov igličar), *Hygrophorus hypothejus* (kasna puževica), *Mutinus caninus* (pasji stršak) i *Lactarius acris* (oštra mliječnica). Ovoj grupi pripadaju gljive koje su rasprostranjene na širokom prostoru, ali rasutih i nepovezanih populacija. Sve navedene vrste su zakonom zaštićene u Crnoj Gori (Sl. list RCG, br. 76/06).

Najveći broj mikromiceta parazitiraju na drugim organizmima (biljkama, životinjama, gljivama). Iako svojim domaćinima nanose štetu, gljive su bitan faktor prirodne selekcije vrsta. Kao vrlo važni članovi različitih ekosistema uže i šire zone Parka gljive obavljaju različite uloge, od dobrih indikatora zagađenosti ekosistema, preko uloge u reciklaži organskih materija do visokokvalitetne biološki ispravne hrane koja na tržištu dobija sve veću cijenu.

Fauna. Geografski položaj, klima i raznovrsni biotopi, mediteranski i kontinentalni uticaj, te prisustvo bukovih i hrastovih šuma kao i karstnih obronaka i visokoplaninskih livada omogućili su razvoj bogate faune.

Na osnovu istraživanja koja su rađena u okviru faune *Gastropoda*, može se zaključiti da predstavlja prirodnu rijetkost u genetičkom, naučnom i ekološkom pogledu. Istraživanja obavljena na 22 lokaliteta, na malom prostoru, govore o velikom broju usko rasprostranjenih taksona, 34 endemita i 34 taksona.

Vrijedno je pomenuti i istraživanja faune *Amphipoda* u vodama ovog prostora. Istraživanja potvrđuju prisustvo predstavnika 13 taksona, među kojima ima sačuvanih tercijarnih elemenata, kao i elemenata koji su dospjeli ovdje za vrijeme ili poslije glacijalnih perioda, kao i morskih elemenata, koji su u raznim geološkim periodima prodrli u bočatne ili slatke vode. Treba pomenuti endemski rod i vrstu *Accubogammarus algar*.

Proučavanja faune *insekata* započeta početkom prošlog vijeka imala su prvenstveno faunističko-sistematski karakter, dok novija proučavanja dobijaju sve više ekološki karakter. Dobar primjer za ovo jesu promjene u brojnosti

populacija *Rhopalocera* (dnevni leptiri), usljed promjena ekoloških faktora sredine, najčešće pod uticajem čovjeka. Ovi insekti spadaju među najosjetljivije organizme, pa mogu poslužiti kao jedan od prvih indikatora reagovanja žive prirode kao cjeline na promjene u vazduhu ili sredine uopšte. Zahvaljujući značaju i brojnosti pomenućemo i tzv. ekološke inženjere – mrave. Na Lovćenu su zastupljeni sa oko 80 vrsta, što čini gotovo polovinu vrsta koje inače naseljavaju Crnu Goru.

U ornitološkom pogledu područje Lovćena odlikuje se bogatstvom vrsta koje u potpunosti prate postojeće biogeografske i ekološke cjeline prisutne na tom prostoru. Za biom zimzelenih primorskih šuma i makija neke od karakterističnih ptica su: *Sylvia communis* (obična grmuša), *Hippolais pallida* (sivi voljić), *Saxicola torquata* (crnoglava travarka). Za biom submediteransko-jadranskih, uglavnom listopadnih šuma neke od karakterističnih ptica su: *Sitta neumyer* (brgljez kamenjar), *Saxicola torquata* (crnoglava travarka), *Monticola solitarius* (drozd modrulj). Za biom kamenjara i pašnjaka i šuma na kamenjarima (oro) mediteranskih planina neke od karakterističnih ptica su: *Parus major* (velika sjenica), *Sitta europaea* (siva sjenica), *Erithacus rubecula* (crvendać).

Do sada je na Lovćenu registrovano 88 ptičjih vrsta. S obzirom na raznolikost staništa i uporedne analize, na primjer sa Velebitom i Dinarom, za očekivati je da se na ovoj planini nađe znatno veći broj vrsta. Lovćen je jedna od planina sa najmanjim brojem registrovanih grabljivica u Crnoj Gori, što je indikator da nema stočarstva, da je turistički pritisak koji uzrokuje uznemiravanja jak i da, ako ne u okvirima Parka, onda u kontaktnoj zoni ima krivolova na grabljivice.

Od registrovanih 88 vrsta u NP Lovćen, zaštitu uživaju 85 vrsta ptica (Službeni list Republike Crne Gore br. 76/2006). Mali broj vrsta zaštićen je Zakonom o lovstvu, dok ostale uživaju trajnu zaštitu. Lovćen se nije našao na listi područja od međunarodnog značaja za boravak ptica (IBA) u 3 proširenja liste za Crnu Goru: 1989, 2001, 2007. godine.

Faunu Lovćena odlikuje prisustvo velikog broja vodozemaca i gmizavaca. Do sada je registrovano 16 taksona na ovim prostorima. Većina ima međunarodnu zaštitu, a zaštićena su i nacionalnim zakonodavstvom Crne Gore. Izraženo je prisustvo endemskih i reliktnih vrsta poput, *Lacerta mosorensis*, *L. oxycephala*, *Natrix n. Persa*, *Podarcis muralis*, *Podarcis melisellensis* i dr. (Đukić, 1995). Jezero ispod Jezerskog vrha se smatra lokalitetom vrijednim da bude zaštićeno kao specijalni herpetološki rezervat. To je stanište vodozemaca poput: *Rana ridibunda*, *R. Dalmatina*, *Hyla arborea*, *Bufo bufo*, *Triturus vulgaris* i manje populacije *Triturus cristatus*.

Od krupnih sisara na Lovćenu (Marković i sar. 2006) se mogu naći: *Ursus arctos* (mrki medvjed), *Sus scrofa* (divlja svinja), *Capreolus capreolus* (srna), *Lepus europaeus* (zec), *Canis lupus* (vuk), *Vulpes vulpes* (lisica), *Martes foina* (kuna bjelica), *Martes martes* (kuna zlatica). Iako je fauna sitnih sisara do sada slabo istraživana, u području Parka je registrovano 14 taksona. Tipični predstavnici ove faune u užoj i široj zoni Parka su: *Erinaceus roumanicus* (bjelogrudi jež), *Talpa caeca* (slijepa krtica), *Sorex minutus* (mala rovčica), *Sciurus vulgaris* (vjeverica), *Dryomys nitedula* (šumski puh), *Apodemus mystacinus* (kraški miš), *Rhinolophus ferrumequinum* (veliki potkovičar) i *Rhinolophus blasii* (sredozemni potkovičar).. Životinjski svijet ima naučni, ekološki i privredni značaj. Naučni, zbog bogatstva endemičnih i reliktnih vrsta, ekološki, zbog uticaja na vegetaciju, budući da postoji prisna veza između biljne i životinjske komponente ekosistema, a koja se odražava u veoma složenim i kompleksnim spletovima lanaca ishrane. Privredni značaj ogleda se u lovu ili ekoturizmu.

Habitati i vrste po osnovu EMERALD mreže. Na osnovu obaveza koje proizilaze iz Konvencija, na prostoru NP "Lovćen" identifikovani su sledeći habitati i vrste:

Identifikovani habitati sa Rezolucije 4 Bernske konvencije

- 34.3. *Dense perennial grasslands and middle European steppes*
- 34.5. *Mediterranean xeric grasslands*
- 41.1. *Beech forests*
- 41.7. *Thermophilous and supra-Mediterranean oak woods*
- 41.8. *Mixed Thermophilous forests*
- 42.7. *High oro-mediterranean pine forests*

Identifikovane vrste sa Rezolucije 6 Bernske konvencije

Ptice: *Accipiter brevipes*, *Aquila chrysaetos*, *Asio flammeus*, *Bubo bubo*, *Circaetus gallicus*, *Dendrocopos medius*, *Dendrocopos syriacus*, *Falco biarmicus*, *Falco peregrinus*, *Ficedula albicollis*, *Ficedula parva*, *Lanius collurio*, *Lanius minor*, *Pernis apivorus*, *Picus canus*
Migratorne vrste ptica: *Falco peregrinus*, *Ficedula albicollis*, *Ficedula parva*, *Lanius collurio*, *Lanius minor*, *Pernis apivorus*, *Picus canus*

Sisari: *Canis lupus*, *Rhinolopus blasii*

Herpetofauna: *Triturus carnifex*, *Testudo hermanni*, *Bombina variegata*

Beskičmenjaci: *Lucanus cervus*, *Ceramix cerdo*, *Calimorpha quadripunctata*, *Eriogaster catax*

Ostale značajne vrste: *Edraianthus wetsteinii* ssp *lovcenicus*, *Berteroa ginthlii*, *Orchis provincialis*, *Crocus dalmaticus*, *Tulipa grisebachiana*, *Thamnus orbiculata*, *Saxifraga fridericiaugusti*

Identifikovani habitati sa EU Habitat Directive (1992) na području NP Lovćen

- 6170 Alpijski i subalpijski krečnjački pašnjaci
- 6210 Polu-prirodne suve travne formacije sa facijesima žbunjaka na krečnjačkim supstratima (*Festuco-Brometalia*)
- 62A0 Istočno submediteranski suvi travnjaci (*Scorzoneraetalia villosae*)
- 8120 Krečnjački sipari od montanog do alpskog nivoa
- 8130 Zapadnomediteranska i termofilna točila
- 8140 *Drypetum linneanae*
- 8210 Hazmofitska vegetacija u pukotinama krečnjačkih stijena
- 91K0 Ilirske šume *Fagus sylvatica*
- 91W0 Mezijske bukove šume
- 95A0 Visoke oromediteranske šume munike i molike

Identifikovane vrste sa EU Habitat Directive (1992) na području NP Lovćen

Pulsatilla grandis, *Himantoglossum caprinum*, *Scilla litardierei*, *Triturus carnifex*, *Lucanus servus*

Zaštita prirodnih dobara – zone zaštite

Kao polazna osnova za definisanje zona unutar administrativnih granica NP "Lovćen" uzeti su sledeći kriterijumi:

- (i) zastupljene prirodne vrijednosti zbog kojih je ovo područje stavljanu pod zaštitu u kategoriji *nacionalni park*, a to su prvenstveno šume koje čine 67% teritorije ovog NP-a,
- (ii) zastupljenost vrsta i staništa po osnovu Bernske konvencije⁹ i EU direktive o staništima i

⁹ EMERALD sajt Lovćen

(iii) prostorna distribucija postojeće i planirane infrastrukture¹⁰ ali i drugih postojećih ili planiranih građevinskih objekata koji mogu imati uticaj na vrijedna prirodna staništa i vrste NP Lovćen.

U skladu sa navedenim kriterijumima utvrđene su granice: a) I-ve zone zaštite u kojoj se sprovode mjere koje odgovaraju režimu zaštite I-vog stepena – *stroga zaštita*¹¹, b) II-ve zone zaštite u kojoj se sprovode mjere koje odgovaraju režimu zaštite II-gog stepena – *aktivna zaštita*¹² i c) III-će zone zaštite u kojoj se sprovode mjere koje odgovaraju režimu zaštite III-ćeg stepena – *održivo korišćenje*¹³.

Zbog promjena u uslovima za njihovo upravljanje¹⁴, ali i samoj zakonskoj definiciji rezervata prirode, svi prethodnim Planom definisani opšti i posebni rezervati prirode ovim Planom se predlažu da budu svrstani u kategoriju *posebni rezervat prirode*¹⁵.

Kategorija Posebni rezervat prirode

1. a. U prvu grupu posebnih rezervata prirode spadaju izdvojeni prostori koji se nalaze unutar I-ve zone zaštite NP-a i to:

(i) izdanačke bukove i četinarske šume na sledećim prostorima: a) ispod Jezerskog vrha sa južne strane (12,5ha¹⁶) i oko Jezerca (25,4ha) i b) oko Treštenika - Trešteničkog vrha (12,4ha). Granice rezervata sa južne strane Jezerskog vrha i rezervata oko Treštenika se predlažu za izmjenu jer ih fizički presijecaju objekti putne infrastrukture – cesta, odnosno makadamski put. Zato je sami prostor ceste, odnosno makadamskog puta svrstan u III-ću zonu zaštite. Zbog planiranog prolaska žičare Kotor – Ivanova korita – Cetinje južnim padinama Babljaka, ranije definisani rezervat na Babljaku je predložen da bude prekategorigisan i integrisan kao sastavni dio I zone zaštite na području Babljaka sjeverno od trase planirane žičare Kotor - Cetinje.

Shodno uslovima iz Zakona o zaštiti prirode koji se tiču režima zaštite u I stepenu – tzv *stroga zaštita*, ranije definisani rezervati na područjima Goliša i Štirovnika predloženi su da budu prekategorigisani i integrisani kao sastavni dio I zone zaštite na području Štirovnika i Jezerskog vrha. Iz istih razloga se predlaže prekategorigizacija i integrisanje u I-vu zonu zaštite svih ranije definisanih rezervata bukve, munike i drugih četinara na padinama Lovćena, posebno Štirovnika.

Ova grupa rezervata na taj način obuhvata površinu od 50,3 ha.

1. b. U drugu grupu posebnih rezervata prirode spada visoka bukova sastojina na lokalitetu Konjsko (137,4ha) koja je ranije bila u kategoriji opšti rezervat prirode. Granica ovog rezervata pocinje na Mainskom vrhu (1324) odakle ide granicom NP-a u pravcu sjeverozapada i na Murakovcu kod tacke loma granice NP-a prema zapadu, skrece prema istoku i izbija na Rujiški vrh (1403m) sa koga izlazi na

¹⁰ Žičara Kotor – Lovćen – Cetinje, dvosistemska 400kV dalekovod Lastva Grbaljska – Pljevlja, saobraćajnica Cetinje – Ivanova korita – Kotor

¹¹ Shodno odredbama iz člana 54 Zakona o zaštiti prirode, stav 1, alineja 1

¹² Shodno odredbama iz člana 54 Zakona o zaštiti prirode, stav 1, alineja 2

¹³ Shodno odredbama iz člana 54 Zakona o zaštiti prirode, stav 1, alineja 3

¹⁴ IUCN-ova uputstva i preporuke koje su nastale u periodu od 1994 do 2011 a odnose se uopšte na sve kategorije upravljanja zaštićenim područjima prirode ali i među njima i ona uputstva koja se direktno odnose na kategorije opšti i posebni rezervat (1a i 1b)

¹⁵ Član 38 iz Zakona o zaštiti prirode: Posebni rezervat prirode je lokalitet kopna ili mora, odnosno kopna i mora sa neizmijenjenom ili neznatno izmijenjenom prirodom, od naročitog značaja zbog jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti, a koje obuhvata stanište ugrožene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva, bez naselja ili sa rijetkim naseljima u kojima čovjek živi usklađeno sa prirodom, koje se štiti radi očuvanja prirodnih uslova

¹⁶ Ovaj rezervat (12,5ha) čine 2 cjeline koje presijeca postojeća cesta Ivanova korita – Mauzolej. Površine te 2 cjeline su 5,03ha (iznad puta) i 7,46ha (ispod puta).

krivinu makadamskog puta za Konjsko. Nakon toga se granica lomi prema Batricevoj glavi (1344m) a odatle dalje savija u luku do pocetne tacke na mainskom vrhu.

1. c. U treću grupu posebnih rezervata prirode svrstana je borova šuma na području Ljubinog potoka, prema Blatištima, čije su granice izmijenjene u odnosu na ranije stanje zbog planiranog prolaska žičare Kotor – Ivanova korita – Cetinje tako da je sveden na površinu od 18,3ha.

1. d. U četvrtu grupu posebnih rezervata prirode spadaju ranije definisani posebni rezervati prirode koji su manjih površina analaze se na području (i) Ručeve lokve (15,9 ha) i (ii) Sokola (20,6ha) kod Osmogrka.

Ukupna površina posebnih rezervata prirode u NP Lovćen iznosi 242,5ha.

I zona zaštite NP Lovćen

U skladu sa datim kriterijumima za zoniranje predložena je izmjena ranije definisanih granica I zone zaštite NP Lovćen, tako da je sada čine 3 cjeline i to:

1. šire područje Štirovnika i Jezerskog vrha (611 ha) u koje su integrisani ranije definisani rezervati prirode;
2. područje Babljaka (78 ha) sjeverno od trase planirane žičare; i
3. šire područje od Majstorice preko Jasikove rupe, Osmogrka i Skrobotuše do Konjskoga i Studenih dolova (1022 ha).

Ukupna površina I zone zaštite u NP Lovćen iznosi 1.711ha. U tu površinu je uključen veći dio (211,7ha) površine posebnih rezervata prirode.

II zona zaštite NP Lovćen

II zonu zaštite u predloženom konceptu zoniranja čine u najvećoj mogućoj mjeri područja koja okružuju I zonu zaštite, a obuhvataju sledeće prostorne cjeline:

1. šire područje koje okružuje I zonu zaštite oko Štirovnika i Jezerskog vrha, sa njene južne, istočne, sjeverne i dijelom zapadne strane, do administrativne granice NP-a i planirane trase žičare Kotor–Cetinje prema jugu, sa ukupnom površinom od oko 866 ha;
2. šire područje koje okružuje I zonu zaštite od Majstorice do Konjskoga i Studenih dolova i planirane trase 400 kV dalekovoda Pljevlja – Lastva Grbaljska (oko 717 ha); i
3. područje Đurđevca i Trešteničkog vrha sa zapadne strane pristupnog puta od Ivanovih Korita za Majstore (310 ha)
4. područje oko I-ve zone zaštite na Babljaku (oko 80 ha)

Ukupna površina II zone zaštite u NP Lovćen iznosi 1973,3ha. U tu površinu je uključen manji dio (30,8ha) površine posebnih rezervata prirode.

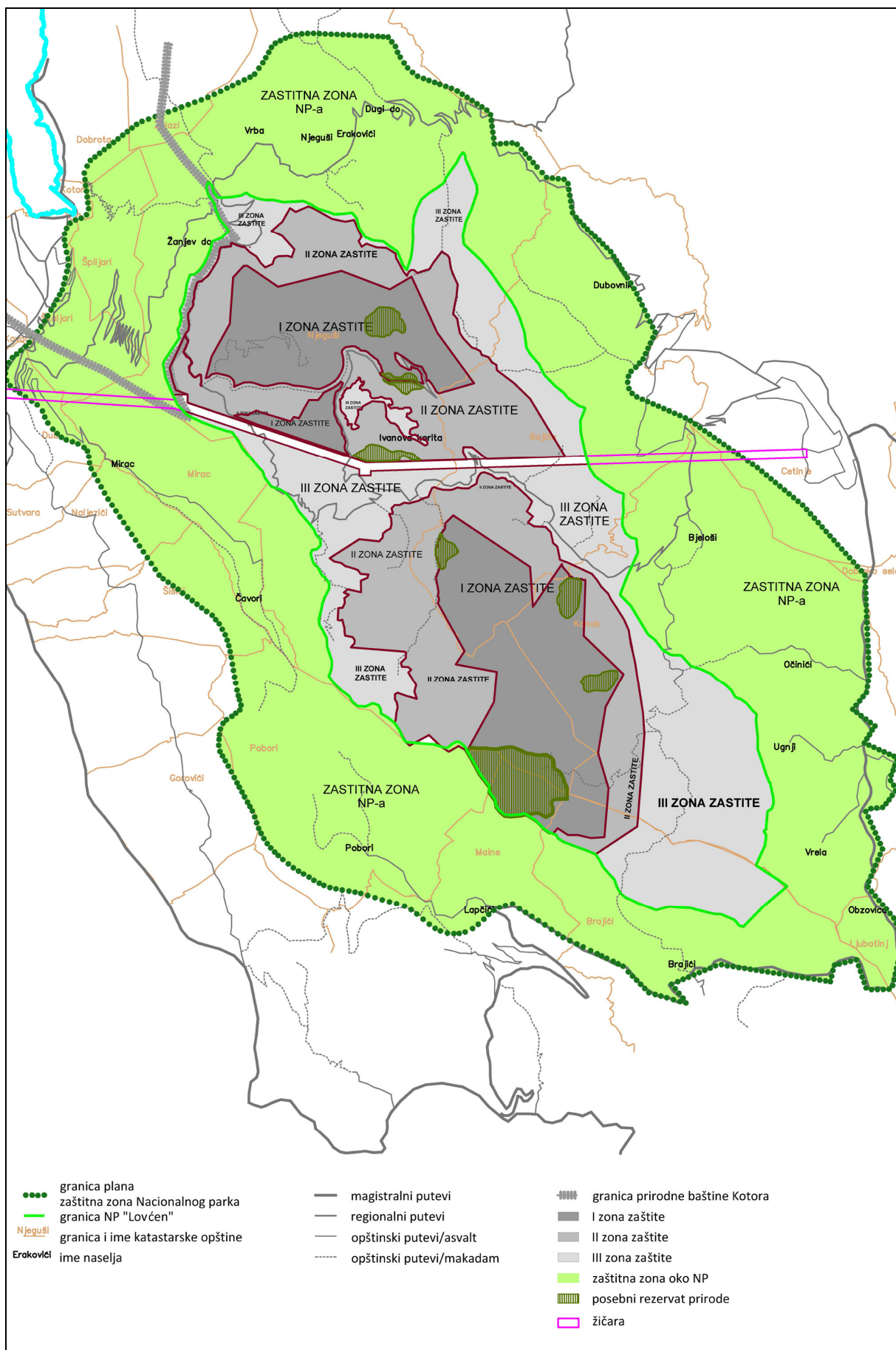
III zona zaštite NP Lovćen

Za potrebe održivog korišćenja prostora i uopšte resursa NP-a predlaže se formiranje III zone zaštite koja obuhvata zone sa postojećim i planiranim građevinskim objektima (Ivanova korita, Majstori, Kuk, Dolovi) i infrastrukturnim elementima (žičara Kotor–Lovćen–Cetinje, dvosistemski 400kV dalekovod Lastva Grbaljska – Pljevlja, postojeća saobraćajnica Cetinje – Ivanova korita – Kotor) i manje preostale prostore između područja sa II zonom zaštite.

Ukupna površina III zone zaštite u NP Lovćen iznosi 2.321,4ha.

Zaštitna zona oko NP Lovćen

Ova zona nema karakter stroge zastite i ona okružuje NP u njegovim administrativnim granicama. U njoj se mogu sprovesti aktivnosti koje su slične III zoni zaštite, kako bi se obezbijedilo održivo korišćenje prostora i prirodnih resursa u široj zoni Lovćena i njegove podgorine.

Opis stanja životne sredine

Kvalitet prirodne i životne sredine na području Nacionalnog parka "Lovćen" posledica je niza faktora, kompleksa postojećih prirodnih uslova i uvek aktuelan problem. Naime, geografski položaj područja, ekosistemski diverzitet, niska gustina naseljenosti, nizak procenat izgrađenosti infra i suprastrukturnih objekata, uslovili su očuvanost osnovnih medijuma životne sredine. Nacionalni park Lovćen izložen je stalnim i neprekidnim promjenama, stalnom dejstvu različitih prirodnih i antropogenih sila.

Lovćen je po svojim prirodnim i ukupnim potencijalima prostor gdje su antropogeni uticaji ograničeni. Osim sporadičnih primjera nelegalne gradnje i nelegalne sječe šume, nije bilo drugih značajnijih uticaja koje bi bitno devastirale prostor Nacionalnog parka ili uslovile druge pejzažno-ambijentalne promjene.

Uvidom na terenu konstatovano je da se izvode radovi na izgradnji pojedinih objekata i to da ona odstupa od projektnog rješenja (na osnovu informativnih tabli na gradilištu). Takođe, evidentiran je izvjestan broj prefabrikovanih objekata tipa „brvnara“ postavljenih na placevima udaljenim od glavnog puta, uz sporedne kaldrmisane puteve duboko prema bukovoj šumi.

Na Lovćenu nisu organizovana merenja kvaliteta vazduha, pa se koriste podaci meteorološke stanice Cetinje. Analizom rezultata merenja konstatuje se da su mjerodavne godišnje vrijednosti za dim i CO₂ znatno ispod graničnih propisanih normi važećih za nacionalne parkove, što znači da je na području ove stanice vazduh u klasu vrlo malo zagađenog do čistog. Na ovom području registrovana je pojava kisjelih kiša, koja je transregionalnog karaktera a štetne posljedice su registrovane u šumama Nacionalnog parka.

Pozitivni aspekti koji idu u prilog očuvanju prirode i lakšem upravljanju ovim zaštićenim područjem su relativna udaljenost samog prostora Parka od većih urbanih cijelina i odsustvo štetnih uticaja kao posljedica nepostojanja eksploatacije rudnih i mineralnih sirovina, što je čest slučaj u mnogim nacionalnim parkovima u neposrednom okruženju i šire.

Zbog nepostojanja proizvodnih pogona koji emituju štetne gasove i činjenice da nema evakuacije otpadnih voda u neposrednoj blizini, zemljište u NP "Lovćen" nije izloženo procesima zagađenja, kao ni izraženijem uticaju devastacije prostora nekontrolisanom gradnjom.

U NP "Lovćen" postoje dva kontejnera na lokaciji Ivanova korita sa kojih se periodično odvozi otpad od strane komunalne službe Cetinja. Na nekoliko lokacija postoje manje deponije koje donekle kvare ambijentalnu sliku.

Analizom postojećeg stanja može se zaključiti da prostor Nacionalnog parka "Lovćen" dosadašnjim uticajima, pod kojim se prvenstveno misli na ljudski faktor, nije doveden u problematičnu poziciju kao zaštićeno područje.

III IDENTIFIKACIJA PODRUČJA ZA KOJA POSTOJI MOGUĆNOST DA BUDE IZLOŽENO ZNAČAJNOM RIZIKU

Status područja Nacionalnog parka "Lovćen" predstavlja visoko zaštićeno područje od posebnog značaja i sa izuzetnim diverzitetom prirodne baštine. Reprezentativni, tipični i raznoliki, sa velikom pejzažnom vrijednošću, predjeli Nacionalnog parka imaju odlike prirodnog dobra koji je izuzetan potencijal, sa naučnog, edukativnog i rekreativnog aspekta. Ovaj prostor predstavlja i područje potencijalne tražnje jer se povoljnost ogleda u činjenici da se Nacionalni park nalazi u blizini značajnih turističkih tržišta na crnogorskom primorju.

Planiranje i organizacija prostora Nacionalnog parka "Lovćen" i njegove zaštitne zone uslovljeno je zatečenim stanjem i ranije stvorenim odnosima. Zato su razvoj aktivnosti i funkcija koje se planiraju na ovom području, uz istovremeno ostvarivanje zaštite njegovih prirodnih vrijednosti, definisani Prostornim planom posebne namene. S obzirom da područje Plana raspolaže izuzetnim prirodnim vrednostima i resursima ciljevi zaštite vrednih predela i resursa i održivog korišćenja prirodnih uslova i potencijala javljaju se kao usmjeravajuće odrednice za prostorni razvoj uopšte, kao i dalji rad na valorizaciji prirodnih uslova i potencijala za različite namene i korišćenja prostora.

Sa aspekta zaštite životne sredine i očuvanja prirodnih vrednosti povoljnu okolnost predstavlja neuključenost područja Nacionalnog parka u ekonomski život okruženja, odnosno njegova potpuna atrofiranost. Ovaj prostor jednostavno je ostao po strani iako, kao što je pomenuto, svojom ponudom može da bude vrlo značajan.

Na području Nacionalnog parka ne postoje stalna naselja, ali postoji određeni broj katuna koji se koriste sezonski. Stanovništvo je skocentrisano u kontaktnoj zoni parka, i to u 12 naselja. Sva naselja su izložena izrazitoj depopulaciji a jedino područje Obzovice ostvaruje pozitivan indeks sa demografskog aspekta.

Osnovna delatnost korišćenja dobara NP "Lovćen" ostvaruje se kroz turističku funkciju pa u tom smislu se eventualni pritisci na elemente životne sredine mogu očekivati na turističkim lokalitetima. Na ovom prostoru najviše se razvio izletnički turizam, sa naglaskom na posetu Mauzoleju, Ivanovim koritima i Njegušima, kao i sportsko-rekreativni i zdravstveni turizam. Ivanova korita se nalaze u samom srcu NP-a i predstavljaju centralnu zonu ponude, odnosno centar zbivanja u NP-u i području Lovćena. Izgrađeni su skromni kapaciteti (odmarališta kapaciteta 200 ležaja, planinarski dom sa 35 ležaja, ugostiteljski sadržaji) koji ne narušavaju okolinu ali predstavljaju potencijalni rizik ukoliko se budu sprovodile odgovarajuće mere zaštite.

Kao potencijalno područje za koje postoji mogućnost da bude izloženo značajnom riziku je **trasa žičare** koja se planira na planskom području u cilju promovisanja prirodnih i kulturno-istorijskih vrednosti na području Nacionalnog parka "Lovćen".

Žičara se trasira rutom od početne tačke sa kotorske strane u Dubu, preko međustanice Kuk do Ivanovih Korita a od Ivanovih korita preko vrha Rožac, sela Gornič, pored vidikovca Orlov Krš do početne stanice sa cetinjske strane.

Kao posebna zona razvoja izdvaja se trasa žičare, koja će sama po sebi biti atrakcija ovog prostora. Ciljani karakter žičare je razumevanje prirode i drugačiji pogled na prirodu i istoriju Crne Gore. Svakako da prednost žičare predstavlja veoma udoban i brz način saobraćaja za povezivanje Cetinja sa centrom NP "Lovćen" (Ivanovim koritima) i dalje sa Bokom Kotorskom. Za razliku od dosadašnje prakse kada se sa primorja stizalo isključivo autobusima i automobilima ubuduće bi se poseta Nacionalnom parku vršila bez potrebe za korišćenjem motornog vozila je u potpunosti u skladu sa ciljevima nacionalne strategije za unapređenje održivog turizma.

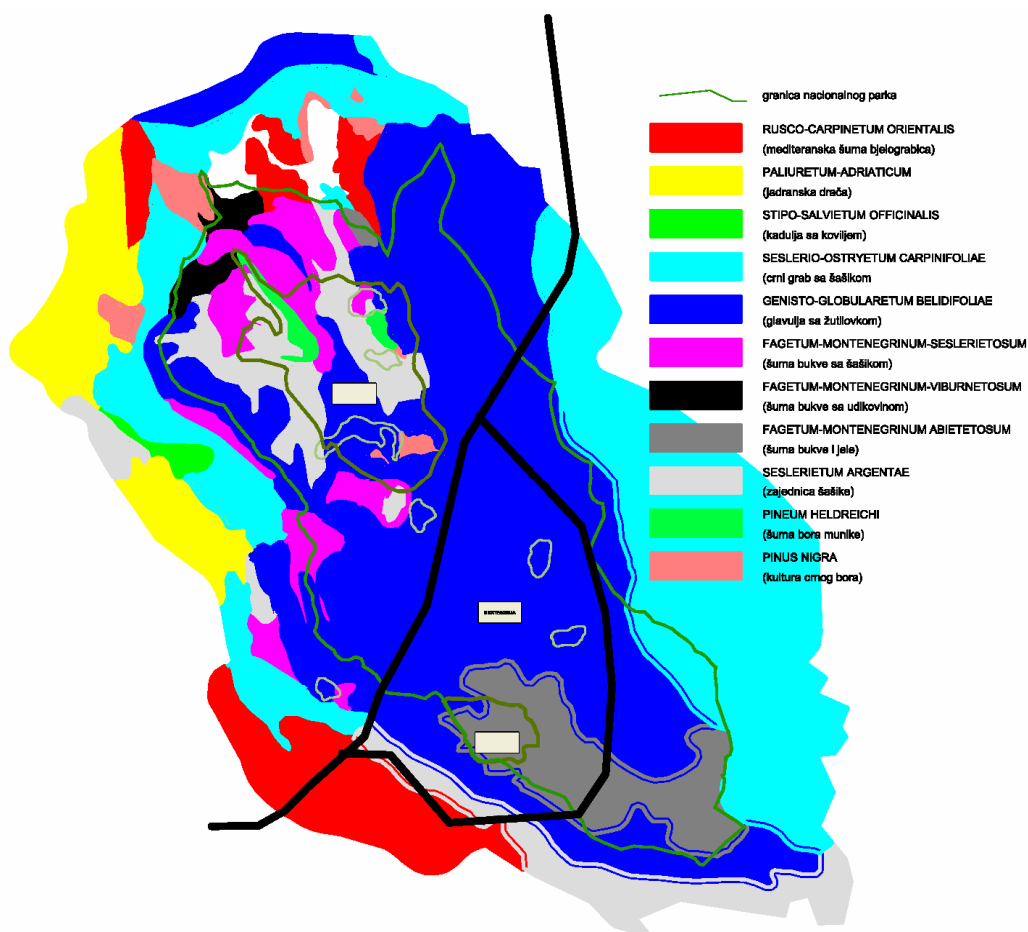
Međutim, sa aspekta životne sredine, postoji nekoliko negativnih uticaja koje treba proceniti. Nema isključivih kriterijuma koji bi doveli do konflikta sa vodom, zemljištem ili vazduhom iz razloga što je emisija iz same žičare niska. Najveće negativne uticaje može da uzrokuje dodatni saobraćaj, dodatna količina vode i povećana količina otpada i otpadnih voda koje nastaju od turista. Obzirom da je predviđeno povećanje broja potencijalnih turista u budućnosti prilično malo, to je i procenjeni uticaj mali.

Sledeći uticaji su promjenjeni u oblasti zaštite prirode:

- Staništa visoke prirodne vrednosti za očuvanje su uglavnom doline i pašnjaci sa velikom raznolikošću biljnih vrsta i prirodnim i poluprirodnim šumama. Uticaj projekta izgradnje žičare na doline je, osim objekata stanica, prilično nizak (samo osnove stubova mogu imati uticaja na ova staništa). Šumska staništa su rasprostranjena intenzivnije, jer na koridoru od 12 m nisu dozvoljena stabla ispod žičare. Kompenzacione mere (obnavljanje šuma na otvorenom zemljištu) su potrebne, ali pod uslovom da nisu u konfliktu sa drugim pitanjima zaštite prirode (npr. nema obnavljanja šuma u dolinama sa visokim biodiverzitetom).
- Posebnu pažnju treba obratiti na *Edraianthus wettsteinii* Hal. & Bald. subsp. *lovcenicus* Mayer & Blečić (Lovćenski zvončac) zbog uticaja planiranih objekata žičare.
- Najvažnije mere zaštite prirode su date za vlažne livade u blizini bazne stanice na Cetinju i u blizini sastojina bora krivulja (*Pinus mugo*) kod Ivanovih korita. Obzirom da se vlažne livade nalaze na području na kojem treba da se gradi stanica, treba očekivati visok nivo konflikta sa zaštitom prirode. Pomeranje stanice što je moguće dalje prema jugu i postavljanje zgrade na stubove moglo bi da smanji uticaj.
- Uticaj žičare na sastojine bora krivulja se može ograničiti ukoliko se ne postavi nijedan stub u ovom staništu, jer bor krivulj ne bi dostigao visinu koja bi ometala rad žičare (može rasti ispod žičare).
- Fauna ptica na ovoj strani Lovćena nije toliko raznovrsna. Nema ugroženih ptičjih vrsta, a njihovo uznemiravanje će biti ograničeno uglavnom na početnu i završnu tačku žičare.
- Šume predstavljaju važnu vrstu staništa za zaštitu osjetljivog kraškog zemljišta od erozije. Gubitak od 3,18 ha šuma duž trase žičare bi se mogao samo djelimično nadoknaditi dodatnim pošumljavanjem, a potrebne su dodatne mjere za sprečavanje erozije duž ove trase.

- Uticaj na okolinu je prilično nizak jer su sve stanice locirane u blizini postojećih naselja, a stubovi žičare nisu previše vidljivi. Na području zapadno od Cetinja postoji nekoliko elektrovodova, koje već narušavaju pogled na prirodnu okolinu. U Nacionalnom parku, nova infrastruktura će biti u suprotnosti sa očekivanjima posetilaca koji tragaju za nenarušenim predelima.

Kao još jedno potencijalno područje za koje postoji mogućnost da bude izloženo značajnom riziku je **trasa dalekovoda 400kV** koji se planira na planskom području. Trasa dalekovoda ulazi u planski obuhvat strmim nepristupačnim terenom bez rastinja do područja u blizini naselja Majstori u II zoni NP Lovćen. Nadalje trasa prolazi jugoistočno od naselja Majstori, na udaljenosti od cca 500 m krševitim terenom obraslim vrlo rijetkim niskim rastinjem ne zadirući pri tom u vrijedne prirodne, kulturne i istorijske resurse na tom području, a zaobilazi i zonu potencijalnog turističkog razvoja u okolini Ivanovih korita. Na ovom području ima relativno velik broj pristupnih puteva, tako da bi se potreba za njihovom izgradnjom minimizirala radi očuvanja prirodnog ambijenta. Trasa se dalje usmjerava prema sjeveru sekući trasu planirane žičare Cetinje – Lovćen u blizini puta Cetinje – Bjeloši – Ivanova Korita. U nastavku se usmjerava prema naselju Dubovik, zatim prema sjeveru do naselja Resna kroz nenaseljene terene djelimično obrasle šumom.

Na gornjoj slici data je "nultna" i "istočna" varijanta prolaska dalekovoda na vegetacijskoj karti NP Lovćen.

U jednom delu trasa prolazi kroz II zonu NP "Lovćen" jer zaobilazanje ove zone nije moguće realizovati zbog izrazito nepristupačnog terena neprimjerenog za realizaciju trase sa tehničkog aspekta, naročito zbog činjenice da se u ovom dijelu koridor sastoji od dva paralelna dalekovoda. Dužina trase u II zoni NP iznosi 6,7 km.

Na lokalitetu Kuk između Babljaka i Štirovnika (1380 m nadmorske visine), na prostoru kuda prolazi trasa budućeg dalekovoda, konstatovana je vrsta *Viburnum maculatum* sa većim brojem žbunova. Ova vrsta je endem jugoistočnih Dinarida, relativno je retka vrsta i zbog toga je, Rešenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list Crne Gore", br.76/06) uključena u spisak zaštićenih biljnih vrsta (nacionalni nivo).

Kumulativno, planirana žičara "Kotor-Lovćen-Cetinje" sa planiranim dvosistemskim 400kV dalekovodom "Lastva Grbaljska – Pljevlja" ima direktne posledice na zoniranje NP "Lovćen". Zbog svega napred navedenog, u Nacionalnom parku "Lovćen" potrebno je *obezbediti prostorni i ekološki integritet* u odnosu na prostorni raspored planiranog dalekovoda i žičare. Pored prostorne distribucije vrsta i staništa koje su identifikovane po osnovu Bernske konvencije (EMERALD sajt Lovćen) i direktive EU o habitatima, moraju se uzeti u obzir i tzv. *ustaljene funkcionalno-ekološke veze* koje obezbeđuju zone između ranije identifikovanih rezervata unutar Nacionalnog parka. Po svom karakteru te zone nisu od najvećeg ekološkog značaja za očuvanje vrsta i staništa koje se nalaze u njima, već za međusobno povezivanje drugih, ekološki značajnijih zona, a time i za obezbeđenje ekološkog integriteta NP "Lovćen". Ne zanemarujući ostale tipove habitata, po svom značaju za obezbeđenje ekološkog integriteta NP "Lovćen" ističu se šume, posebno šumski habitati¹⁷ koji su već identifikovani po osnovu Bernske konvencije (EMERALD sajt Lovćen) i direktive EU o habitatima.

¹⁷ Identifikovani šumski habitati su (i) EU HD 92/47: 91K0 Ilirske šume *Fagus sylvatica*, 91W0 Mezijske bukove šume i 95A0 Visoke oromediteranske šume munike i molike i (ii) sa Rezolucije 4 Bernske konvencije 41.1. Beech forests, 41.7. Thermophilous and supra-Mediterranean oak woods, 41.8. Mixed Thermophilous forests & 42.7. High oro-mediterranean pine forests

IV POSTOJEĆI PROBLEMI U POGLEDU ŽIVOTNE SREDINE U VEZI SA PLANOM

Prirodne karakteristike područja, stvorene vrednosti i planovi za naredni planski period predstavljaju osnovu za procenu ekološkog kapaciteta prostora i sprečavanje mogućih konflikata u prostoru. Lociranje objekata i aktivnosti koje mogu biti potencijalni zagađivači životne sredine isključivo se može vršiti na osnovu detaljnih istraživanja terena i uslova lokacije i njenog okruženja. Ovo podrazumeva izradu Studije procene uticaja na životnu sredinu, u skladu sa zakonskim odredbama, čime se obezbeđuje odgovarajuće projektovanje uslova lociranja i izgradnje i mera zaštite u skladu sa ekološkim principima. Sve delatnosti i budući razvojni procesi na posmatranom području u određenom smislu mogu se negativno odraziti na kvalitet prirodnog okruženja. U tom pogledu potencira se orijentacija ka aktivnostima koje su ekološki prihvatljive, tj. koje ne narušavaju prostorno-ekološku ravnotežu područja i doprinose očuvanju prirodnih vrijednosti područja.

Prethodno izneti podaci (Poglavlja II i III) o stanju kvaliteta životne sredine područja Lovćena i aktivnostima koje se odvijaju na ovom prostoru ukazuju da su svi njeni elementi: voda, vazduh, zemljište, biodiverzitet i predeli u značajnoj meri očuvani. Već je ranije pomenuto da je ekonomska razvijenost područja Parka relativno niska što omogućava da se stanje kvaliteta prirodne i životne sredine održava na zadovoljavajućem nivou. Pozitivni aspekti koji idu ovome u prilog su relativna udaljenost samog prostora Parka od većih urbanih celina i odsustvo štetnih uticaja kao posledica nepostojanja eksploatacije rudnih i mineralnih sirovina, što je čest slučaj u mnogim nacionalnim parkovima u neposrednom okruženju i šire.

Ipak, i pored povoljnog stanja kvaliteta životne i prirodne sredine mogu se prepoznati određeni problemi. Kao najizrazitiji postojeći ekološki problemi u nacionalnom parku mogu se izdvojiti sledeće pojave i procesi:

- nedovoljno razvijena ekološka svest lokalnog stanovništva, a često i samih posetilaca nacionalnog parka. U tom kontekstu je i nedostatak znanja o sadašnjem stanju pojedinih ekosistema.
- degradirani šumski ekosistemi uz pojavu nekontrolisane seče šuma imaju za posledicu smanjenje šumskih vrsta.
- nelegalna uzurpacija staništa koji su posledica divlje gradnje objekata.
- pojava šumskih požara;
- odvijanje autotrka na području Nacionalnog parka;
- postojanje nekoliko manjih deponija koje donekle kvare ambijentalnu sliku;
- visok procenat privatnog vlasništva nad zemljištem i drugim nepokretnostima, što stalno proizvodi konfliktne situacije između upravljača i vlasnika nepokretnosti.

Na osnovu uvida u dokumentaciju, stanja na terenu i obavljenih istraživanja, može se konstatovati da postoje tri osnovna faktora koji ugrožavaju područje Lovćena. To su pojava šumskih požara, problem odvođenja otpadnih voda i pojava plavljenja pojedinih područja. Zaustavljanje i rešavanje postojećih problema predstavlja prioritet budućih istraživanja i izrade planske dokumentacije u cilju iznalaženja najprihvatljivijih rešenja kojima bi se zaustavio ili smanjio ukupni negativni efekat ugrožavajućih faktora.

Na području NP "Lovćen" postoji stalna opasnost od **pojave šumskih požara** s obzirom na raspored i prosečnu količinu padavina, relativnu vlažnost vazduha u toku jula i avgusta, kao i prisustvo na velikim površinama četinarskih kultura. Ova opasnost se uvećava i zbog prisustva velikog broja izletnika, vikendaša i drugih posetioca u toku letnjih meseci koji iz nehata mogu izazvati šumski požar. Od požara su više ugrožene četinarske vrste drveća, mada na ovom području mogu stradati i lišćari. U toku 1992. godine na lokalitetu "Hum-Bare" (deo koji pripada rezervatu "Konjsko") došlo je do požara u sastojini bukve. Isti je slučaj bio i sa požarom na lokalitetima Koložunske grede i Majstori koji se javio 2007.godine.

Na posmatranom području nema izgrađenih kanalizacionih sistema tako da **odvođenje otpadnih voda** nije regulisano. Karakteristično je da se komunalne otpadne vode iz pojedinih objekata odvođe u septičke jame koje ustvari predstavljaju upojne bunare (betonirani ili ozidani rezervoari sa propusnim dnom iz kojih se otpadna voda nedovoljno prečišćena upušta u okolinu). Problem predstavlja činjenica da je posmatrano područje *karstno* pa je veoma brz protok podzemnih voda u koje mogu dospeti neprečišćene otpadne vode i proširiti zagađenje velikom brzinom. Imajući u vidu da su pojedini karstni oblici Lovćena povezani sa primorskim izvorima, ovakve pojave bi trebalo što prije preduprediti. Ispitivanjima (obeleživačima) su utvrđene veze između pojedinih ponora Lovćena i izvorišta na nižim kotama u primorju i zaleđu. Tako, ponor u Ivanovim Koritima je povezan sa vrelom Gurdić, kao i ponori Koritnik i Erakovići u Njeguškom polju sa izvorima Gurdić, Škurda i Orahovačka Ljuta u Kotorskom zalivu.

U okruženju parka nalazi se naselje Obzovica od čijih otpadnih voda postoji opasnost za Podgorska vrela. Potrebno je izvršiti kanalizaciju i prečišćavanje otpadnih voda naselja Obzovica da bi se mogućnosti zagađenja Podgorskih vrela sa kojih se snabdijeva Cetinje i Budva svela na minimum jer bi zagađenje Podgorskih vrela izazvalo velike posledice u vodosnabdijevanju Cetinja i Budve..

Područje Nacionalnog parka "Lovćen" odlikuje se **plavljenjem pojedinih područja** od povremenih površinskih tokova. Specifičnost karstnih oblika reljefa karstnih polja i vrtača je ta da se u njima nakupljene padavine obično dreniraju preko ponora. Ponekad ponori ne mogu da evakuišu nakupljenu vodu u poljima i vrtačama usled prirodno malih dimenzija u odnosu na veliku količinu padavina pa dolazi do plavljenja navdenih karstnih formacija. U vrtači Blatište preko koje otiču tokovi izvora Ivanovih korita i Ljubinog potoka u periodu velikih voda, povremeno dolazi do plavljenja. Deo Njeguškog polja je takođe u periodu visokih voda pod vodom jer je kapacitet karstnih kanala preko kojih se vrši oticanje vode mali. Plavljenje je povremena pojava i u uvali ispod Uganjskih vrela, kao i u vrtači Obzovice i Brajića vrtači. Uz plavljenje je prisutan i proces odnošenja plodnog zemljišta.

Pored navedenih postojećih problema, potrebno je pomenuti i potencijalnu opasnost od nepridržavanja mera zaštite prilikom realizacije novih infrastrukturnih projekata (žičara Kotor–Lovćen–Cetinje, dvosistemski 400kV dalekovod Lastva Grbaljska–Pljevlja) ali i drugih planiranih objekata i aktivnosti koji mogu imati nepovoljan uticaj na vredna prirodna staništa i vrste Nacionalnog parka "Lovćen".

V OPŠTI I POSEBNI CILJEVI STRATEŠKE PROCENE I IZBOR INDIKATORA

Definisanje opštih ciljeva zaštite životne sredine na području plana zasniva se na usvojenim strateškim dokumentima u hijerarhijski višim planovima od kojih je od ključnog značaja Prostorni plan Crne Gore. Strateški ciljevi zaštite životne sredine predstavljaju faktore očuvanja ekološkog integriteta prostora, odnosno racionalnog korišćenja prirodnih resursa i zaštite životne sredine.

Prilikom izrade planova, većina opštih ciljeva vezana je za planska dokumenta višeg reda i uslove koji oni diktiraju, dok se posebni ciljevi definišu za specifičnost plana, konkretni razmatrani prostor, namenu površina, dominantne delatnosti koje se odvijaju na posmatranom području i dr. Strategija korišćenja, uređenja i zaštite prostora Lovćena ogleda se u očuvanju biodiverziteta prostora, kroz vrednovanje kapaciteta prostora u odnosu na planirane aktivnosti i usklađivanje sa potencijalima i ograničenjima.

Ciljevi se u Izvještaju o strateškoj procjeni određuju zavisno od karakteristike plana, gdje najveći značaj ima lokacija i sadržaj plana. U ovom slučaju prioritet je zaštita prirodnih vrednosti Nacionalnog parka. Na osnovu ciljeva zaštite životne sredine za plan, određivanje i vrednovanje značajnih uticaja plana se sprovodi uz upotrebu odgovarajućih načina vrednovanja i odgovarajuće metodologije.

V.1. Opšti ciljevi strateške procene

Predmetni prostor obuhvata područje izuzetnih prirodnih vrednosti biodiverziteta, predela i geonasleđa, koji su u opštem interesu nauke, obrazovanja, kulture i rekreacije. Stoga je i osnovni cilj strateške procene obezbeđivanje da pitanja životne sredine i prirodnih resursa budu potpuno uzeta u obzir prilikom razvoja planskog područja, radi obezbeđivanja održivog razvoja, racionalnog korišćenja prirodnih resursa, očuvanja prirodnih dobara i unapređenja nivoa zaštite životne sredine.

Prostornim planom Crne Gore i Nacionalnom strategijom održivog razvoja definisani su opšti ciljevi u oblasti zaštite životne sredine – očuvanje kvaliteta životne sredine, kao i očuvanje i unapređenje prirodnih vrednosti, posebnosti prostora, kulturne i prirodne baštine Crne Gore. *Opšti ciljevi zaštite životne sredine na području PPPN* proističu iz opštih ciljeva zaštite životne sredine definisanih Zakonom o životnoj sredini:

- očuvanje i zaštita zdravlja ljudi, celovitosti, raznovrsnosti i kvaliteta ekosistema, genofonda životinjskih i biljnih vrsta, plodnosti zemljišta, prirodnih lepota i prostornih vrednosti, kulturne baštine i dobara koje je stvorio čovek;
- obezbeđenje uslova za ograničeno, razumno i održivo gazdovanje živom i neživom prirodom, očuvanje ekološke stabilnosti prirode, količine i kvaliteta prirodnih bogatstava i sprečavanje opasnosti i rizika po životnu sredinu.

Vodeći se premisama održivog razvoja i smernicama definisanim IUCN kategorizacijom, na području NP "Lovćen" definišu se sledeći ciljevi:

- Zaštita prirode i kulturno-istorijskih vrednosti kao primarni cilj;
- Održavanje prirodnih procesa sa kontrolisanim uticajem ljudskih aktivnosti na prirodno okruženje;
- Zaštita biodiverziteta i unapređenje predeonih raznovrsnosti Parka;
- Posebna pažnja se mora dati zaštiti i unapređenju šumskih ekosistema;
- Izrada i održavanje baze raspoloživih podataka o stanju flore i faune u Nacionalnom parku, unapređujući ih novim saznanjima iz ovog domena istraživanja;
- Podsticati naučno-istraživački rad na prostoru Parka;
- Uređivati turističku infrastrukturu Parka;
- Edukacija lokalnog stanovništva i posetioca o prirodnim i kulturno-istorijskim vrednostima Parka;
- Efikasna promocija NP Lovćen u zemlji i inostranstvu;
- Održavanje ambijentalne higijene na visokom nivou;
- Sanacija vodoizvorišta Ivanova korita; i
- Unapređenje saradnje sa korisnicima prostora Parka, lokalnim strukturama i NVO sektorom.

U kontekstu navedenih konstatacija potrebno je napraviti pažljiv odabir relevantnih ciljeva strateške procene jer će u odnosu na njih biti sproveden postupak višekriterijumske evaluacije planskih rešenja.

Opšti i posebni ciljevi strateške procene definišu se na osnovu zahteva i ciljeva u pogledu zaštite životne sredine u drugim planovima i programima, ciljeva zaštite životne sredine utvrđenih na nacionalnom i međunarodnom nivou, prikupljenih podataka o stanju životne sredine i značajnih pitanja, problema i predloga u pogledu zaštite životne sredine u planu ili programu.

Opšti ciljevi strateške procene su:

- ✓ zaštita i očuvanje kvaliteta vazduha;
- ✓ zaštita od buke;
- ✓ zaštita i održivo upravljanje vodnim resursima;
- ✓ zaštita i korišćenje šumskog i poljoprivrednog zemljišta;
- ✓ održivo upravljanje otpadom;
- ✓ zaštita i očuvanje prirodnih dobara, biodiverziteta i unapređenje predela;
- ✓ zaštita i očuvanje kulturno-istorijske baštine;
- ✓ obezbeđivanje standarda građenja i komunalnog opremanja u skladu sa principima zaštite životne sredine, uz adekvatnu zemljišnu politiku i ukupno podizanje kvaliteta prostora, a posebno naselja;
- ✓ zaustavljanje negativnih demografskih tendencija;
- ✓ razvoj infrastrukturnih sistema u planskom području;
- ✓ informisanje i obuka stanovništva za zaštitu životne sredine.

V.2. Posebni ciljevi strateške procene uticaja na životnu sredinu

Posebni ciljevi zaštite životne sredine planskog područja utvrđuju se na osnovu analize stanja životne sredine i značajnih pitanja, problema, ograničenja i potencijala planskog područja, kao i prioriteta za rešavanje ekoloških problema, a u skladu su sa opštim ciljevima i načelima zaštite životne sredine. Posebni ciljevi strateške procene predstavljaju razradu opštih ciljeva i definisani su na osnovu sagledanih problema i zahteva za zaštitu životne sredine na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Uvažavajući nalaze iz analitičko-dokumentacione osnove plana, preporuke i smernice iz državnih planova i strategija, važeće zakonske regulative i evropske direktive, određeni su sledeći ciljevi zaštite životne sredine od značaja za područje NP Lovćen:

1. *Biološka raznolikost, fauna i flora, i zaštićena područja*
 - Zaštita biodiverziteta kao celine, a posebno komponenti specijskog biodiverziteta koji imaju konzervacijsku vrednost,
 - Stabilnost i trajnost ekosistema
2. *Šumska vegetacija*
 - Očuvati postojeću vegetaciju,
 - Unaprediti stanišne i sastojinske karakteristike
 - Minimalizovati uticaj erozionih procesa i požara
3. *Očuvanje kvaliteta voda, zemljišta i vazduha*
 - eliminisati ili ograničiti zagađenje voda, zemljišta i vazduha do nivoa koji neće ugroziti prirodne osobine i onemogućiti njihovo korišćenje u skladu s namenom

Posebni ciljevi SPU predstavljaju konkretan, delom i kvantifikovan iskaz i razradu formuliranih opštih ciljeva SPU dat u obliku smernica za promenu i akcija kojima će se te promene izvesti. Oni treba da obezbede subjektima odlučivanja i upravi Nacionalnog parka jasnu i merodavnu sliku o suštinskom odgovorima na pitanje: da li prostorni plan doprinosi ciljevima zaštite životne sredine ili je u konfliktu sa njima.

Posebni ciljevi strateške procene

Red br.	OBLASTI I CILJEVI STRATEŠKE PROCENE
	ZAŠTITA I OČUVANJE KVALITETA VAZDUHA
1.	Smanjiti nivo emisije štetnih materija u vazduh
	ZAŠTITA OD BUKE
2.	Smanjiti izloženost stanovništva povišenim nivoima buke
	UPRAVLJANJE VODAMA
3.	Razvoj organizovanog vodosnabdevanja
4.	Očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda
5.	Smanjiti rizik od poplava
	ZAŠTITA I KORIŠĆENJE ŠUMA I ZEMLJIŠTA
6.	Očuvati poljoprivredno zemljište
7.	Očuvanje površina pod livadama i pašnjacima
8.	Održivo upravljanje šumskim resursima
9.	Zaštita od prirodnih hazarda ¹⁸
	UPRAVLJANJE OTPADOM
10.	Održivo upravljanje otpadom
	OČUVANJE PRIRODNIH DOBARA, BIODIVERZITETA I UNAPREĐENJE PREDELA
11.	Očuvati biodiverzitet – izbeći nepovratne gubitke
12.	Izbeći oštećenje zaštićenih i značajnih prirodnih dobara
13.	Rekultivacija degradiranih površina
	ZAŠTITA KULTURNO-ISTORIJSKE BAŠTINE
14.	Očuvanje kulturnih dobara
	NASELJA I STANOVNIŠTVO
15.	Podizanje kvaliteta datog prostora
16.	Očuvanje naseljenosti – zaustavljanje iseljavanja
17.	Rast zaposlenosti
	INFRASTRUKTURNI SISTEMI (ISS)
18.	Unaprediti i razviti infrastrukturu
	INFORMISANJE I OBUKA STANOVNIŠTVA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE
19.	Unaprediti informisanje javnosti po pitanjima životne sredine

¹⁸ Pod prirodnim hazardima podrazumevaju se: poplave, erozija, seizmička aktivnost i druge prirodne pojave.

Na osnovu definisanih posebnih ciljeva vrši se izbor odgovarajućih indikatora koji će se koristiti u izradi strateške procene uticaja na životnu sredinu. Indikatori stanja životne sredine predstavljaju veoma bitan segment u okviru izrade ekoloških studija i planskih dokumenata. Indikatori su veoma prikladni za merenje i ocenjivanje planskih rešenja sa stanovišta mogućih šteta u životnoj sredini kao i za utvrđivanje koje nepovoljne uticaje treba smanjiti ili eliminisati. Svrha njihovog korišćenja je u usmeravanju planskih rešenja ka ostvarenju ciljeva koji se postavljaju.

V.3. Izbor indikatora

Pokazatelji (indikatori) upravljanja životnom sredinom predstavljaju veoma bitan segment u okviru izrade prostornog plana i jedan nivo u okviru kompleksnog prostornog informacionog sistema. Indikatori predstavljaju jedan od instrumenata za sistematsko identifikovanje, ocenjivanje i praćenje stanja, razvoja i uslova sredine i sagledavanje posledica. Oni su sredstvo za praćenje izvesne promenljive vrednosti u prošlosti i sadašnjosti, a neophodni su kao ulazni podaci za svako planiranje.

Planiranje je ključna karika u sistemu upravljanja promenama u životnoj sredini, a početni i najvažniji korak u procesu planiranja je formiranje baze podataka (informacione osnove) radi identifikacije te iste sredine. Na osnovu identifikovanog stanja u mogućnosti smo da preduzmemo adekvatne mere u planskom procesu u cilju efikasne zaštite životne sredine. Sastavni deo informacionog sistema predstavljaju pokazatelji.

S obzirom na stalan nedostatak podataka o životnoj sredini, veoma je teško izvršiti kvalitetnu analizu stanja životne sredine. Informacioni sistem o životnoj sredini, ali ni o prostoru, nije na odgovarajućem nivou koji bi obezbedio sve relevantne podatke za istraživanje promena u prostoru. Pored toga, nisu razrađeni sistemi pokazatelja životne sredine primereni potrebama prostornog planiranja, kao ni metodologija njihovog korišćenja pri izradi i sprovođenju prostornih planova.

Pokazatelji održivosti predstavljaju sve popularnije sredstvo za definisanje politike i praćenje napretka na planu održivog razvoja. Potreba za definisanjem pokazatelja održivosti jasno je izražena u Agendi 21, a preuzela ju je Komisija UN za održivi razvoj. Pokazatelji održivog razvoja su potrebni kako bi se utvrdila kretanja koja ukazuju na približavanje ili udaljavanje od održivosti, kao i da bi se postavili ciljevi radi unapređenja opšteg blagostanja. Nemoguće je međutim govoriti o pokazateljima i kriterijumima održivosti ukoliko se prethodno ne definiše šta održivi razvoj podrazumeva i koji su njegovi osnovni principi.

Za uspešnu izradu Strateške procene uticaja izuzetno je važno kvalitetno definisati ciljeve i indikatore životne sredine, odnosno održivog razvoja. U okviru Strateške procene uticaja izbor indikatora će se izvršiti iz "Osnovnog seta UN indikatora održivog razvoja"¹⁹.

¹⁹ Za izradu indikatora koristiće se metodologija Ujedinjenih nacija Odeljenja za ekonomske i socijalne poslove (United Nations Department of Economic and Social Affairs) objavljena na Internet adresi (URL: www.un.org/esa/sustdev/indisd/indisd-mg2001.pdf).

Ovaj set indikatora zasnovan je na konceptu "uzrok-posledica-odgovor". Indikatori "uzroka" označavaju ljudske aktivnosti, procese i odnose koji utiču na životnu sredinu, indikatori "posledica" označavaju stanje životne sredine, dok indikatori "odgovora" definišu političke opcije i ostale reakcije u cilju promena "posledica" po životnu sredinu. Set indikatora u potpunosti odražava principe i ciljeve održivog razvoja.

Na osnovu definisanih posebnih ciljeva, vrši se izbor odgovarajućih indikatora koji će se koristiti u izradi strateške procene. Svrha njihovog korišćenja je u usmeravanju planskih rešenja ka ostvarenju ciljeva koji se postavljaju. Veoma su prikladni za merenje i ocenjivanje planskih rešenja sa stanovišta mogućih šteta u životnoj sredini i za utvrđivanje koje nepovoljne uticaje treba smanjiti ili eliminisati. Predstavljaju jedan od instrumenata za sistematsko identifikovanje, ocenjivanje i praćenje stanja, razvoja i uslova sredine i sagledavanje posledica. Oni su sredstvo za praćenje izvesne promenljive vrednosti u prošlosti i sadašnjosti, a neophodni su kao ulazni podaci za svako planiranje.

Imajući u vidu *prostorni obuhvat plana, planirane namene površina, postojeće stanje životne sredine u planskom području i definisane posebne ciljeve SPU*, izvršen je izbor indikatora u odnosu na koje će biti vršena strateška procena uticaja predmetnog plana na životnu sredinu. Prilikom definisanja indikatora obrađivači SPU su se oslonili na indikatore UN za održivi razvoj i na elementarne ekološke indikatore koji se mogu uzeti u obzir u odnosu na postojeće stanje životne sredine i karakter plana i planiranih aktivnosti.

Dole navedeni izbor indikatora u skladu je sa planiranim aktivnostima na području plana i njihovim mogućim uticajima na kvalitet životne sredine i poslužiće za evaluaciju planskih rešenja.

Posebni ciljevi SPU i indikatori

Br.	POSEBNI CILJEVI SPU	INDIKATORI
1	Smanjiti nivo emisije štetnih materija u vazduh	Emisije čestica prašine, SO ₂ , i čađi
2	Smanjiti izloženost stanovništva povišenim nivoima buke	Broj stambenih objekata u zoni povišene buke
3	Razvoj organizovanog vodosnabdevanja	Povećanje kapaciteta za vodosnabdevanje
4	Očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda	Petodnevna biološka potrošnja kiseonika BPK ₅
5	Smanjiti rizik od poplava	% smanjenja površina zemljišta ugroženih poplavama
6	Očuvati obradivo poljoprivredno zemljište	Promena površina obradivog zemljišta (%)
7	Očuvanje površina pod livadama i pašnjacima	Promena površina pod livadama i pašnjacima (%)
8	Unapređenje stanja šuma i povećanje površine pod šumom	Promena površina šumskog zemljišta
9	Zaustaviti proces erozije	Smanjenje površine zemljišta obuhvaćenog erozijom (%)
10	Uvođenje sistema prikupljanja, tretmana i odlaganja komunalnog otpada	% domaćinstava uključenih u sistem % otpada koji se deponuje

11	Očuvati biodiverzitet – izbeći nepovratne gubitke	% izgubljenih vrsta u odnosu na region
12	Izbeći oštećenje zaštićenih i značajnih prirodnih dobara	Broj i površina oštećenih zaštićenih i značajnih prirodnih dobara
13	Zaštita predela	Broj intervencija koji mogu uticati na predeo
14	Očuvati zaštićena i nezaštićena kulturna dobra	Broj i značaj ugroženih objekata kulturnog nasleđa
15	Podizanje kvaliteta datog prostora	Opremanje lokacije (komunalna i saobraćajna infrastruktura, objekti društvenog standarda)
16	Očuvanje naseljenosti – zaustavljanje iseljavanja	% smanjenja stanovnika
17	Rast zaposlenosti	% zaposlenih i nezaposlenih
18	Unaprediti i razviti infrastrukturu	Broj i kvalitet novih elemenata infrastrukture
19	Unaprediti informisanje javnosti po pitanjima životne sredine	Broj informacija o životnoj sredini

Vrlo je važno napomenuti da su navedeni indikatori definisani u kontekstu realizacije planskih, a ne tehnoloških rešenja. Tome nas uče iskustva razvijenih zemalja koje imaju zavidno iskustvo u izradi strateških procena uticaja na životnu sredinu. U ovom trenutku potrebno je osloniti se na strana iskustva koja definišu osnovne razlike između SPU (SEA) i PU (EIA). SPU moraju biti planski orijentisane i moraju razmatrati planska rešenja kao osnov za realizaciju ciljeva održivog razvoja i zaštite životne sredine. Upravo na ovakvom shvatanju SPU bazirana je i predmetna SPU. Za razliku od SPU, PU moraju biti tehnološki orijentisane sa ciljem da definišu mere zaštite prilikom izrade glavnih projekata (a ne planova) kako bi se određeni negativni uticaji sveli u zakonski definisane okvire (GVI, GVE i sl.). Takav pristup nije korišćen prilikom izrade ove SPU.

VI PROCENA MOGUĆIH UTICAJA PLANSKIH REŠENJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Kod izrade Izveštaja o strateškoj procjeni, potrebno je izabrati takve mere vrednovanja i takve metode određivanja i vrednovanja uticaja plana, kakvim se mogu u što većoj meri odrediti svi značajni uticaji Plana na ostvarivanje ciljeva zaštite, kao i da su ti uticaji odgovarajuće vrednovani.

Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br.80/05) ne određuje metodologiju određivanja i vrednovanja uticaja Plana na životnu sredinu. Obradivač SPU se opredelio za metodologiju Britanskog ministarstva zaštite životne sredine, koja je pojednostavljena u određenim delovima, u kombinaciji sa iskustvima iz Srbije na izradi Strateških procena uticaja za slične planove područja posebne namene.

Cilj izrade strateške procene uticaja predmetnog plana na životnu sredinu je sagledavanje mogućih negativnih uticaja na kvalitet životne sredine i predviđenih mera za njihovo smanjenje, odnosno dovođenje u prihvatljive okvire ne stvarajući konflikte u prostoru i vodeći računa o kapacitetu životne sredine na posmatranom prostoru. Da bi se postavljeni ciljevi ostvarili, potrebno je sagledati Planom predviđene aktivnosti i mere za smanjenje potencijalno negativnih uticaja.

U strateškoj proceni, akcenat je stavljen na analizu planskih rešenja koja imaju direktne implikacije na životnu sredinu. U tom kontekstu, u Izveštaju se analiziraju mogući uticaji planiranih aktivnosti na životnu sredinu koji će se vrednovati u odnosu na definisane indikatore. U smislu smanjivanja i eliminisanja mogućih promena i negativnih uticaja na životnu sredinu neophodno je poštovanje osnovnih načela zaštite životne sredine i osnovnih načela u planiranju i ostvarivanju planskih rešenja a koja se odnose na zaštitu resursa, prirodnih i kulturnih vrednosti i uređenje prostora obuhvaćenog Prostornim planom posebne namene.

Sve namene u prostoru na području obuhvata PPPN-a, delatnosti i razvojni procesi, postojeći potencijali i ograničenja, manifestuju se određenim uticajima na okruženje, mogu uticati na kvalitet životne sredine i dovesti u stanje ugroženosti i degradacije životne sredine. S obzirom na to da se radi o prostoru na čijim će pojedinim delovima aktivnosti biti intenzivnije, u ostvarivanju sistema zaštite životne sredine nadležni organi, pravna i fizička lica moraju biti odgovorna za svaku aktivnost kojom menjaju ili mogu promeniti stanje i uslove u prirodnoj i životnoj sredini.

VI.1. Prikaz procenjenih uticaja varijantnih rešenja

Varijantna rešenja plana predstavljaju različite racionalne načine sredstva i mere realizacije ciljeva plana u pojedinim sektorima razvoja, kroz razmatranje mogućnosti korišćenja određenog prostora za specifične namene i aktivnosti.

Ukupni efekti PPPN-a, pa i uticaji na životnu sredinu, mogu se utvrditi samo poređenjem sa postojećim stanjem, sa ciljevima i rešenjima plana. Ograničavajući se u tom kontekstu na pozitivne i negativne efekte koje bi imalo donošenje ili nedonošenje predmetnog plana, strateška procena će se baviti razradom obe varijante.

U tom kontekstu, u okviru strateške procene uticaja na životnu sredinu izvršena je komparacija varijantnih rešenja koje se odnose na dve varijante:

1. varijanta po kojoj se plan ne bi usvojio i implementirao, i
2. varijanta po kojoj bi se plan usvojio i implementirao.

Procena uticaja u odnosu na ciljeve strateške procene uticaja u varijanti **da se plan ne primeni**

Ciljevi strateške procene

1 Smanjiti nivo emisije štetnih materija u vazduh 2 Smanjiti izloženost stanovništva povišenim nivoima buke 3 Razvoj organizovanog vodosnabdevanja 4 Očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda 5 Smanjiti rizik od poplava 6 Očuvati obradivo poljoprivredno zemljište 7 Očuvanje površina pod livadama i pašnjacima 8 Unapređenje stanja šuma i povećanje površine pod šumom 9 Zaustaviti procese erozije 10 Uvođenje sistema prikupljanja, tretmana i odlaganja komunalnog otpada	11 Očuvati biodiverzitet – izbeći nepovratne gubitke 12 Izbeći oštećenje zaštićenih i značajnih prirodnih dobara 13 Zaštita predela 14 Očuvati zaštićena i nezaštićena kulturna dobra 15 Podizanje kvaliteta datog prostora 16 Očuvanje naseljenosti – zaustavljanje iseljavanja 17 Rast zaposlenosti 18 Unaprediti i razviti infrastrukturu 19 Unaprediti informisanje javnosti po pitanjima životne sredine

Sektor plana	Scenario razvoja	Ciljevi strateške procene uticaja																		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Stanovništvo	Nastavak postojećeg trenda koje podrazumevaju povećanje negativnih demografskih tendencija i odumiranje ionako demografski osiromašenih naselja na planskom području.	0	0	0	0	0	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0	0
Zaštita prirode, kulturnog predjela i graditeljske baštine	Neadekvatna zaštita prirodne sredine, kulturnog predela i graditeljske baštine sa svim reperkusijama i implikacijama na postojeće stanje i neizvesne trendove razvoja i budućnosti.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	-	-	-	0	0	0	-
Turizam	Neiskorišćenost turističkih potencijala, nerazvijena turistička i saobraćajna infrastruktura i marketing.	0	0	-	0	0	0	0	-	0	-	0	0	-	-	-	-	-	-	-
Šumarstvo	Nedovoljna zaštita šumskih resursa pre svega zbog bespravne seče šuma. Ne postoje uslovi za očuvanje i razvoj šumskog fonda i šumske privrede.	0	0	0	0	0	0	0	-	-	0	-	-	-	0	-	0	0	0	0
Poljoprivreda	Ne postoje uslovi za razvoj poljoprivredne proizvodnje kao dopunske privredne aktivnosti i dalje napuštanje katuna.	0	0	0	0	0	-	-	0	-	0	0	-	-	0	0	-	-	0	0

Sektor plana	Scenario razvoja	Ciljevi strateške procene uticaja																		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Saobraćaj	Nedovoljno razvijena putna mreža kao osnov za razvoj planskog područja. Loša dostupnost i slaba povezanost sadržajima.	-	-	0	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	0	-	0
Infrastruktura	Veoma izraženi problemi u vodosnabdijevanju ostaju nerešeni. Neadekvatan tretman otpadnih i atmosferskih voda. Neadekvatno upravljanje komunalnim čvrstim otpadom. Neadekvatan razvoj i pokrivenost telekomunikacionom infrastrukturom	0	0	-	-	-	0	0	0	-	-	-	-	0	0	-	0	0	-	0
Elektroenergetska infrastruktura	Nepostojanje detaljnije planske razrade i sprovođenja mjera za postavljanje dalekovoda uz minimalne negativne uticaje na kvalitet prostora Na cionalnog parka. Neadekvatan razvoj elektroenergetske infrastrukture potrebne za razvoj područja.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0	-	0
Zaštita životne sredine	Neadekvatn preventivna i plsnaka koncepcija zaštite osnovnih činilaca životne sredine, prirodne sredine i biodiverziteta	-	-	0	-	0	-	-	-	0	0	-	-	-	0	0	0	0	0	-
Zaštita od elementarnih nepogoda	Neadekvatne mere za zaštitu od zemljotresa, snijega, vjetrova, požara, podzemnih voda.	0	0	0	0	-	-	-	0	-	0	-	-	0	-	0	0	0	0	0

- - ukupno pozitivan uticaj
 - ukupno negativan uticaj
0 - nema direktan uticaj, ili nejasan uticaj

Procena uticaja u odnosu na ciljeve strateške procene uticaja u varijanti **primene predloženog plana**

Ciljevi strateške procene

1 Smanjiti nivo emisije štetnih materija u vazduh 2 Smanjiti izloženost stanovništva povišenim nivoima buke 3 Razvoj organizovanog vodosnabdevanja 4 Očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda 5 Smanjiti rizik od poplava 6 Očuvati obradivo poljoprivredno zemljište 7 Očuvanje površina pod livadama i pašnjacima 8 Unapređenje stanja šuma i povećanje površine pod šumom 9 Zaustaviti procese erozije 10 Uvođenje sistema prikupljanja, tretmana i odlaganja komunalnog otpada	11 Očuvati biodiverzitet – izbeći nepovratne gubitke 12 Izbeći oštećenje zaštićenih i značajnih prirodnih dobara 13 Zaštita predela 14 Očuvati zaštićena i nezaštićena kulturna dobra 15 Podizanje kvaliteta datog prostora 16 Očuvanje naseljenosti – zaustavljanje iseljavanja 17 Rast zaposlenosti 18 Unaprediti i razviti infrastrukturu 19 Unaprediti informisanje javnosti po pitanjima životne sredine

Sektor plana	Scenario razvoja	Ciljevi strateške procene uticaja																		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Stanovništvo	Zaustavljanje/usporavanje postojećih negativnih demografskih tendencija.	0	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	0
Zaštita prirode, kulturnog predjela i graditeljske baštine	Definisanje planskih mera unapređenja i zaštite prirodnih dobara, kulturnog predjela i graditeljske baštine. Sprovođenje koncepta zoniranja NP u kontekstu zaštite prirodnih vrednosti i definisanje zaštitnih zona. Tipologija predela. Integralna zaštita graditeljske baštine.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	0	0	0	+
Turizam	Održivi razvoj turizma i turističke supra i infrastrukture u skladu sa prirodnim potencijalima i ograničenjima. Struktuiranje ponude NP.	0	0	+	0	0	0	0	+	0	+	0	0	+	+	+	+	+	+	+
Šumarstvo	Očuvanje i uvećanje stepena šumovitosti. Racionalno / održivo gazdovanje i upravljanje šumama. Sprečavanje bespravne i prekomerne seče šuma i sprovođenje mera zaštite od požara.	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	+	+	+	0	+	0	0	0	0

Sektor plana	Scenario razvoja	Ciljevi strateške procene uticaja																		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poljoprivreda	Razvoj poljoprivrede uz uvažavanje raspoloživih resursa s akcentom na očuvanje katuna.	0	0	0	0	0	+	+	0	+	0	0	+	+	0	0	+	+	0	0
Saobraćaj	Razvoj saobraćajne infrastrukture kao osnove za razvoj planskog područja i izgradnja dve žičare.	0	+	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	+	0
Infrastruktura	Rešavanje problema vodosnabdijevanja izgradnjom mini akumulacija uz sprovođenje programa zaštite oskudnih vodnih resursa-	0	0	+	+	+	0	0	0	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	0
Elektroenergetska infrastruktura	Definisanje planskih mera i smernica za realizaciju projekta dalekovoda na način koji će na efikasan način štiti prirodne resurse i predeone i ambijentalne vrednosti planskog područja.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	0	0	+	0
Zaštita životne sredine	Efikasna zaštita osnovnih činilaca životne sredine, prirodne sredine, biodiverziteta, odnosno flore i faune na planskom području pod uslovom da se implementiraju sve definisane planske i tehničko-tehnološke mere zaštite životne sredine.	+	+	0	+	0	+	+	+	0	0	+	+	+	0	0	0	0	0	+
Zaštita od elementarnih nepogoda	Aдекватna zaštita od seizmičkih aktivnosti, snijega, vjetrova, požara, podzemnih voda, sprovođenjem definisanih mjera zaštite.	0	0	0	0	+	+	+	0	+	0	+	+	0	+	0	0	0	0	0

 – ukupno pozitivan uticaj

 – ukupno negativan uticaj

0 – nema direktan uticaj, ili nejasan uticaj

Mogući pozitivni i negativni efekti varijanti plana na životnu sredinu pokazuju sledeće:

1. U varijanti da se prostorni plan ne donese i da se razvoj nastavi u skladu sa postojećim tendencijama razvoja mogu se očekivati samo negativni efekti kod svakog sektora i nijedan pozitivan efekat u odnosu na definisane ciljeve strateške procene uticaja.
2. U varijanti da se prostorni plan usvoji i implementira mogu se očekivati brojni pozitivni efekti u svakom sektoru, koji otklanjaju većinu negativnih tendencija u razvoju planskog područja ukoliko se plan ne bi implementirao. U ovoj varijanti mogu se očekivati i pojedinačni negativni efekti u određenim sektorima plana, a koji su neizbežna cena društveno-ekonomskog razvoja ovog područja. To su sledeći efekti:
 - razvoj saobraćajne infrastrukture, pre svega drumske, ali i izgradnja dve planirane žičare,
 - u pojasevima neposredno uz saobraćajnu infrastrukturu moguće je povremeno prekoračenje graničnih vrednosti zagađenosti vazduha,
 - u pojasevima neposredno uz saobraćajnu infrastrukturu moguće je povremeno prekoračenje graničnih vrednosti nivoa buke, itd,
 - moguć je uticaj na predeone karakteristike na trasi planiranog dalekovoda.

Važno je napomenuti da su, kada je reč o potencijalno negativnim efektima PPPN-a, pogoršanja stanja vrlo mala i u prostornom smislu i po intenzitetu, s obzirom da planirane aktivnosti nisu zagađujuće u meri koja može značajno opteretiti kapacitet prostora.

S druge strane, poboljšanja koja se mogu očekivati realizacijom planskih postavki imaju pozitivan efekat u širem kontekstu koji prevazilazi lokalne okvire i granice plana, pogotovo u ekonomskom i socijalnom smislu.

Na osnovu iznetog može se zaključiti da je varijanta donošenja predloženog plana znatno povoljnija u odnosu na varijantu da se plan ne donese.

VI.2. Evaluacija karakteristika i značaja uticaja planskih rešenja

U nastavku strateške procene uticaja izvršena je evaluacija značaja, prostornih razmera i verovatnoće uticaja planskih rešenja na životnu sredinu.

Različite vrste uticaja mogu se definisati kao:

1. *Neposredan uticaj* koji se utvrđuje ako se planom predviđa djelovanje u životnoj sredini, koji ima neposredan uticaj na izabrane indikatore stanja životne sredine na teritoriji plana.
2. *Daljinski uticaj* koji se utvrđuje ako se sa planom predviđa djelovanje u životnoj sredini sa uticajima, koji nisu neposredna posledica sprovođenja plana, nego su posledica udaljenog izvornog uticaja ili kao posledica posrednih uticaja.
3. *Kumulativni uticaj* koji se utvrđuje ako se planom predviđa delovanje u životnoj sredini, koji ima nebitan uticaj na izabrane indikatore stanja životne sredine, ali ima zajedno sa ostalim postojećim zahvatima u životnoj sredini ili sa zahvatima koji su tek planirani odnosno u sprovođenju na osnovu drugih planova, velik uticaj na izabrane indikatore stanja životne sredine.
4. *Sinergijski uticaj* koji se utvrđuje ako se sa planom predviđa zahvat u životnu sredinu sa uticajima koji su u cjelini veći od zbira pojedinačnih uticaja.

5. *Stalni uticaj* predstavlja uticaj, koji ostavlja trajne posledice.
 6. *Privremeni uticaj* predstavlja uticaj privremenog karaktera.

Značaj uticaja procenjuje se u odnosu na veličinu (intenzitet) uticaja i prostorne razmere na kojima se može ostvariti uticaj. Uticaji, odnosno efekti, planskih rešenja, prema veličini promena se ocenjuju brojevima od -3 do +3, gde se znak minus odnosi na negativne, a znak plus za pozitivne promene. Ovaj sistem vrednovanja primenjuje se kako na pojedinačne indikatore uticaja, tako i na srodne kategorije preko zbirnih indikatora.

Kriterijumi za ocenjivanje veličine uticaja

Veličina uticaja	Oznaka	Opis
Kritičan	- 3	Preopterećuje kapacitet prostora
Veći	- 2	U većoj meri narušava životnu sredinu
Manji	- 1	U manjoj meri narušava životnu sredinu
Nema uticaja	0	Nema uticaja na životnu sredinu
Pozitivan	+ 1	Manje pozitivne promene u životnoj sredini
Povoljan	+ 2	Povoljne promene kvaliteta životne sredine
Vrlo povoljan	+ 3	Promene bitno poboljšavaju kvalitet života

U donjoj tabeli prikazani su kriterijumi za vrednovanje prostornih razmera mogućih uticaja.

Kriterijumi za vrednovanje prostornih razmera mogućih uticaja

Značaj uticaja	Oznaka	Opis
Nacionalni	N	Moguć uticaj na nacionalnom nivou
NP	NP	Moguć uticaj na području NP
Lokalni	L	Moguć uticaj lokalnog karaktera

Pored toga, dodatni kriterijumi mogu se izvesti prema vremenu trajanja uticaja, odnosno posledica. U tom smislu mogu se definisati privremeni-povremeni (P) i dugotrajni (D) efekti.

Na osnovu svih gore navedenih kriterijuma vrši se evaluacija značaja identifikovanih uticaja za ostvarivanje ciljeva strateške procene.

Usvaja se da su uticaji od strateškog značaja za predmetni plan oni koji imaju jak ili veći (pozitivan ili negativan) efekat na celom području plana ili na višem nivou planiranja, prema kriterijumima iz donje tabele.

Kriterijumi za evaluaciju značaja uticaja

Razmere	Veličina		Oznaka značajnih uticaja
Nacionalni nivo: N	Jak pozitivan uticaj	+3	N+
	Veći pozitivan uticaj	+2	N*
	Jak negativan uticaj	-3	N-
	Veći negativan uticaj	-2	N*
Nacionalni park: NP	Jak pozitivan uticaj	+3	NP+
	Veći pozitivan uticaj	+2	NP*
	Jak negativan uticaj	-3	NP-
	Veći negativan uticaj	-2	NP*

Planska rešenja u PPPN-u obuhvaćena procenom uticaja

SEKTORI PPPN-a	PLANSKA REŠENJA OBUHVAĆENA STRATEŠKOM PROCJENOM UTICAJA
Prirodna sredina, kulturni predeo, graditeljska baština	Zaštita prirodnih vrijednosti
	Povezivanje i aktiviranje vizura
	Smjernice za zaštitu i unaprijeđenje predjela
	Integralna zaštita graditeljske baštine
	Mere zaštite po segmentima
Turizam	Definisanje razvojnih turističkih zona
	Izgradnja Centra za posjetioce
Šumarstvo	Planovi unapređenja i zaštite šumskog fonda
	Smjernice za izvođenje radova
Poljoprivreda	Očuvanje katuna i razvoj katunske privrede
	Očuvanje poljoprivrednih površina
	Proizvodnja prepoznatljivih proizvoda
Saobraćaj	Razvoj, revitalizacija i modernizaciju putne mreže
	Pravila uređenja i izgradnje mreža i objekata saobraćajne infrastrukture
	Izgradnja žičare Cetinje - Ivanova korita - Kuk - Dub
	Izgradnja žičare Majstori - Budva
	Izgradnja turističko – saobraćajnih punktova
Infrastruktura	Planska intervencija za rješavanje problema vodosnabdijevanja
	Odvođenje otpadnih voda
	Odvođenje atmosferskih voda
	Upravljanje čvrstim otpadom
	Razvoj telekomunikacija
Elektroenergetska infrastruktura	Definisanje smernica za izgradnju dalekovoda 400kV
	Razvoj elektro-mreže
	Mjere za energetske efikasnost
Zaštita i unapređenje životne sredine	Zaštita flore, faune i gljiva
	Zaštita šuma
	Zaštita zemljišta, voda i vazduha
	Zaštita karsta
Zaštita od elementarnih nepogoda	Inženjerske mjere za smanjenje seizmičkog rizika
	Mjere zaštite od snijega
	Mjere zaštite od vjetrova
	Mjere zaštite od požara
	Mjere zaštite od podzemnih voda
Druge planske mjere zaštite	Uslovi zaštite, uređenja i korišćenja prostora
	Urbanističko-tehnički uslovi izgradnje žičare Dub – Cetinje

Procena uticaja planskih rešenja na životnu sredinu i elemente održivog razvoja

Ciljevi SPU

1 Smanjiti nivo emisije štetnih materija u vazduh 2 Smanjiti izloženost stanovništva povišenim nivoima buke 3 Razvoj organizovanog vodosnabdevanja 4 Očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda 5 Smanjiti rizik od poplava 6 Očuvati obradivo poljoprivredno zemljište 7 Očuvanje površina pod livadama i pašnjacima 8 Unapređenje stanja šuma i povećanje površine pod šumom 9 Zaustaviti procese erozije 10 Uvođenje sistema prikupljanja, tretmana i odlaganja komunalnog otpada	11 Očuvati biodiverzitet – izbeći nepovratne gubitke 12 Izbeći oštećenje zaštićenih i značajnih prirodnih dobara 13 Zaštita predela 14 Očuvati zaštićena i nezaštićena kulturna dobra 15 Podizanje kvaliteta datog prostora 16 Očuvanje naseljenosti – zaustavljanje iseljavanja 17 Rast zaposlenosti 18 Unaprediti i razviti infrastrukturu 19 Unaprediti informisanje javnosti po pitanjima životne sredine

Planska rešenja	Ciljevi strateške procene																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Zaštita prirodnih vrijednosti	0	0	+1	+2	0	0	0	+2	0	0	+2	+3	+2	0	+1	0	0	0	0
Povezivanje i aktiviranje vizura	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	0
Smjernice za zaštitu i unaprijeđenje predjela	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+3	0	+1	0	0	0	0
Integralna zaštita graditeljske baštine	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+2	+2	+1	0	0	0
Mere zaštite po segmentima	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	+1	+1	0	0	0
Definisanje razvojnih turističkih zona	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	+2	+3	+1	+1	+1	0
Izgradnja Centra za posjetioce	-1	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+2	+1	+1	+2	+3
Planovi unapređenja i zaštite šumskog fonda	0	0	0	0	0	0	0	+3	+1	0	+3	+3	+2	0	+2	0	0	0	0
Smjernice za izvođenje radova	0	0	0	0	0	0	0	+3	+1	0	+3	+3	+2	0	+2	0	0	0	0
Očuvanje katuna i razvoj katunske privrede	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+2	+2	+1	+1	0	0
Očuvanje poljoprivrednih površina	0	0	0	+1	0	+3	+3	+2	+1	0	+1	+1	+1	0	+1	+1	0	0	0
Proizvodnja prepoznatljivih proizvoda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	+1	+1	0	0
Razvoj, revitalizacija i modernizaciju putne mreže	-1	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	+2	+1	0	+2	0
Pravila uređenja i izgradnje mreža i objekata saobraćajne infrastrukture	+1	+1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	0

Planska rešenja	Ciljevi strateške procene																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Izgradnja žičare Cetinje - Ivanova korita - Kuk - Dub	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	0	0	0	-1	0	+3	0	+1	+2	0
Izgradnja žičare Majstori - Budva	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	0	0	0	-1	0	+3	0	+1	+2	0
Izgradnja turističko – saobraćajnih punktova	-1	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+2	0	0	+2	+3
Planska intervencija za rješavanje problema vodosnabdijevanja	0	0	+2	+2	0	0	0	0	0	0	+2	0	0	0	+2	0	0	+2	0
Odvođenje otpadnih voda	0	0	0	+2	0	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	0	0	+1	0	0	+2	0
Odvođenje atmosferskih voda	0	0	0	+2	0	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	0	0	+1	0	0	+2	0
Upravljanje čvrstim otpadom	0	0	0	+1	0	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	+1	0	+1	0	0	+1	+1
Razvoj telekomunikacija	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	+1	0
Definisanje smernica za izgradnju dalekovoda 400kV	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	0	0	0	-1	0	0	0	0	+3	0
Razvoj elektro-mreže	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	+1	0	0	+2	0
Mjere za energetske efikasnost	+1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	0
Zaštita flore, faune i gljiva	0	0	0	0	0	0	+1	+1	0	0	+2	+2	0	0	+1	0	0	0	0
Zaštita šuma	0	0	0	0	0	0	0	+3	0	0	+2	+2	+2	0	+1	0	0	0	0
Zaštita zemljišta, voda i vazduha	+1	0	0	+1	0	+1	+1	+1	+1	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	0
Zaštita karsta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+2	0	0	+1	0	0	0	+1
Inženjerske mjere za smanjenje seizmičkog rizika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	+1	0	0	0	0
Mjere zaštite od snijega	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	+1	0	0	0	0
Mjere zaštite od vjetra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	0
Mjere zaštite od požara	+1	0	0	0	0	+1	+1	+2	+1	0	+2	+2	+1	+1	+1	0	0	0	0
Mjere zaštite od podzemnih voda	0	0	0	0	+1	0	0	0	+1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uslovi zaštite, uređenja i korišćenja prostora	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	+2	+1	+2	+1	0	0	0	0
Urb.-teh. uslovi izgradnje žičare Dub – Cetinje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	+2	0	+2	0	0	+2	0

* - kriterijumi prema tabelama za evaluaciju veličine uticaja planskih rešenja

Procena strateški značajnih uticaja planskih rešenja na životnu sredinu i elemente održivog razvoja

Ciljevi SPU

1 Smanjiti nivo emisije štetnih materija u vazduh 2 Smanjiti izloženost stanovništva povišenim nivoima buke 3 Razvoj organizovanog vodosnabdevanja 4 Očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda 5 Smanjiti rizik od poplava 6 Očuvati obradivo poljoprivredno zemljište 7 Očuvanje površina pod livadama i pašnjacima 8 Unapređenje stanja šuma i povećanje površine pod šumom 9 Zaustaviti procese erozije 10 Uvođenje sistema prikupljanja, tretmana i odlaganja komunalnog otpada	11 Očuvati biodiverzitet – izbeći nepovratne gubitke 12 Izbeći oštećenje zaštićenih i značajnih prirodnih dobara 13 Zaštita predela 14 Očuvati zaštićena i nezaštićena kulturna dobra 15 Podizanje kvaliteta datog prostora 16 Očuvanje naseljenosti – zaustavljanje iseljavanja 17 Rast zaposlenosti 18 Unaprediti i razviti infrastrukturu 19 Unaprediti informisanje javnosti po pitanjima životne sredine

Planska rešenja	Ciljevi strateške procene																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Zaštita prirodnih vrijednosti			/	NP*				NP*			NP*	NP+	NP*		/				
Povezivanje i aktiviranje vizura															/				
Smjernice za zaštitu i unaprijeđenje predjela													NP+		/				
Integralna zaštita graditeljske baštine														NP*	+2	/			
Mere zaštite po segmentima														/	/	/			
Definisanje razvojnih turističkih zona												/		NP*	NP+	/	/	/	
Izgradnja Centra za posjetioce	/	/													NP*	/	/	NP*	NP+
Planovi unapređenja i zaštite šumskog fonda								NP+	/		NP+	NP+	NP*		NP*				
Smjernice za izvođenje radova								NP+	/		NP+	+3	NP*		NP*				
Očuvanje katuna i razvoj katunske privrede														NP*	NP*	/	/		
Očuvanje poljoprivrednih površina				/		+3	+3	+2	/		/	/	/		/	/			
Proizvodnja prepoznatljivih proizvoda															/	/	/		
Razvoj, revitalizacija i modernizaciju putne mreže	/	/											/		NP*	/		NP*	
Pravila uređenja/izgradnje mreža i objekata saobraćajne infrastruk.	/	/													/				

Planska rešenja	Ciljevi strateške procene																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Izgradnja žičare Cetinje - Ivanova korita - Kuk - Dub								/					/		NP+		/	NP*	
Izgradnja žičare Majstori - Budva								/					/		NP+		/	NP*	
Izgradnja turističko – saobraćajnih punktova	/	/													NP*			NP*	NP+
Planska intervencija za rješavanje problema vodosnabdijevanja			NP*	NP*							+2				NP*			NP*	
Odvođenje otpadnih voda				NP*		/	/			/	/	/			/			NP*	
Odvođenje atmosferskih voda				NP*		/	/			/	/	/			/			NP*	
Upravljanje čvrstim otpadom				/		/	/			/	/	/	/		/			/	/
Razvoj telekomunikacija															/			/	
Definisanje smernica za izgradnju dalekovoda 400kV								/					/					N+	
Razvoj elektro-mreže													/		/			NP*	
Mjere za energetska efikasnost	/														/				
Zaštita flore, faune i gljiva							/	/			+2	+2			/				
Zaštita šuma								NP+			NP*	+2	NP*		/				
Zaštita zemljišta, voda i vazduha	/			/		/	/	/	/						/				
Zaštita karsta												NP*			/				/
Inženjerske mjere za smanjenje seizmičkog rizika														/	/				
Mjere zaštite od snijega														/	/				
Mjere zaštite od vjetra															/				
Mjere zaštite od požara	/					/	/	NP*	/		NP*	NP*	/	/	/				
Mjere zaštite od podzemnih voda					/			NP*	/										
Uslovi zaštite, uređenja i korišćenja prostora											/	NP*	/	NP*	/				
Urb.-teh. uslovi izgradnje žičare Dub – Cetinje												/	+2		NP*			NP*	

* - kriterijumi prema tabelama za evaluaciju veličine uticaja planskih rešenja

Identifikacija i evaluacija strateški značajnih uticaja planskih rešenja na životnu sredinu

Plansko rešenje	Strateški uticaji na ciljeve SPU	Obrazloženje	Dr. manji uticaji
PRIRODNA SREDINA, KULTURNI PREDEO, GRADITELJSKA BAŠTINA			
Zaštita prirodnih vrijednosti	4, 8, 11, 12, 13	Definisane planske mere i smjernice za zaštitu prirodne sredine, predela i kulturne baštine ostvariće u tim segmentima jake direktne i indirektne pozitivne uticaje na čitavom planskom području, posebno u kontekstu zaštite oskudnih vodnih resursa, šuma i šumskog zemljišta i sveukupno će uticati na podizanje kvaliteta prostora na području Nacionalnog parka	ne
Smjernice za zaštitu i unaprijeđenje predjela	13		ne
Integralna zaštita graditeljske baštine	14		15
TURIZAM			
Definisanje razvojnih turističkih zona	14, 15	Očekuju se jaki pozitivni uticaji na čitavom planskom području u kontekstu zaštite prostora, njegove promocije, podizanja kvaliteta prostora i unapređenja infrastrukture i turističkog marketinga.	ne
Izgradnja Centra za posjetioce	15, 18, 19		ne
ŠUMARSTVO			
Planovi unapređenja i zaštite šumskog fonda	8, 11, 12, 13, 15	Izvesni su jaki pozitivni uticaji na očuvanje šuma i šumskog zemljišta i posredno na podizanje kvaliteta prostora i očuvanje predela.	ne
Smjernice za izvođenje radova	8, 11, 13, 15		12
POLJOPRIVREDA			
Očuvanje katuna i razvoj katunske privrede	14, 15	Jaki pozitivni uticaji na čitavom području Nacionalnog parka na očuvanje kulturne baštine i tradicionalnog graditeljstva i indirektno na podizanje ukupnog kvaliteta prostora.	ne
SAOBRAĆAJ			
Razvoj, revitalizacija i modernizacija putne mreže	15, 18	Implementacija planskih rešenja impliciraće značajne pozitivne uticaje na čitavom planskom području koji se ogledaju u podizanju kvaliteta prostora, njegovoj boljoj dostupnosti i razvoju infrastrukture kao preduslovu za budući razvoj Nacionalnog parka i turizma. Mogući su i određeni negativni efekti na kvalitet vazduha i predeone karakteristike područja. Ovi uticaji su međutim lokalnog karaktera, odnosno nisu ocenjeni kao strateški značajni.	ne
Izgradnja žičare Cetinje-Ivanova korita-Kuk-Dub	15, 18		ne
Izgradnja žičare Majstori - Budva	15, 18		ne
Izgradnja turističko – saobraćajnih punktova	15, 18, 19		ne

Plansko rešenje	Strateški uticaji na ciljeve SPU	Obrazloženje	Dr. manji uticaji
INFRASTRUKTURA			
Planska intervencija za rješavanje problema vodosnabdijevanja	3, 4, 15, 18	Očekuju se pozitivni uticaji u kontekstu očuvanja oskudnih postojećih vodnih resursa uz stvaranje preduslova za rešavanje problema vodosnabdijevanja koje je izraženo na području plana.	11
Odvođenje otpadnih voda	4, 18	Očekuju se pozitivni uticaji na kvalitet površinskih i podzemnih voda kao rezultat unapređenja i razvoja infrastrukture.	ne
Odvođenje atmosferskih voda	4, 18		ne
ELEKTROENERGETSKA INFRASTRUKTURA			
Definisanje smjernica za izgradnju dalekovoda 400kV	18	Izgradnja dalekovoda je stećena planska obaveza i pored negativnih uticaja koji nisu ocenjeni kao strateški značajni očekuju se jak pozitivan uticaj na razvoj infrastrukture (elektroenergetske) od nacionalnog značaja.	ne
Razvoj elektro-mreže	18	Razvoj elektroenergetske mreže doprineće razvoju infrastrukture kao preduslova za razvoj planskog područja.	ne
ZAŠTITA I UNAPREĐENJE ŽIVOTNE SREDINE			
Zaštita šuma	8, 11, 13	Očekuju se pozitivni uticaji u kontekstu unapređenja stanja šuma i šumskog zemljišta, očuvanja biodiverziteta i zaštite predeonih i ambijentalnih karakteristika područja,	12
Zaštita karsta	12	Pozitivan uticaj na očuvanje prirodnog geo-nasleđa.	ne
ZAŠTITA OD ELEMENTARNIH NEPOGODA			
Mjere zaštite od požara	8, 11, 12	Očekuju se pozitivni uticaji na unapređenje/zaštitu šuma, očuvanje biodiverziteta i zaštitu prirodnih dobara.	ne
Mjere zaštite od podzemnih voda	8	Očekuju se pozitivni uticaji u kontekstu unapređenja stanja šuma i šumskog zemljišta.	ne
DRUGE PLANSKE MJERE ZAŠTITE			
Uslovi zaštite, uređenja i korišćenja prostora	12, 14	Jaki pozitivni uticaji očekuju se u kontekstu zaštite prirodnih dobara i zaštićenih i nezaštićenih kulturnih dobara.	ne
Urbanističko-tehnički uslovi izgradnje žičare Dub - Cetinje	15, 18	Pozitivni uticaji očekuju se u kontekstu podizanja kvaliteta prostora i unapređenja i razvoja infrastrukture na planskom području.	13

* - kriterijumi prema tabelama za evaluaciju prostornih razmera uticaja planskih rešenja

VI.3. Rezime uticaja planskih rešenja

Evaluacija uticaja vršena je samo za strateški značajne uticaje koji su definisani u tabeli "Kriterijumi za evaluaciju značaja uticaja". Rezimirajući uticaje planskih rešenja na životnu sredinu i elemente održivog razvoja može se konstatovati da će gotovo svi strateški značajni uticaja plana imati pozitivan uticaj na konkretan prostor i njegovo šire okruženje. To se naročito odnosi na:

- *ŽIVOTNU SREDINU* kroz zaštitu osnovnih činilaca životne sredine, biodiverziteta, predeonih i ambijentalnih vrednosti, zaštitu prirodnih vrednosti i kulturne baštine;
- *DRUŠTVENO-EKONOMSKA PITANJA* kroz stvaranje ambijenta za ekonomski, održivi turistički razvoj područja opremanjem prostora potrebnom infratrukturom i suprastrukturuom u skladu sa principima zaštite prirode i životne sredine sa čitavim nizom direktnih i indirektnih pozitivnih implikacija, podizanjem standarda i kvaliteta života i sl.

Manji negativni uticaji koje je moguće očekivati realizacijom planskih rešenja su ograničenog intenziteta i prostornih razmera. Ovi uticaji su lokalnog karaktera i nisu ocenjeni kao strateški značajni i to je potvrđeno kroz višekriterijumsku evaluaciju planskih rešenja u okviru strateške procene uticaja na životnu sredinu. S druge strane, pozitivni efekti takvih planskih rešenja su daleko značajniji i ocenjeni su kao strateški značajni.

Na primer, izgradnja saobraćajne infrastrukture unutar planskog područja iniciraće određene probleme koji se manifestuju kroz rezervaciju prostora, povećanje aerozagađenja i intenziteta buke duž saobraćajnice, uticaj na predeone karakteristike područja. Međutim, ovi uticaji su lokalnog karaktera, odnosno ograničenog prostornog rasprostiranja i intenziteta. S druge strane, razvoj saobraćajne infrastrukture, kao preduslov za razvoj prostora, će u svakom smislu oživeti prostor koji je u obuhvatu Plana i time kompenzovati potencijalno negativne efekte.

Ono što je posebno važno istaći je da je potencijalne negativne efekte planskih rešenja moguće maksimalno minimizirati i zadržati na nivou koji neće opteretiti kapacitet prostora. To se pre svega postiže poštovanjem mera projektovanja i zaštite, ali i određenim planskim merama zaštite čime se stvaraju preduslovi da procenjeni pozitivni strateški uticaji plana ostanu u sferi procenjenih.

U tom kontekstu, potrebno je sprovoditi planske i tehničko-tehnološke mere zaštite koje su delom definisane u okviru Plana, a detaljno u nastavku strateške procene uticaja na životnu sredinu.

VII MERE ZAŠTITE PREDVIĐENE U CILJU SPREČAVANJA, SMANJENJA I OTKLANJANJA NEGATIVNOG UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Definisanje i propisivanje odgovarajućih mera za smanjenje negativnih uticaja na životnu i prirodnu sredinu, odnosno dovođenje u prihvatljive okvire (granice) definisane zakonskom regulativom, jedan je od ciljeva izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja predmetnog plana. Pri definisanju mera zaštite vodilo se računa o kapacitetu životne sredine na posmatranom prostoru.

Status Nacionalnog parka ne isključuje mogućnost korišćenja njegovih resursa u skladu sa zahtevima zaštite prirode. Park u prvom redu služi potrebama nauke i obrazovanja u oblasti prirodnih nauka, zatim potrebama organizovane turističke potražnje i rekreacije. Konceptija zaštite životne sredine u obuhvatu PPPN zasniva se na usklađivanju potreba razvoja i očuvanja, odnosno zaštite njegovih resursa i prirodnih vrednosti na održiv način, tako da se sadašnjim i narednim generacijama omogući zadovoljenje njihovih potreba i poboljšanje kvaliteta života.

Strategija zaštite životne sredine u Planu se zasniva na načelima integralnosti i prevencije prilikom privođenja prostora nameni i izgradnje novih objekata na osnovu procene uticaja na životnu sredinu svih glavnih planskih rešenja, programa, projekata i aktivnosti za sprovođenje plana, naročito u odnosu na racionalnost korišćenja resursa, moguće ugrožavanje životne sredine i efektivnost sprovođenja mera zaštite.

U Prostornom planu posebne namene NP "Lovćen" u poglavljima *15. Zaštita prirodnih, predeonih i kulturnih vrednosti* (Mere zaštite prirode, Mere zaštite predela, Mere zaštite kulturnog nasleđa NP "Lovćen" i zaštitne zone) i *19. Zaštita i unapređenje životne sredine* definisane su sledeće mere: Mere zaštite flore, faune i gljiva; Mere zaštite šuma; Mere zaštite zemljišta, voda i vazduha; i Mere zaštite karsta. Obradivači Izveštaja o strateškoj proceni uticaja sagledali su sve navedene mere i mišljenja su da su mere odgovarajuće. U nastavku Izveštaja propisane su mere zaštite po oblastima koje u nekim delovima predstavljaju dopunu merama iz Plana i garant su da realizacija planskih rešenja neće izazvati posledice po prirodne vrednosti i životnu sredinu.

Zaštita i unapređenje životne sredine ostvariće se poboljšanjem njenog ukupnog kvaliteta, a posredno i njenih osnovnih elemenata: vazduha, vode, zemljišta i živog sveta. Ovaj cilj ostvariće se sprovođenjem niza mera različitog karaktera:

- A. Pravno-normativnih mera: poštovanje opštih pravno-normativnih akata o zaštiti i unapređenju životne sredine, kao i programa zaštite, postupaka i aktivnosti, kriterijuma ponašanja, a u vezi sa tim i sankcionih postupaka u slučaju nepoštovanja Zakona; izrada programa zaštite životne sredine na području Plana; uspostavljanje mernih punktova i uslova praćenja zagađivača i biodiverziteta; zabrana i ograničavanje izgradnje objekata koji su potencijalni zagađivači;

- B. Tehničko-tehnološke mere: izbor odgovarajućeg tehnološkog procesa u turističkim zonama u skladu sa zahtevima i uslovima zaštite životne sredine i zaštite prirode, kao i ugradnja, kontrola upotrebe i održavanja instalacija i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda;
- C. Prostorno-planske mere: pravilan izbor lokacije i rasporeda objekata i aktivnosti u okviru planiranih turističkih kompleksa na Ivanovim koritima uz uvažavanje mikrolokacijskih karakteristika predmetnih lokacija; ovde se posebno naglašava *izrada elaborata Procena uticaja na životnu sredinu* kojima će se ocenjivati planska i projektna rešenja u odnosu na zahteve životne sredine, u skladu sa Zakonskim aktom.
- D. Ekonomske mere: obezbeđivanje finansijskih sredstava radi ostvarivanja ciljeva zaštite životne sredine planskog područja kroz naplatu taksi, naknada i pomoći državnih i međunarodnih donacija i kredita usmerenih ka očuvanju zaštite prirodnih vrednosti i životne sredine planskog područja.

Mere zaštite imaju za cilj da uticaje na životnu sredinu u okviru planskog područja svedu u okvire granica prihvatljivosti, a sa ciljem sprečavanja ugrožavanja životne sredine i zdravlja ljudi. Mere zaštite omogućavaju razvoj i sprečavaju konflikte na datom prostoru što je u funkciji realizacije ciljeva održivog razvoja. Sprovođenje mera zaštite životne sredine uticaće na smanjenje rizika od zagađivanja i degradacije životne sredine, kao i na podizanje kvaliteta životne sredine, što će se odraziti i na podizanje sveukupnog kvaliteta na području Lovćena.

Na planskom području nije dozvoljena izgradnja ili bilo kakva promena u prostoru koja bi mogla da značajnije naruši stanje životne sredine. Planska koncepcija zasniva se na zaštiti i unapređenju kvaliteta životne sredine u planskom području primenom mera i pravila korišćenja prostora.

Da bi pozitivni planski uticaji ostali u procenjenim okvirima, a mogući negativni efekti planskih rešenja maksimalno umanjili, potrebno je sprovoditi mere za sprečavanje i ograničavanje negativnih uticaja plana na životnu sredinu. Na osnovu analize stanja životne sredine, prostornih odnosa planskog područja sa svojim okruženjem, planiranih aktivnosti u planskom području i procenjenih mogućih negativnih uticaja na kvalitet životne sredine, utvrđene su adekvatne planske mere zaštite koje su definisane u okviru Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu i Prostornog plana posebne namene NP "Lovćen".

VII.1. Mere zaštite životne sredine

Opšte mere zaštite

1. Nastaviti istraživanja flore i vegetacije (ekosistema parka) i istraživanja stanja i uspostavljanja monitoringa šumskih ekosistema sa posebnim akcentom na sušenje, eksploataciju i pojavu, kao i uzroke požara u šumama Nacionalnog parka,
2. Naučna istraživanja moraju biti sistematična, ciljana, i u funkciji zaštite parka i valorizacije njegovih prirodnih resursa.
3. Naučno-istraživački rad usmeravati i fokusirati ka istraživanjima karsta i speleoloških objekata u Nacionalnom parku, istraživanja ukupnog biodiverziteta i istraživanja predeonog diverziteta u NP.

4. Unaprediti nivo istraživanja faune (entemofauna, hidrofauna, herpetofauna, ornitofauna, mamalia itd).
5. Obezbeđivanje promotivnih i edukativnih materijala koji će konstantno biti dostupni svim kategorijama posetilaca
6. Osmisliti interaktivne prezentacije prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka
7. Za najposećenije zone u Nacionalnom parku potrebno je uraditi studiju graničnog kapaciteta prostora
8. Podizanje ekološke svesti i kulture na viši nivo uz efikasnije sprovođenje zakonskih odredbi iz oblasti zaštite prirode i životne sredine,
9. Efikasnija primena kaznenih odredbi za nepoštovanje standarda i narušavanje prirodne i životne sredine.

Zaštita zemljišta

U cilju zaštite zemljišta od erozije i eventualne upotrebe pesticida neophodno je preduzeti sledeće mere zaštite:

1. Pošumljavanje vršiti autohtonim vrstama, u cilju zaštite zemljišta od erozije,
2. Posebnim merama zaštite obavezati korisnike poljoprivrednog zemljišta da upotrebljavaju agrotehničke mere kojima se neće ugroziti zemljište niti prostor Nacionalnog parka (zaštita zemljišta od pesticida, veštačkog đubriva i hemijskih sredstava),
3. Na planinskim pašnjacima i livadama zabraniti obradu zemljišta i organizovati povremenu ispašu,
4. Zabraniti zemljišne radove i izgradnju komunikacija ili sličnih infrastrukturnih objekata bez preduzimanja mera zaštite od pojave erozije,
5. Zabranjena je nekontrolisana seča stabala i žbunja, kidanje grana, ugrožavanje prizemne flore i uklanjanje organske prostirke humusa, kopanje i nošenje zemlje i drugog materijala ili bilo kakvo narušavanje integriteta zaštićenog prostora,
6. Vršiti stalnu kontrolu prostora u cilju blagovremenog sprečavanja pojave nekontrolisane gradnje i drugih oblika devastacije prostora.

Zaštita voda

U cilju očuvanja trajnih vrednosti vodenih ekosistema i njihovih fizičkih i hemijskih svojstava potrebno je sprovoditi sledeće aktivnosti:

1. Na području NP "Lovćen" organizovano prikupiti sve otpadne vode sa naseljenih tačaka, zatim ih odvesti prema mestu prečišćavanja, i ispuštati ih kada dostignu propisani nivo kvaliteta recipijenta,
2. Zaštita i regulacija vodoizvorišta Ivanova Korita, što podrazumeva obezbeđenje postojanja hidrološkog minimuma izvora,
3. Osmatranje izvorišta vršiti u okviru posebnog programa ili projekta finansiranog nezavisno od redovnih ispitivanja, odnosno da se predloži da korisnik izvorišta vrši navedena ispitivanja
4. Uspostavljanje saradnje sa nadležnim institucijama u cilju zaštite naselja i zemljišta od poplava koje nastaju usled velike količine padavina (koje koncentrisano poniru u karst pa periodično dolazi do naglog pražnjenja izdani preko karstnih breča),

5. U interesu zaštite zemljišta i podzemnih voda zabraniti ispuštanje otpadnih voda ili fekalnih voda iz turističkih objekata i naselja u vodotoke ili zemljišta koja gravitiraju vodotocima,
6. Osigurati kvalitetan odvod otpadnih voda kao i prečišćavanje otpadnih voda na savremen način,
7. Hidrogeološkim istraživanjem terena Lovćena obezbediti podatke i podloge za svestranije poznavanje karsta, što će doprineti aktivnostima u cilju zaštite podzemnih voda i njegovom racionalnijem korišćenju.
8. Studiozno pristupiti odvođenju i prečišćavanju otpadnih voda područja NP Lovćen kako bi se sprečilo zagađenje voda i okoline Nacionalnog parka Lovćen, ali i izvorišta u Bokotorskom zalivu i zaleđu koja su pod neposrednim uticajem ovakvog zagađenja.

Zaštita vazduha

1. Preduzimanje preventivnih mera kako bi se obezbedilo zadržavanje kvaliteta vazduha na postojećem nivou,
2. Pratiti kvalitet vazduha i, u skladu sa izmerenim stanjem, eventualno inicirati potrebne mere zaštite,
3. Primena ekološki prihvatljivih tehnologija i materijala u implementaciji planskih rešenja a u cilju zadovoljenja graničnih vrijednosti emisija i imisija zagađujućih materija.

Upravljanje otpadom

U cilju obezbeđivanja visokog kvaliteta i ambijentalne higijene na prostoru Nacionalnog parka, potrebno je preduzimati sledeće mere:

1. Svakodnevno sakupljanje otpada i njegovo odlaganje izvan granica NP, u koordinaciji sa službom za komunalne poslove opštine Cetinje,
2. Na prostoru NP "Lovćen" nije dozvoljeno lociranje privremenih ili stalnih odlagališta otpada,
3. Sanacija i rekultivacija divljih smetlišta na području Plana,
4. Obezbediti prikladne kese za otpad koje će se deliti posetiocima koji ulaze u Nacionalni park
5. Izraditi table na kojima će se posetioci informisati i edukovati o značaju očuvanja zaštićenog područja od otpada
6. Pojačati nadzor na visoko frekventnim područjima
7. Postavljanje kompozitnih toaleta na sezonskim lokalitetima u okviru poboljšanja postojeće infrastrukture
8. Uspostavljanje saradnje sa lokalnim stanovništvom u svrhu ostvarivanja eliminacije otpada ili divljih deponija

Pored nabrojanih mera zaštite, potrebno je pridržavati se svih definisanih mera zaštite životne sredine koje su propisane u:

- *studiji Procjene uticaja na životnu sredinu za projekat žičare od Cetinja do Nacionalnog parka Lovćen;*
- *Izveštaju o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400kV sa optičkim kablom od crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorskim kablom 500 kv sa optičkim kablom Italija-Crna Gora.*

VII.2. Mere zaštite biodiverziteta, flore, faune i šumske vegetacije

Definisanje sledećih mera zaštite ima za cilj zaštitu biodiverziteta kao celine, posebno komponenti specijskog biodiverziteta, kao i očuvanje i unapređenje postojeće šumske vegetacije.

Zaštita biodiverziteta

Imajući u vidu veliki floristički diverzitet (izražen pre svega i kroz prisustvo velikog broja endemičnih i reliktnih vrsta) te specifičnosti i značaj flore područja Lovćena, nameće se potreba za jasnim i celovitim definisanjem i realizacijom kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih mera i aktivnosti koje treba preduzeti za njenu zaštitu. Da bi se efikasno realizovale te mere moraju biti jasno definisane i integralno (ekosistemski) sagledane:

- prioritarno očuvanje najvažnijih i najugroženijih ekosistema kao što su izuzetno rijetki i endemični primerci na staništima;
- kontrola eksploatacije (Uredba i CITES Konvencija) pojedinih biljnih vrsta sa prirodnih staništa koje se koriste u komercijalne ili kolekcionarske svrhe;
- jasno definisanje i strogo sprovođenje najstrože kaznene politike prema svim oblicima uništavanja i eksploatacije zaštićenih biljnih vrsta (lekovite ili dekorativne vrste);
- primena mera konzervacije očuvanih prirodnih vrijednosti;
- restauracija (rekonstrukcija) narušenih prirodnih vrijednosti sa obnovom ekoloških vrijednosti i staništa vrsta ugroženih degradacijom;
- uvođenje mjera kompenzacije i translokacije
- primjena postojećih domaćih i međunarodnih (IUCN, "Crvena lista", EMERALD, EU Habitat Direktiva, IPA područja i dr), odnosno utvrđivanje specifičnih lokalnih standarda za ocjenu ugroženosti, veličine, promjena i trendova populacija te veličine, promjena i trendova rasprostranjenosti biljnih vrsta;
- kartiranje biljnih vrsta, posebno vrsta od međunarodnog značaja kao i onih koje su globalno, regionalno ili lokalno ugrožene. Ova mjera ima dugoročni karakter i treba biti predviđena i konkretizovana godišnjim planovima zaštite i razvoja gdje će biti decidno definisane biljne vrste čije kartiranje treba izvršiti;

Određene nabrojane mere imaju dugoročan karakter i njihovo sprovođenje je od velikog nacionalnog i međunarodnog značaja i zahteva angažovanje specijalizovanih stručnih i naučnih institucija.

Zaštita flore - vegetacija

U cilju očuvanja florističkog diverziteta, staništa i populacija nešumskih ekosistema potrebno je preduzeti sledeće aktivnosti:

1. Predlaže se zaštita jame *Duboki do* i rezervata bora munike u površini 300ha, kao spomenika prirode sa posebno izraženom naučnom funkcijom;
2. Utvrditi granice areala retkih vrsta, ograničenog rasprostranjenja unutar NP, prikupiti populacione parametre, kartirati i uspostaviti monitoring;

3. Evidentirati prisustvo endemskih i zakonom zaštićenih vrsta duž turističkih staza i na vidikovcima, obezbediti njihovu zaštitu i uspostaviti monitoring;
4. Pratiti vrste rijetke i zakonom zaštićene flore na području NP-a, prioriteto *Edraianthus wettsteinii* Hal. & Bald. subsp. *lovcenicus* Mayer & Blečić (Lovčenski zvončac) zbog uticaja planiranih objekata žičare Dub – Kuk – Ivanova korita – Cetinje i aktivnosti koje su povezane sa funkcionisanjem tog objekta.
5. Uraditi florne liste na osnovu raspoloživih podataka na kraju planskog perioda;
6. Na terenu ustanoviti lokalitete endemskih i zakonom zaštićenih vrsta;
7. Kontrolisati ubiranje lekovite flore u komercijalne svrhe;
8. Potrebno je pojačati kontrolu staništa tokom letnjeg perioda;

Zaštita faune

Vrsta	Cilj	Aktivnost
Vodozemci i gmizavci	Očuvanje staništa sa jedinstvenom herpetofaunom	<ul style="list-style-type: none"> Praćenje stanja vodene akumulacije - jezero ispod Jezerskog vrha Preuzimati prikladne mjere zaštite ukoliko se ukaže potreba Informisanje i podizanje svijesti o biološkom značaju jezera i njenih stanovnika
Ptice	Upravljanje staništem jarebice kamenjarke (<i>Alectoris graeca</i>) i uspostavljanje dugoročnog monitoringa	<ul style="list-style-type: none"> Kartiranje potencijalnih staništa Prikupljanje podataka o gniježđenju Uspostavljanje platforme za monitoring kroz akcione planove kreirane kroz primjenu metodologije praćenja stanja, najprikladniju za teren Lovčena Praćenje sezonske dinamike Praćenje biološkog ritma i ponašanja kao i mjesta u lancu ishrane
Sisari	Inventarizacija sisara na području Nacionalnog parka	<ul style="list-style-type: none"> Dobijanje inicijalnih podataka od službe zaštite Parka Na osnovu dobijenih rezultata sa terena i saznanja iz literature formiraće se jedinstvena baza podataka Praćenje brojnosti stanja i staništa populacija krupnih sisara (divlja svinja, medved, vuk)
	Uspostavljanje dugoročnog monitoringa populacija vuka i medvjeda	<ul style="list-style-type: none"> Pronalaženje prikladne metode za sagledavanje nultog stanja populacije Pravljenje akcionih planova za zaštitu i unaprjeđenje Brojnost i sezonska dinamika Kartiranje potencijalnih trajnih staništa bitnih za odgajanje mladunaca Sprovođenje istraživanja migratornih puteva u cilju boljeg razumijevanja njihove biologije, ekologije i ponašanja.

Gljive	Inventarisanje vrsta gljiva i pravljenje Check liste	<ul style="list-style-type: none"> • Dobiti podatke na osnovu terenskog rada i literaturnih podataka • Inicirati istraživanja i izvršavati ih u saradnji sa ekspertima iz zemlje i inostranstva.
	Identifikacija međunarodno i nacionalno značajnih vrsta gljiva i njihova adekvatna zaštita	<ul style="list-style-type: none"> • Dobiti podatke na osnovu terenskog rada • Utvrditi stanje populacija značajnih vrsta, izvršiti njihovo kartiranje i predložiti mere zaštite.
	Identifikacija važnih staništa gljiva (IFA)	<ul style="list-style-type: none"> • Dobiti podatke na osnovu terenskog rada • Izvršiti kartiranje važnih staništa gljiva i predložiti mere zaštite.

Zaštita šuma

U cilju revitalizacije i obezbeđenja stabilnosti šumskog ekosistema potrebno je preduzeti niz mera radi poboljšanja njihovog sastava, strukture i kvaliteta. Zaštita, očuvanje i unapređenje stanja i funkcija šumskih ekosistema Lovćena predstavlja jednu od prioritetnih aktivnosti. Potrebno je preduzimati sledeće mere:

1. U šumskim ekosistemima I stepena zaštite (rezervati) zabranjene su bilo kakve intervencije osim neophodnih sanacionih mjera, propisanih zakonom. Ovakav režim zaštite ne dozvoljava preduzimanje mera na prevođenju izdanačkih šuma u šume visokog uzgojnog oblika,
2. Sprovoditi sanitarne mere i mere nege šuma i šumskog zemljišta,
3. Zaštita i obnavljanje genetskog fonda svih, a naročito zaštićenih vrsta,
4. Ustanoviti i donositi godišnje Programe upravljanja šumama i Planove zaštite šuma
5. Evidentirati, obeležavati i uklanjati vetroizvale, snegoizvale i bolesna stabla sa šumskog zemljišta,
6. Uspostaviti higijenu u šumama (šumski red, uklanjanje drugih otpadaka i činioca koji narušavaju ambijentalno-estetsku funkciju, kao i materijala pogodnog za prenamnoženje štetnih insekata),
7. Potrebno je obnavljanje i rekonstrukcija šuma umanjene vitalnosti, kao i svih šuma koje ne ispunjavaju u punoj meri sve funkcije šuma
8. Unaprediti stanje šuma i šumskih kompleksa kroz koje prolaze turističke staze,
9. Definirati korišćenje drvne mase dobijene realizacijom sanitarnih mera sa unapred predviđenih mesta,
10. Potrebno je pošumljavanje izvršiti popunjavanjem ugroženih sastojina sa autohtonim vrstama,
11. Izvršiti prevođenje izdanačkih šuma u viši uzgojni oblik,
12. Izvršiti sanaciju i obnovu obolelih šumskih kultura i degradiranog šumskog zemljišta,
13. Izgraditi i održavati šumske puteve i druge objekte od značaja za unapređivanje stanja šuma.

VII.3. Mere zaštite prema režimima korišćenja prostora

Uređenje i korišćenje prostora na području Plana uslovljeno je efikasnom zaštitom i očuvanjem prirodnih vrednosti. Planom se, shodno izvršenoj podeli prirodnih vrednosti na kategorije uspostavljaju i adekvatni režimi zaštite, a u okviru svakog od njih skup mera različitog karaktera i stepena obaveznosti.

U **I zonu zaštite** su izdvojeni dijelovi zaštićenog prirodnog dobra (NP Lovćen) u kome su neznatno izmijenjene osobine staništa koja imaju izuzetan funkcionalno-ekološki značaj, odnosno djelovi u kojima se omogućava odvijanje prirodnih bioloških procesa, očuvanje integriteta staništa i životnih zajednica, uključujući izuzetno vrijedna kulturna dobra. U zonama sa režimom zaštite I stepena sprovodi se *stroga zaštita* i u njima se:

- zabranjuje korišćenje prirodnih resursa i izgradnja objekata;
- ograničavaju radovi i aktivnosti na naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa;
- dozvoljava posjeta u obrazovne, rekreativne i opšte kulturne svrhe;
- sprovode zaštitne, sanacione i druge neophodne mjere u slučaju požara, elementarnih nepogoda i udesa, pojave biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina.

U **II zonu zaštite** su izdvojeni prostori u kojima su djelimično izmijenjene osobine prirodnih staništa ali ne do nivoa da ugrožavaju njihov funkcionalno-ekološki značaj, uključujući vrijedne predjele i objekte kulturnog nasljeđa. U II-goj zoni zaštite, odnosno zonama sa režimom zaštite II-gog stepena sprovodi se *aktivna zaštita* i u tim područjima se mogu vršiti:

- intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog prirodnog dobra;
- kontrolisano korišćenje prirodnih resursa u zaštićenom prirodnom dobru, bez posljedica po primarne vrijednosti njihovih prirodnih staništa, populacija, ekosistema, obilježja predjela i objekata geonasljeđa.

U prostorima koji su svrstani u **III zonu zaštite** zastupljena su staništa koja nijesu od velikog značaja za funkcionalno- ekološko povezivanje i integritet NP-a. U njima se mogu se vršiti:

- intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog prirodnog dobra;
- razvoj naselja i prateće infrastrukture;
- radovi na uređenju objekata kulturno-istorijskog nasljeđa i tradicionalnog graditeljstva;
- očuvanje tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva,
- selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa.

Zaštitna zona (oko) NP Lovćen nema karakter stroge zaštite i ona okružuje NP u njegovim administrativnim granicama. U njoj se mogu sprovoditi aktivnosti koje su slične III zoni zaštite kako bi se obezbijedilo održivo korišćenje prostora i prirodnih resursa u široj zoni Lovćena i njegove podgorine.

Granice ove zone se su promijenjene u odnosu na utvrđene prethodnim Planom za NP Lovćen samo u dijelu trase žičare do početnih stanica u Dubu (opština Kotor) i Cetinje.

VIII PREGLED RAZLOGA KOJI SU POSLUŽILI KAO OSNOVA ZA IZBOR VARIJANTNIH REŠENJA KOJE SU UZETE U OBZIR

Nakon procene uticaja varijantnih rešenja, koja je urađena i prezentovana u okviru poglavlja VI.1. Procena uticaja varijantnih rešenja, vrši se poređenje varijantnih rešenja i prikaz razloga za izbor najpovoljnijeg rešenja.

Predmetnim planom NP "Lovćen", u skladu sa važećim zakonima, utvrđuju se zajednički interesi, ciljevi i zadaci razvoja i zaštite prostora i prirodnih vrednosti, politike prostornog razvoja, kao i kriterijumi i koncepcija organizacije, uređenja i korišćenja prostora. Režim zaštite Nacionalnog parka "Lovćen" upućuje na održivo korišćenje resursa, kako prirodnih tako i radom stvorenih vrednosti.

Na osnovu uspostavljenih ciljeva i indikatora u strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, mogući pozitivni i negativni efekti varijanti plana na životnu sredinu pokazuju sledeće:

1. U varijanti da se prostorni plan ne donese i da se razvoj nastavi u skladu sa postojećim tendencijama razvoja mogu se očekivati samo negativni efekti kod svakog sektora i nijedan pozitivan efekat u odnosu na definisane ciljeve strateške procene uticaja.
2. U varijanti da se prostorni plan usvoji i implementira mogu se očekivati brojni pozitivni efekti u svakom sektoru, koji otklanjaju većinu negativnih tendencija u razvoju planskog područja ukoliko se plan ne bi implementirao. U ovoj varijanti mogu se očekivati i pojedinačni negativni efekti u određenim sektorima plana, a koji su neizbežna cena društveno-ekonomskog razvoja ovog područja. To su sledeći efekti:
 - razvoj saobraćajne infrastrukture, pre svega drumske, ali i izgradnja dve planirane žičare,
 - u pojasevima neposredno uz saobraćajnu infrastrukturu moguće je povremeno prekoračenje graničnih vrednosti zagađenosti vazduha,
 - u pojasevima neposredno uz saobraćajnu infrastrukturu moguće je povremeno prekoračenje graničnih vrednosti nivoa buke, itd,
 - moguć je uticaj na predeone karakteristike na trasi planiranog dalekovoda.

Važno je napomenuti da su, kada je reč o potencijalno negativnim efektima PPPN-a, pogoršanja stanja vrlo mala i u prostornom smislu i po intenzitetu, s obzirom da planirane aktivnosti nisu zagađujuće u meri koja može značajno opteretiti kapacitet prostora.

S druge strane, poboljšanja koja se mogu očekivati realizacijom planskih postavki imaju pozitivan efekat u širem kontekstu koji prevazilazi lokalne okvire i granice plana, pogotovo u ekonomskom i socijalnom smislu.

Na osnovu iznetog može se zaključiti da je varijanta donošenja predloženog plana znatno povoljnija u odnosu na varijantu da se plan ne donese.

Potrebno je pomenuti da je prilikom definisanja ciljeva razvoja, uređenja i zaštite prostora neophodno voditi računa o uslovima i režimima korišćenja ovog područja uz poseban akcenat na prostor Nacionalnog parka "Lovćen". Treba istaći da je prioritet u nacionalnim parkovima očuvanje prirode, razvijanje naučno-edukativnog i izletničkog turizma koji mora biti kontrolisan i organizovan. Takođe, uređivanje postojećih stacionarnih, servisnih, uslužnih i drugih kapaciteta mora biti prvenstveno u granicama postojeće zauzetosti prostora i usklađeno sa interesima zaštite prirode i kulturnih dobara.

IX PRIKAZ MOGUĆIH ZNAČAJNIH PREKOGRANIČNIH UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Izveštajem o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu Prostornog plana posebne namene Nacionalnog parka "Lovćen" nisu obuhvaćena pitanja i problemi vezani za prekogranični uticaj na životnu sredinu jer oni nisu utvrđeni. Realizacija planskih rešenja, predviđenih PPPN NP "Lovćen", neće imati uticaja u prekograničnom kontekstu.

Na ovom području registrovana je pojava kiselih kiša, koja je transregionalnog karaktera, a štetne posledice su registrovane u šumama Nacionalnog parka.

X PROGRAM PRAĆENJA STANJA (MONITORING) ŽIVOTNE SREDINE U TOKU SPROVOĐENJA PLANA

Uspostavljanje sistema monitoringa jedan je od prioriternih zadataka kako bi se mere zaštite životne sredine koje su predložene u *Prostornom planu* i *Izveštaju o strateškoj proceni uticaja* mogle uspešno kontrolisati i pratiti pri implementaciji planskog dokumenta. Osnovni cilj monitoring sistema je da se obezbedi, pored ostalog, pravovremeno reagovanje i upozorenje na moguće negativne procese i akcidentne situacije, kao i potpuniji uvid u stanje elemenata životne sredine i utvrđivanje potreba za preduzimanje mera zaštite u zavisnosti od stepena ugroženosti i vrste zagađenja. Monitoring stanja životne sredine se vrši sistematskim merenjem, ispitivanjem i ocenjivanjem indikatora stanja i zagađenja životne sredine koje obuhvata praćenje prirodnih faktora, odnosno promena stanja i karakteristika životne sredine.

Na području Plana je neophodno obezbediti sprovođenje monitoringa biodiverziteta i po potrebi kvaliteta vazduha i podzemnih voda. Kako na prostoru Nacionalnog parka nema industrijskih niti drugih aktivnosti koje mogu ugroziti životnu sredinu, a razvojne funkcije u njemu se ne planiraju (osim ograničenih turističkih kapaciteta), obrađivači Izveštaja predlažu uspostavljanje monitoringa vazduha i vode, ukoliko se ukaže da ima potrebe, samo na onim lokacijama koja mogu predstavljati izvor zagađivanja.

Zakonom o životnoj sredini ("Sl.list CG", br.48/08), članom 32. predviđeno je da "država obezbeđuje kontinuirano praćenje stanja životne sredine".

Projekcije budućeg stanja iziskuju potrebu monitoringa integralnog zagađenja vazduha, na osnovu meteoroloških merenja u Nacionalnom parku. Kontrola kvaliteta vazduha vrši se radi utvrđivanja nivoa zagađenosti vazduha i ocjene uticaja zagađenog vazduha na životnu sredinu i klimu, kako bi se preduzele potrebne mjere u cilju zaštite životne sredine, zdravlja ljudi i materijalnih dobara. Program kontrole kvaliteta vazduha vrši se u skladu sa Zakonom o kvalitetu vazduha ("Sl. list CG", br.48/07) i Pravilnikom o metodologiji ispitivanja, rokovima i načinu obavješćavanja o rezultatima praćenja i utvrđivanja štetnih materija u vazduhu. Lokacija mernog mesta i učestalost merenja biće predmet posebnog istraživanja koje će biti obavljeno za te potrebe.

Kao i kod monitoringa vazduha, za određivanje lokacije mesta monitoringa i učestalosti ispitivanja kvaliteta vode obaviće se posebno istraživanje i definisati svi parametri. Sistematsko ispitivanja kvaliteta površinskih i podzemnih voda se realizuje u skladu sa članom 58. Zakona o vodama (Sl. list CG, br.27/07).

Monitoring stanja biodiverziteta

Praćenje stanja biodiverziteta predstavlja posebnu aktivnost u zaštiti životne sredine. Terenski izlasci za realizaciju Programa vrše se najmanje 2 puta po sezoni, odnosno 8 puta godišnje za svaku grupu organizama/tipova staništa čije se stanje prati u okviru Programa. Programom monitoringa biodiverziteta pratiće se: indikatorske vrste od globalnog značaja, indikatorske vrste od nacionalnog značaja (stanje vrsta sadržanih u Rješenju o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, Sl. list RCG, br.76/06), potencijalne indikatorske vrste gljiva i staništa.

U prvoj fazi potrebno je identifikovati prioritetne vrste, lokacije (staništa) i parametre koji će biti obuhvaćeni monitoringom, a na osnovu analize saznanja dobijenih bazom podataka. Nakon toga, sledi definisanje objekata, parametara i lokaliteta za uspostavljanje dugoročnog monitoring sistema *ugroženih i značajnih biljnih vrsta*.

Monitoring *šuma i šumskih ekosistema* podrazumeva sledeće aktivnosti:

- Praćenje ugroženosti i opšteg zdrastvenog stanja šuma i šumskog zemljišta u Parku sa posebnim osvrtom na šumske rezervate, uključujući sledeće aktivnosti: terenske obilaske, definisanje i sprovođenje mera za zaštitu i očuvanje područja pod strogom zaštitom,
- Praćenje štetnih insektnih vrsta u zaštićenim šumskim kompleksima,
- Inventarizacija identifikovanih šumskih staništa datih u Aneksu I Habitat Direktive EU (92/43 EEC od 22.07.1992.). Obezbediti inventarizaciju za područje NP "Lovćen" čiji će se rezultati koristiti za prostornu analizu šumskih i drugih habitata na području NP-a i Crne Gore (definisanje mreže Natura 2000 u Crnoj Gori).

Interni monitoring

U samom Nacionalnom parku, potrebno je vršiti praćenje stanja prirodne sredine (biomonitoring) koje u znatnoj meri pospešuje upravljanje nacionalnim parkovima. Uprava nacionalnog parka mora u potpunosti biti upoznata sa svim relevantnim indikatorima koji oslikavaju stanje u kome se nalaze prirodne vrednosti i resursi ovih dobara. Važno je pratiti razvitak biljnih i životinjskih vrsta na teritoriji Parka, da li se razvijaju neometano ili su ugrožene, sa opasnošću da izumru ili nestanu itd.

Osnovni nivo na kome se izvodi monitoring je interni, za potrebe Nacionalnog parka, čime se olakšava upravljanje i obezbeđuju podaci za detaljnija analitička istraživanja. On uključuje standardizovane i proverene postupke ispitivanja koji omogućavaju preduzimanje korektivnih akcija. Interni program monitoringa, bazira se na sledećim principima:

- objekti i pojave koji su predmet monitoringa (posetioci, biljni pokrivač, zastupljenost pojedinih vrsta) treba da budu u tesnoj vezi sa osnovnim ciljevima Nacionalnog parka;
- monitoring mora da bude zastupljen u Planu upravljanja nacionalnim parkom;
- ova aktivnost, uvek kada je moguće, treba da bude koordinirana sa nacionalnim programom monitoringa.

Obaveze nadležnih organa

Državni organi, organi lokalne samouprave i ovlašćene i druge organizacije dužni su da redovno, blagovremeno, potpuno i objektivno, obavještavaju javnost o stanju životne sredine, odnosno o pojavama koje se prate u okviru monitoringa, kao i merama upozorenja ili razvoju zagađenja koja mogu predstavljati opasnost za život i zdravlje ljudi, u skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine ("Sl.list CG", br.48/08) i drugim propisima. Takođe, javnost ima pravo pristupa propisanim registrima ili evidencijama koje sadrže informacije i podatke o životnoj sredini, u skladu sa Zakonom.

XI PRIKAZ KORIŠĆENE METODOLOGIJE

Glavna namena strateške procene uticaja na životnu sredinu je da olakša blagovremeno i sistematično razmatranje mogućih uticaja na životnu sredinu na nivou strateškog donošenja odluka o planovima i programima uvažavajući principe održivog razvoja. Strateška procena je dobila na značaju donošenjem EU Directive 2001/42/EC o proceni ekoloških efekata planova i programa (sa primenom od 2004. godine), a u Crnoj Gori donošenjem Zakona o strateškoj procjeni.

Izradom strateške procene uticaja na životnu sredinu obezbeđuje se usklađenost aktivnosti definisanih prostornim planom sa važećom zakonskom regulativom i državnim planskim dokumentima u Crnoj Gori. Strateška procena za navedeni PPPN je procenila potencijalne negativne uticaje na životnu sredinu i pružila predlog adekvatnih mera koje će se preduzeti u cilju sprečavanja i smanjenja štetnih uticaja aktivnosti čija realizacija je predviđena ovim planskim dokumentom. Rezultati Strateške procene uticaja će doprineti odgovarajućem donošenju odluka u planskom procesu.

U dosadašnjoj praksi strateške procene planova prisutna su dva pristupa:

- (1) tehnički: koji predstavlja proširenje metodologije procene uticaja projekata na planove i programe gde nije problem primeniti principe za EIA, i
- (2) planerski : koji zahteva bitno drugačiju metodologiju iz sledećih razloga:
 - planovi su znatno složeniji od projekata, bave se strateškim pitanjima i imaju manje detaljnih informacija o životnoj sredini,
 - planovi se zasnivaju na konceptu održivog razvoja i u većoj meri pored ekoloških obuhvataju društvena i ekonomska pitanja,
 - zbog kompleksnosti struktura i procesa, kao i kumulativnih efekata u planskom području nisu primenjive sofisticirane simulacione matematičke metode,
 - pri donošenju odluka veći je uticaj zainteresovanih strana i naročito javnosti, zbog čega primenjene metode i rezultati procene moraju biti razumljivi učesnicima procesa procene.

Zbog navedenih razloga u praksi strateške procene koriste se najčešće ekspertske metode kao što su: kontrolne liste i upitnici, matrice, multikriterijalna analiza, prostorna analiza, SWOT analiza, Delfi metoda, ocenjivanje ekološkog kapaciteta, analiza lanca uzročno-posledičnih veza, procena povredivosti, procena rizika itd.

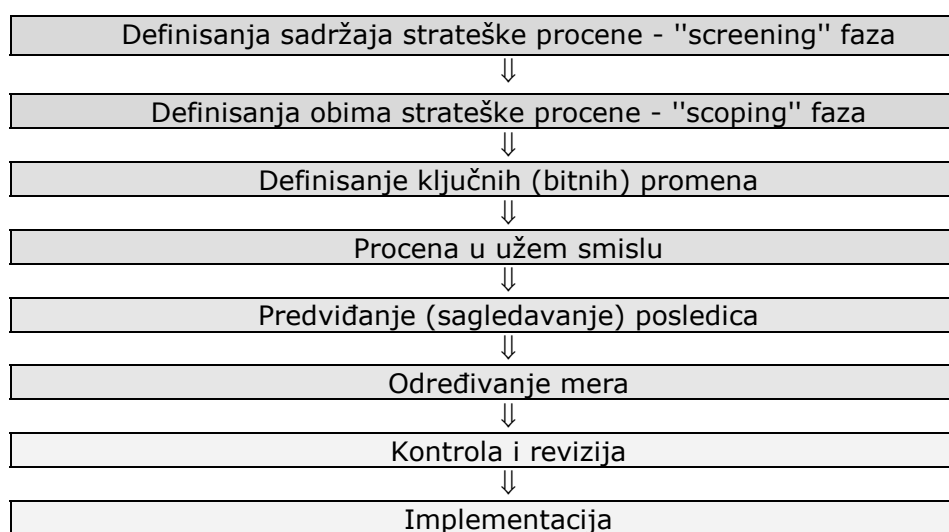
Kao rezultanta primene bilo koje metode pojavljuju se matrice kojima se ispituju promene koje bi izazvala implementacija plana i izabranih varijanti (uključujući i onu da se plan ne primeni). Matrice se formiraju uspostavljanjem odnosa između ciljeva plana, planskih rešenja i ciljeva strateške procene sa odgovarajućim indikatorima.

Ovde je primenjena metodologija procene koja je razvijana i dopunjavana u poslednjih 10 godina i koja je uglavnom u saglasnosti sa novijim pristupima i uputstvima za izradu strateške procene u Evropskoj Uniji ^{20, 21, 22}.

Specifičnosti konkretnih uslova koji se odnose na predmetno istraživanje ogledaju se u činjenicama da se ono radi kao strateška procena uticaja na životnu sredinu sa ciljem da se istraže ciljevi plana i definišu karakteristike mogućih negativnih uticaja i ocene planske mere za svođenje negativnih uticaja u granice prihvatljivosti.

Sadržaj strateške procene uticaja na životnu sredinu, a donekle i osnovni metodološki pristup definisani su Zakonom o strateškoj procjeni.

Opšti metodološki postupak koji se koristi prilikom izrade strateške procene i pripreme Izveštaja o strateškoj proceni sastoji se iz nekoliko opštih faza, i to:

Specifičnosti konkretnog plana (Prostorni plan posebne namjene Nacionalnog parka "Lovćen"), kao i specifičnosti postojećeg stanja životne sredine na konkretnom prostoru, uslovili su da se sadržaj strateške procene u određenoj meri modifikuje i prilagodi osnovnim karakteristikama plana, ali da obuhvati sve potrebne segmente definisane Zakonom.

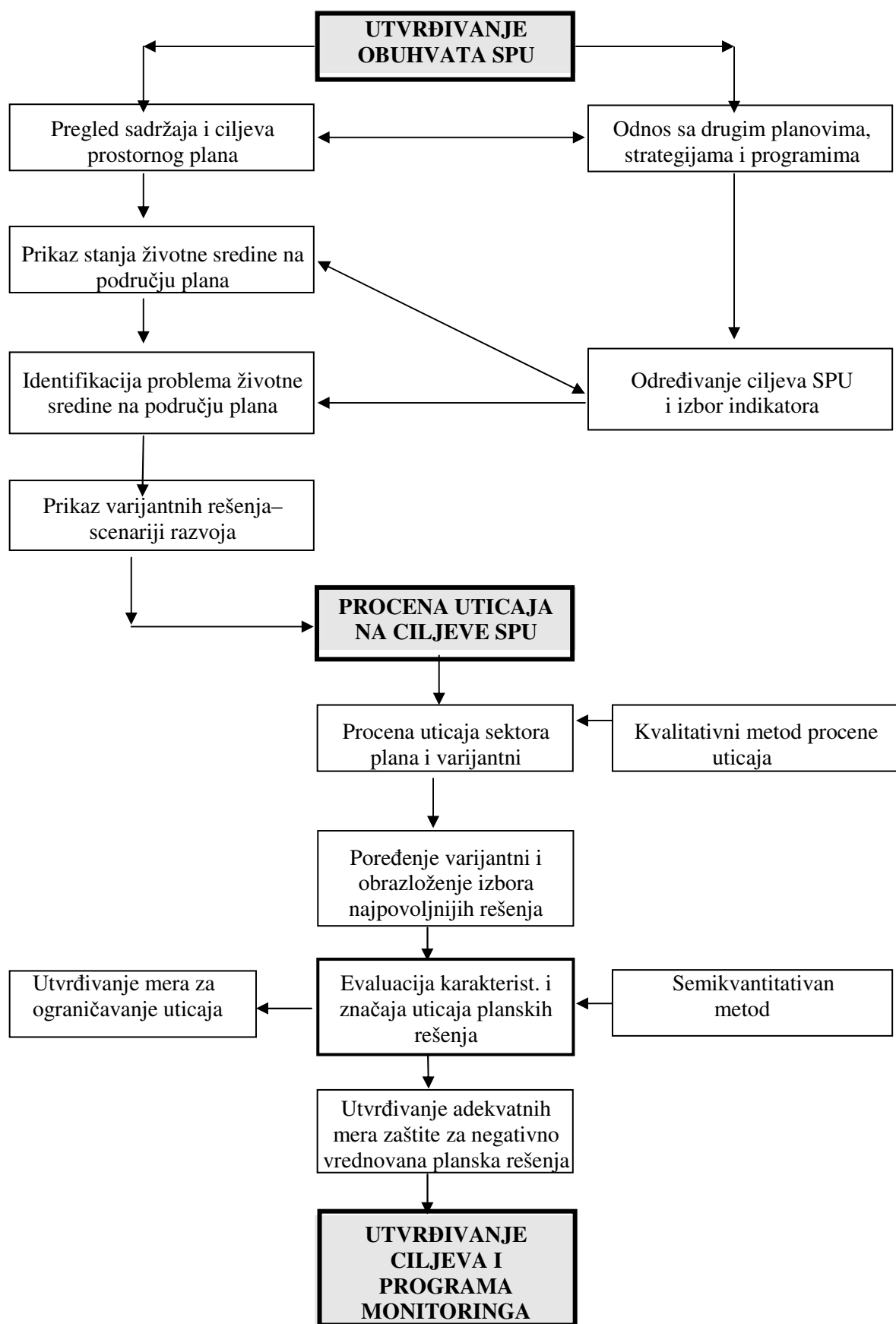
Prilikom izrade strateške procene uticaja na životnu sredinu za PPPN, primenjena je metodologija višekriterijumske ekspertske kvalitativne evaluacije planskih rešenja u odnosu na definisane ciljeve i indikatore održivog razvoja. Kao osnova za razvoj ovog metodološkog pristupa poslužile su metode koje su potvrdile svoju vrednost u zemljama Evropske unije.

²⁰ A Source Book on Strategic Environmental Assessment of Transport Infrastructure Plans and Programs, European Commission DG TREN, Brussels, October 2005

²¹ A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive, Office of the Deputy Prime Minister, London, UK, September 2005

²² James E., O. Venn, P. Tomilson, Review of Predictive Techniques for the Aggregates Planning Sector, TRL Limited, Berkshire, UK, March 2004

Procedura i metodologija izrade izveštaja o SPU

Primenjena metodologija zasnovana je na kvalitativnom vrednovanju životne sredine u području plana, neposrednom i širem okruženju, kao osnove za valorizaciju prostora za dalji održivi razvoj.

U smislu opštih metodoloških načela, strateška procena uticaja je urađena tako što su prethodno definisani: polazni programski elementi (sadržaj i cilj plana), polazne osnove, uslovi prirodne sredine na području Plana i postojeće stanje životne sredine. Bitan deo istraživanja je posvećen:

- proceni postojećeg stanja, na osnovu koga se mogu dati ekološke smernice za planiranje,
- kvalitativnom određivanju mogućih uticaja planiranih aktivnosti na osnovne činioce životne sredine i socio-ekonomske elemente održivog razvoja koji su poslužili i kao osnovni (posebni) indikatori u ovom istraživanju,
- analizi planskih rešenja na osnovu kojih se definišu ekološke smernica za sprovođenje plana i implementaciju, tj. za utvrđivanje ekološke valorizacije prostora za dalji održivi razvoj.

Zaštita životne sredine podrazumeva poštovanje svih opštih mera zaštite životne sredine, prirodnih resursa i vrednosti i propisa utvrđenih zakonskom regulativom. U tom smislu su, na osnovu analiziranog stanja životne sredine u planskom području i njenoj okolini i na osnovu procenjenih mogućih negativnih uticaja, definisane su odgovarajuće mere zaštite.

XII PRIKAZ NAČINA ODLUČIVANJA

Sastavni deo postupka strateške procene su konsultacije sa zainteresovanim organima i organizacijama i sa stanovništvom područja za koji se radi plan i strateška procena, a u cilju obezbeđivanja efikasne zaštite životne sredine i održivog razvoja planskog područja.

Članom 17. Zakona o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu definiše se učešće zainteresovanih organa i organizacija, koji mogu da daju svoje mišljenje o Izveštaju o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu u roku od 30 dana. Pre upućivanja zahteva za dobijanje saglasnosti na Izveštaj o strateškoj proceni, organ nadležan za pripremu plana obezbeđuje učešće javnosti u razmatranju izveštaja o strateškoj proceni (član 19). Organ nadležan za pripremu plana obaveštava javnost o načinu i rokovima uvida u sadržinu Izveštaja i dostavljanje mišljenja, kao i vremenu i mestu održavanja javne rasprave u skladu sa zakonom kojim se uređuje postupak donošenja plana.

Zbog značaja mogućih uticaja predmetnog Prostornog plana posebne namene na prirodne vrednosti i životnu sredinu naročito je važno adekvatno i "transparentno" uključivanje zainteresovanih strana (investitora, nadležnih državnih organa, lokalnih uprava, nevladinih organizacija i stanovništva) u proces donošenja odluka po pitanjima zaštite životne sredine. Učešće nadležnih organa i organizacija obezbeđuje se pisanim putem i putem prezentacija i konsultacija u svim fazama izrade i razmatranja strateške procene. Učešće zainteresovane javnosti obezbeđuje se putem sredstava javnog informisanja i u okviru javnog izlaganja PPPN.

Organ nadležan za pripremu plana izrađuje izveštaj o učešću zainteresovanih organa i organizacija i javnosti koji sadrži sva mišljenja o SPU, kao i mišljenja izjavljenih u toku javnog uvida i javne rasprave. Izveštaj o SPU dostavlja se zajedno sa izveštajem o stručnim mišljenjima i javnoj raspravi organu nadležnom za zaštitu životne sredine na ocenjivanje. Na osnovu člana 21, po dobijanju ovih izveštaja organ nadležan za poslove zaštite životne sredine može pribaviti mišljenje drugih ovlašćenih organizacija ili stručnih lica za pojedine oblasti ili može obrazovati komisiju za ocenu izveštaja o strateškoj proceni.

Na osnovu ocene organ nadležan za zaštitu životne sredine (u ovom slučaju Agencija za zaštitu životne sredine), shodno čl.22 Zakona o strateškoj proceni uticaja, daje ili odbija zahtev za davanje saglasnosti na Izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu u roku od 30 dana od dana prijema zahteva za ocenjivanje.

XIII ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Zaštita životne sredine u prostornom planu posebne namene NP "Lovćen" razmatrana je u okviru planskog dokumenta ali i u sklopu Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu. Primijenjena metodologija je opisana u prethodnim poglavljima i saglasna je sa pretpostavkama koje su definisane u okviru Zakona o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu kojim se definiše sadržina Izveštaja.

Cilj izrade Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu predmetnog plana je sagledavanje mogućih značajnih uticaja planskih rešenja na kvalitet životne sredine i propisivanje odgovarajućih mera za smanjenje negativnih uticaja, odnosno dovođenje u prihvatljive okvire (granice) definisane zakonskom regulativom. Da bi se postavljeni cilj mogao ostvariti, potrebno je bilo sagledati postojeće stanje životne sredine i Planom predviđena planska rešenja. Sve to imajući u vidu vrednost područja kakav je prostor Nacionalnog parka.

Na osnovu evaluacije značaja uticaja prikazanih u Planu zaključuje se da usvajanje i implementacija plana ne proizvodi strateški značajne negativne uticaje na celom planskom području. Rezimirajući uticaje plana na životnu sredinu i elemente održivog razvoja može se konstatovati da će većina planskih rešenja imati pozitivan uticaj na konkretan prostor. Manji negativni uticaji koje je moguće očekivati realizacijom planskih rešenja su ograničenog karaktera i po intenzitetu i po prostornoj razmeri. Da ovakvi uticaji ne bi opteretili kapacitet životne sredine i prostora, sprovodiće se mere za sprečavanje i ograničavanje negativnih uticaja na životnu sredinu propisane Izveštajem.

U Izveštaju su razmatrane dve varijante – da se Plan usvoji i da se ne usvoji. U varijanti da se prostorni plan ne donese i da se razvoj nastavi po dosadašnjem trendu mogu se očekivati samo negativni efekti kod gotovo svakog sektora i nijedan pozitivan efekat u odnosu na ciljeve strateške procene uticaja. U varijanti da se prostorni plan usvoji mogu se očekivati brojni pozitivni efekti u svakom sektoru, koji otklanjaju većinu negativnih tendencija u razvoju posmatrane teritorije ako se plan ne bi implementirao.

Izveštaj o strateškoj proceni uticaja koji se radio za nivo prostornog plana posebne namene ne može dati eksplicitne odgovore na prihvatljivost pojedinih planskih rešenja. Takva planska rešenja moraju se razrađivati i detaljno ocenjivati prilikom izrade projektne dokumentacije i studija opravdanosti. Nivo detaljnosti koji će analizirati pojedinačne objekte i njihove uticaje na životnu sredinu, razmatraće se u okviru studija Procena uticaja pojedinačnih objekata i projekata na životnu sredinu.